

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง
จังหวัดบุรีรัมย์

A STUDY OF THE IMPLEMENTATION STRATEGIES OF
TAMBON AGRICULTURAL TECHNOLOGY TRANSFER
AND SERVICE CENTERS : A CASE STUDY
OF NANGRONG BURIRAM

วิทยานิพนธ์

ของ

สมจิตต์ โพศรีดี

เลขท.	■■■■■■■■■■
วันที่.	000283
เลขเรียกหนังสือ.....	๗

๗ 23๒๗
๘.๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

เมษายน 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ISBN 974-692-251-3

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ
นายสมจิตต์ โทศรีดี แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

.....*U. Ennna*.....ประธานกรรมการควบคุม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภานถ)

.....*[Signature]*.....กรรมการควบคุม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา เจริญพจน์)

.....*[Signature]*.....กรรมการควบคุม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ ศิริอำพันธ์กุล)

.....*[Signature]*.....กรรมการสอบ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ชัย พงศ์สุวรรณ)

.....*[Signature]*.....กรรมการสอบ
(ดร.สมเกียรติ ศรีปีคณา)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคาม
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

.....*[Signature]*.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.พยอม รอตมงคลดี)

วันที่ 30 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548

ชื่อเรื่อง	การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์		
ผู้วิจัย	สมจิตต์ โทศรีดี		
กรรมการควบคุม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภพล	ประธานกรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ ศิริอำพันชกุล	กรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปัญญา เจริญพจน์	กรรมการ	
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขา	สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	ปีที่พิมพ์	2548

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ด้านการติดตามประเมินผล จำแนกตามสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 14,123 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) โดยสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 10 คน และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยแบบสอบถาม มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 2.655 ถึง 8.202 และมีค่าความเชื่อมั่น 9.551 ส่วนข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามใช้วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ t-test (Independent Sample) กำหนดค่าสถิติที่ระดับความนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรพบว่า มีกลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและ

ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยภาพรวมพบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปประชุมชี้แจงให้ชุมชนเข้าใจในการทำเวทียาชาวบ้าน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ การจัดทำทะเบียนเกษตรกร การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังเป็นนามธรรม ขาดความเข้าใจระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

TITLE	A Study of the Implementation Strategies of Tambon Agricultural Technology Service and Transfer Center : A Case Study of Nangrong, Buriram		
AUTHOR	Somjit Posridee		
ADVISORS	Assistant Professor	Dr.Hanchai Umpapol,	Chair
	Assistant Professor	Patcharin Siriumpangun,	Co-advisor
	Assistant Professor	Panya Jarempot,	Co-advisor
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Social Sciences for Development
SCHOOL	Buriram Rajabhat University	YEAR	2005

ABSTRACT

This research aimed at studying and comparing the opinions of the members of the administrative committee of Tambon Agricultural Technology Service and Transfer Centers and the heads of the agricultural households in Nangrong District, Buriram Province concerning the centers' operation strategies: preparing the communities, making tambons' development plans, implementing the plans, registering the members and service, implementing the centers, e-trading and following up the operation. The sample of the study was 385 people (10 members of the administrative committee and 375 heads of the agricultural households) selected through Taro Yamane's table and simple random sampling technique. The instrument for data collecting was a set of questionnaire with the discrimination index of 2.665 to 8.202 and the reliability of 9.551. The data were analyzed by means of frequencies, percentage, and standard deviation . The hypotheses were tested with t-test (Independent Sample). The statistical difference was set at .05.

The results were as the followings:

1. The were strategies for the operation of Tambon Agricultural Technology Service and Transfer Centers in Nangrong District, Buriram Province at the moderate level..
2. There were no significant differences in the opinions of the members of the center' administrative committee and the heads of the agricultural households on the operation of the centers.

3. The suggestions and some other opinions given by the members of the committee and the heads of the households included having the government officials meet and talk to people at the public hearing, continuously and seriously making of practical plans for the benefits of the agriculturists, implementing the already set plans and registering the agriculturists. By the way , they saw that the Tambon Agricultural Technology Service and Transfer Centers were still an abstract idea; that the people involved lacked understanding on electronic commerce system and that there was no continually evaluation.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงโดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัย ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภาสล ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปัญญา เจริญพจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชรินทร์ ศิริอำพันกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ชัย พงศ์สุวรรณ และ ดร.สมเกียรติ ศรีปีตลา กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อยและขอขอบคุณ ดร.ศิริฉวี จุโฆปะมา ที่กรุณาตรวจสอบความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์ ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้เอื้ออำนวยและประสานงานในการจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน คือ นายณรงค์ฤทธิ์ อ่อนช้อย เกษตรและสหกรณ์ จังหวัดบุรีรัมย์ นายสมบูรณ์ ชาร์มย์ เกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ และ นายชาญณรงค์ หาญกิจ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านกระนัง ที่ได้กรุณาตรวจ และแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอขอบคุณ นายสุนทร เตมียะเสน นายอำเภอนางรอง เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรทุกท่าน ที่ได้กรุณามีส่วนร่วมในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ นายชาญณรงค์ หาญกิจ นายสุรพันธ์ สุริยพันธ์ นางทิพย์วาริ โปศรีดี นางสาวศณางค์ โปศรีดี นางสาวพนิดา โปศรีดี และญาติพี่น้องทุกท่าน ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ประ โยชน์และคุณค่าอันพึงเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณแด่บิดา มารดา บุรพจารย์ คณาจารย์และผู้มีส่วนร่วมในการฟุ่มเฟือก ให้ออกมาให้กำลังใจในการศึกษาแก่ผู้วิจัย

สมจิตต์ โปศรีดี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
สมมติฐานของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม.....	9
ทฤษฎีการพึ่งตนเองแบบพัฒนาของชุมชนชนบท.....	10
ทฤษฎีการพึ่งพา:การเกิดขึ้นของการค้ำชูพัฒนา.....	11
ทฤษฎีของเคมมิ่ง.....	12
แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน.....	13
แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	18
แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง.....	22
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง.....	28
แนวคิดแผนฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน.....	29
แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับเวทีชาวบ้าน.....	41
ความเป็นมาและแนวทางการดำเนินงานของ โครงการศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล.....	47
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	56
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	59
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	65
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	100
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	100
สมมติฐานของการวิจัย.....	100
วิธีดำเนินการวิจัย.....	101
สรุปผลการวิจัย.....	102
อภิปรายผล.....	104
ข้อเสนอแนะ.....	112
ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	112
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป.....	113
บรรณานุกรม.....	114

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	120
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล.....	121
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	127
ภาคผนวก ค คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม.....	140
ภาคผนวก ง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	143
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	145

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนประชากรของคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์.....	57
2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างของคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจังหวัดบุรีรัมย์.....	58
3 จำนวนและคำร้อยละสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	66
4 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน.....	67
5 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล.....	70
6 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน.....	72
7 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก.....	73

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
8	คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล..... 75
9	คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์..... 77
10	คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผล..... 78
11	คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยภาพรวม..... 79
12	เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อม ของชุมชน..... 80

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
13 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล.....	83
14 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการปฏิบัติงานตามแผน.....	85
15 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก.....	87
16 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	88
17 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์.....	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18	เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการติดตามและประเมินผล..... 91
19	เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลโดยภาพรวม..... 92
20	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน..... 93
21	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล..... 94
22	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน..... 95

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
23 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก.....	96
24 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	97
25 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์.....	98
26 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผล.....	99

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงระดับของการพึ่งตนเอง.....	27
2 แสดงโครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	31

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของความสำคัญของปัญหา

ภาคการเกษตรของไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงประชากรภายในประเทศ เป็นความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ เป็นแหล่งผลิตอาหารให้ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับภาคอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง และยังมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งรองรับแรงงานมากกว่าร้อยละ 60 ของประเทศ ซึ่งแสดงว่าภาคเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดย เป็นรากสำคัญต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม (เอกชัย โอเจริญ และธวัชพันธ์ พานิช โยทัย. 2541 : 2-3)

งานส่งเสริมการเกษตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา ให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและประชาชน ไม่ได้จำกัดเพียงการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของรัฐและเอกชนอีกอย่างกว้างขวาง บริการของรัฐ โดยหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน และงานส่งเสริมการเกษตรเป็นระบบการให้การศึกษา นอกโรงเรียน ซึ่งศาสตราจารย์ท่านอง สิงคาลวณิช ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือการถ่ายทอด หรือเผยแพร่ บริการความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเกษตรให้แก่เกษตรกรที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ ตลอดจนให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ให้เกษตรกรนำไปคิด ตกลงใจและปฏิบัติตาม อันจะยังผลให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและเพิ่มรายได้ (เอกชัย โอเจริญ และธวัชพันธ์ พานิช โยทัย. 2541 : 1-3)

ดังนั้นงานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการให้การศึกษาให้ความรู้ และให้บริการแก่เกษตรกรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจัดหาปัจจัยการผลิต การบริการ ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการดำเนินการกับเกษตรกรซึ่งเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยหวังให้เกษตรกรมีรายได้ ความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งยังมุ่งหวังไปสู่การแข่งขันกับต่างประเทศ ในด้านการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ และเป็นภารกิจสำคัญที่กรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง งานส่งเสริมการเกษตร จึงได้มีการพัฒนา มาเป็นลำดับ โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรซึ่งมีการดำเนินงานปรับปรุงตามสถานะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังจะเห็นได้ว่า

ระบบมีความเหมาะสมกับระยะเวลาของแต่ละช่วง ซึ่งต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดของปัจจัยการลงทุนของรัฐ ประกอบด้วยเงินงบประมาณ บุคลากร ทรัพยากร ตลอดจนโอกาสและความเป็นไปได้ ในการดำเนินงาน โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นระบบส่งเสริมการเกษตรจึงได้รับการพัฒนา และนำไปใช้แต่ละช่วง จึงต้องคำนึงถึงความชัดเจนที่สามารถกำหนดเป็นวิธีการปฏิบัติได้ทุกระดับ

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2510 โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกร เพื่อให้มีการพัฒนาอาชีพการเกษตรให้มีอาชีพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในการบริหารของส่วนกลาง มีการแบ่งเป็นกอง/สถาบันและสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาค ส่วนในระดับภูมิภาคแบ่งเป็นสำนักงานเกษตรจังหวัดซึ่งรับผิดชอบดูแลสำนักงานเกษตรอำเภอที่มี เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในระดับตำบลในการบริหารราชการนั้นมีการบริหารงบประมาณและ สนับสนุนด้านวิชาการจากส่วนกลางไปยังจังหวัด โดยตรง โดยสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขต มีบทบาทในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสำนักงานการเกษตรจังหวัดภายในเขตหน้าที่ รับผิดชอบ

จากเหตุผลข้างต้น กรมส่งเสริมการเกษตรมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกและ เผยแพร่วิชาการ หรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ให้ถึงตัวเกษตรกร โดยแพร่หลายให้ทั่วถึง จึงได้กำหนดภารกิจในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เสนอแนวคิดในการประกอบอาชีพแก่ประชากรเป้าหมายให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ชีววิทยา เทคโนโลยีการผลิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ การเมือง
2. ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร โดยเป็นตัวกลางในการนำวิชาการจาก สถาบันวิจัยหรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ มาปรับปรุงเผยแพร่แก่ประชากรเป้าหมาย ในขณะเดียวกันก็รับ ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่มาพิจารณาแก้ไขหรือถ่ายทอดกลับไปสถาบันวิจัย
3. ส่งเสริมให้มีการผลิตทางการเกษตรให้เพียงพอแก่การบริโภคภายในประเทศ เพียงพอแก่การใช้อุตสาหกรรมและเพื่อส่งออก โดยเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และ ลดต้นทุนการผลิต
4. ให้การบริการและสนับสนุนปัจจัยการผลิตบางประเภทและบางโอกาสแก่เกษตรกร เช่น กรณีประสบภัยธรรมชาติ ศัตรูพืชระบาดรุนแรง และกรณีอื่น ๆ ที่เกษตรกรไม่สามารถ ช่วยเหลือตนเองได้ เพื่อให้การผลิตของเกษตรกรและของประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมตัวเป็นสถาบันเกษตรกร หรือกลุ่มกิจกรรมเฉพาะเรื่อง เพื่อให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาการใช้เทคโนโลยีการผลิต ชนิด ปริมาณและคุณภาพของผลผลิตรวม ทั้งเพื่อเป็นฐานในการจำหน่ายและกระจายรายได้อย่างยุติธรรมโดยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 140 และ 141 การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกลุ่มขุวเกษตรกร

6. ประสานงานกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการเผยแพร่ความรู้ทางการผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ ในระดับพื้นที่ปฏิบัติการรวมทั้งประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาการเกษตรในทุก ๆ ด้านเพื่อประโยชน์ของเกษตรกรและประเทศ

ส่วนในด้านการพัฒนาระบบงานส่งเสริมการเกษตรนั้นที่ได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ในปี 2521 กรมส่งเสริมการเกษตร ได้นำระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมชม (Training and Visit System) มาใช้แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับระบบการส่งเสริมการเกษตรที่ใช้ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 2 ระบบย่อย คือ ระบบการปฏิบัติในพื้นที่ของระบบ และระบบสนับสนุนการปฏิบัติ และในปี 2542 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มีโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ได้มีการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรและชุมชนอย่างใกล้ชิดโดยให้เกษตรกรและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาตอบสนองความต้องการและเหมาะสมกับแต่ละชุมชน ในปีเดียวกันนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตรดำเนินการ โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาแบบยั่งยืนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในลักษณะโครงการนำร่อง โดยสนับสนุนของ United National Development Programme (UNDP) เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเน้นการพัฒนาคน ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 กำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในด้าน ร่วมคิด ร่วมวางแผนและดำเนินการพัฒนา รวมถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยั่งยืนจากสถานการณ์ที่กล่าวมาจะส่งผลต่อบทบาทการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและระบบส่งเสริมการเกษตร ทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติงานของในแต่ละระดับและเกษตรกร

ต่อมาในปี 2544 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายดำเนินการปรับโครงสร้าง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึง

กรมส่งเสริมการเกษตรด้วย ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการเสนอปรับโครงสร้างหลัก ไปยังอีกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปแล้ว โดยระดับส่วนกลาง แบ่งส่วนราชการเป็นระดับกองและสำนัก ให้ยุบสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาค ส่วนกลาง บริหารส่วนภูมิภาค มีการปรับโครงสร้างองค์การบริหารงานใหม่ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอ ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อเสนอและของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asia Development Bank) ที่ได้เสนอ ว่าควรลดขั้นตอนการทำงานในระดับภาค ลดอัตรากำลังในส่วนกลางและเน้นการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ทั้งนี้กรมส่งเสริมการเกษตรจะต้องนำเสนอรายละเอียดของแหล่งหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตามโครงสร้างหลักที่ได้เสนอไปอีกครั้งหนึ่ง

โดยที่รัฐบาลพิจารณาเห็นว่า โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ชุมชน ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เป็นโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาด้านการเกษตร โดยชุมชนมีส่วนร่วมอันเป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ต้องการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง โดยรัฐให้มีการส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และทำให้เกิดการพัฒนา มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร การสร้างชุมชนเครือข่ายพัฒนาการเกษตรให้มีความ เข้มแข็ง มีแหล่งให้ความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสมตลอดจนเสริมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้เกิด การสร้างรายได้จากการฟื้นฟูและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรจากการพัฒนาการ เกษตรที่มุ่งเน้นให้มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กร แกนนากลุ่ม อาชีพ และหน่วยงานต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของ เกษตรกรในชุมชน

จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการ โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ปี 2544 โดยมีการจัดตั้งขึ้นเป็นตัวอย่าง จังหวัดละ 1 ศูนย์ เรียกว่า ศูนย์หลัก และมีการ คัดเลือกเพิ่มเติมจากตำบลที่เข้าร่วม โครงการเกษตรที่ยั่งยืน (UNDP) จำนวน 3 ศูนย์ มีการจัดตั้ง ศูนย์ขยาย จัดตั้งเป็นตัวอย่างในระดับอำเภอ ๆ ละ 1 ศูนย์ และที่เหลือเป็นศูนย์เตรียมการทั้งหมด ซึ่ง จัดตั้งทุกตำบลที่มีพื้นที่การเกษตร รวมจัดตั้งทั้งสิ้น 188 ตำบล (สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์, 2546) ผลการดำเนินงานพบว่า การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล ส่วนมากสถานที่ตั้งอยู่ในที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการบริหารยังไม่ ทราบบทบาทหน้าที่ ขาดการประชาสัมพันธ์ เกษตรกรทั่วไปยังไม่ทราบ และมาใช้บริการน้อย

อำเภอนางรอง ได้ดำเนินการ โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ปี 2545 ศูนย์หลัก จำนวน 2 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลนางรอง และหนองไทร ศูนย์ขยาย จำนวน 1 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลถนนหัก และศูนย์เตรียมการ จำนวน 12 ตำบล (สำนักงานเกษตรอำเภอ นางรอง. 2546 : 2) ผลการดำเนินงานพบว่า ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลยังไม่เป็นรูปธรรม การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่อง คณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ สถานที่จัดตั้งศูนย์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบลมีน้อย 1 คน รับผิดชอบ 2-3 ตำบล

ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านส่งเสริมการเกษตร ซึ่งโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นโครงการที่ต้องรับผิดชอบ ติดตาม นิเทศงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งในการปฏิบัติงานนั้นจะต้องเกี่ยวข้องการส่งเสริมการผลิตพืชส่งเสริมด้านการผลิตสัตว์ ส่งเสริมด้านการผลิตประมง การถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยี การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร ทั้งด้านวิชาการ และปัญหาพื้นฐานทั่วไป ตลอดจนการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร เพื่อประกอบการตัดสินใจด้านการผลิตและลงทุนของเกษตรกร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรประจำตำบล ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำกลยุทธ์ไปใช้กับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลอื่น อันจะส่งผลให้โครงการของรัฐประสบผลสำเร็จ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ตามภารกิจในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

สมมติฐานของการวิจัย

คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จตามโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
2. สามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาการปฏิบัติงานตามโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อใช้ข้อมูลที่ได้รับสำหรับการวางแผนเพื่อพัฒนาการเกษตรของประเทศต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหา งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากลยุทธ์ตามภารกิจในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งจำแนกออกเป็น 7 ด้าน

- 1.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน
- 1.2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล
- 1.3 การปฏิบัติงานตามแผน
- 1.4 การจัดทะเบียนบริการเกษตรกรและสมาชิก
- 1.5 การจัดตั้งศูนย์บริการเกษตรและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
- 1.6 การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- 1.7 การติดตามประเมินผล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

- 2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบล ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 225 คน

2.1.2 หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มาใช้บริการศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 13,913 คน
รวมประชากรทั้งสิ้น 14,138 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่ม
ตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูปของทาโรยามานะ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5 % และระดับ
ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน และสุ่มตัวอย่างตามวิธีการสุ่มอย่าง
ง่าย (Simple Random Sampling) คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 10 คน และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 375 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง รายได้

3.1.1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกได้ดังนี้

3.1.1.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

3.1.1.2 หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ กลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ตามภารกิจของงานที่ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ

3.2.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

3.2.2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

3.2.3 การปฏิบัติงานตามแผน

3.2.4 การจัดทะเบียนบริการเกษตรกรและสมาชิก

3.2.5 การจัดตั้งศูนย์บริการเกษตรและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3.2.6 การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

3.2.7 การติดตามประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หมายถึง ศูนย์ที่ตัวแทนกลุ่มอาชีพด้านการเกษตรร่วมกับจัดตั้งขึ้นในระดับตำบล ด้วยการประสานงานของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางของการรวมคนมาร่วมกันคิด วางแผนพัฒนาชุมชน หรือเพิ่มศักยภาพชุมชน โดยอาศัยข้อมูล ศักยภาพ ปัญหา ความจำเป็น ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ป่า ฟ้า และภูมิปัญญาของคนในชุมชน

2. คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หมายถึง คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วย ผู้แทนเกษตรกรในชุมชน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครองค์กร/สถาบันเกษตรกร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการ

3. ประธานคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หมายถึง ผู้แทนเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการ

4. การถ่ายทอดเทคโนโลยี หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้การผลิต การแปรรูป และการตลาดทางการเกษตร ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการใช้ทรัพยากรดิน น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการผลิตของเกษตรกร โดยมุ่งหวังเพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

5. กลยุทธ์ หมายถึง เทคนิควิธีการตามภารกิจในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ตามภารกิจของงานประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน ด้านการจัดทำทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี และด้านการติดตามและประเมินผล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม
2. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง
6. แนวคิดแผนฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน
7. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งขององค์กร และผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา
8. แนวคิดเกี่ยวกับเวทีชาวบ้าน
9. ความเป็นมาและแนวทางการดำเนินงานของ โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอด

เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

10. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม ปัญหาส่วนใหญ่อยู่ที่คน เพราะเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา ก็อยู่ที่การพัฒนาคน ถ้าสามารถพัฒนาคนได้ก็จะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมของคนดีขึ้นด้วย ในการพัฒนาคนเพื่อมุ่งหวังให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม การพัฒนาสังคม เป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดคุณลักษณะดังกล่าว แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม มีมากมาย แต่เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคน กลุ่มคนและวัฒนธรรม โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีมาอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางสังคมตามหลักการและเหตุผลแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างมีระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาสังคม จากการพัฒนาคน เพราะว่าคนถือว่าเป็นเป้าหมายในการพัฒนา ถ้าคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม ปรากฏการณ์ทางสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ซึ่งจะส่งผลทำให้สิ่งแวดล้อมของคนดีขึ้นด้วย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม มีดังนี้

1. ทฤษฎีการพึ่งตนเองแบบพัฒนาของชุมชนชนบท

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงในประเมษฐ์ กาญจนวารังกูร. 2541 : 47-49) ได้อธิบาย ทฤษฎีการพึ่งพาตนเองแบบพัฒนาชนบท (Self-Reliance of Rural Communities Theory Double-tiered TERMS MODEL of Rural Community Self-Reliance) ว่าเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการที่ชุมชน มีความสมดุลในสิ่งจำเป็นต่าง ๆ โดยเฉพาะมีความสมดุลในเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร ธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม โดยแสดงว่าการพัฒนาสังคมจะต้องประกอบด้วย การพึ่งตนเองเป็นวงใน การพัฒนาเป็นวงนอกแต่ละวงมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ TERMS, Functional Matrix, BAN, PAR และ Resocialization ดังนี้

1. การพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เกิดจาก TERMS
2. การพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เกิดจาก Functional Matrix
3. การพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เกิดจาก BAN
4. การพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เกิดจาก PAR
5. การพึ่งตนเองของชุมชนชนบท เกิดจาก Resocialization

1. TERMS (Technology, Economic, Natural Resource, Mental และ Sociocultural) หมายถึง ปัจจัยสำคัญ 5 ตัว ที่จะทำให้ชุมชนชนบทจะพึ่งตนเองได้ คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม

2. Functional Matrix (ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่) หมายถึงการทำหน้าที่ของ TERMS แต่ละตัวที่มีทั้งการทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์เฉพาะตน และขณะเดียวกันก็จะทำประโยชน์แก่ตัวอื่น ในโครงสร้างนี้หรือระหว่าง 5 องค์ประกอบ

3. BAN (Balance, Ability, Networking) เป็นกระบวนการสร้างการพัฒนาและการพึ่งตนเอง ที่จะต้องมีกิจกรรม 3 อย่างนี้ควบคู่กัน ไปคือ การสร้างความสมดุลในแต่ละตัวของ TERMS และสร้างความสมดุลระหว่าง 5 ตัวของ TERMS การสร้างความสามารถในแต่ละด้านคือ 5 ด้านของ TERMS และความสามารถในการจัดการชุมชน (Community management) เหมือนกับการจัดการในบริษัทจำกัดทีเดียวและการสร้างวงจรของมิตรภาพระหว่างชุมชน เช่นเดียวกับที่เอกชนต้องมีเพื่อน ชุมชนก็ต้องมีเพื่อนไว้เป็นคู่คิด ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

4. PAR (Participatory Action Research) หมายถึง ทั้งการพึ่งตนเอง และการพัฒนาของชุมชนจะต้องมีกิจกรรมหลัก 2 ประเภทควบคู่กัน ไปคือ การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง การพัฒนาและการวิจัย เช่น การประเมินผลงานอยู่ตลอดเวลา เพื่อการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ คำว่า ความร่วมมือ (Participation) หมายถึง นักพัฒนา นักวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นผู้

ข้าราชการหรือเอกชน รวมทั้งประชาชนชาวบ้าน จะต้องเข้าร่วมกันทำงานพัฒนาและพึ่งตนเอง กล่าวคือทั้งที่ปรึกษา หรือ วางแผน ดำเนินการประเมินผลไปด้วยกันตลอดเวลา

5. Resocialization (การขัดเกลาทางสังคมครั้งใหม่) หมายถึง การจัดทำประชาชนให้หันกลับไปเห็นคุณค่าของความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทย วัฒนธรรมไทย และความรู้พื้นบ้าน (Folk Wisdom) เพื่อจะได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างไทย เพราะประชาชนจำนวนมากถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้าครอบงำ วัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างไม่เหมาะสมกับสังคมไทย ใช้วัฒนธรรมตะวันตกนำชีวิตไทย นอกจากจะเสียเอกลักษณ์แล้วยังทำให้เกิดความไม่สมดุล เกิดปัญหาสังคมหรือบางแห่งวัฒนธรรมไทยล่มสลายหรือเสียหายไป

การพึ่งตนเองของชุมชนชนบทเกิดจาก

1. ชุมชนชนบทใครจะพึ่งตนเองได้ ชุมชนนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี
2. ชุมชนชนบทใครจะพึ่งตนเองได้ ชุมชนนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
3. ชุมชนชนบทใครจะพึ่งตนเองได้ ชุมชนนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ทาง

ทรัพยากรธรรมชาติ

4. ชุมชนชนบทใครจะพึ่งตนเองได้ ชุมชนนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ
5. ชุมชนชนบทใครจะพึ่งตนเองได้ ชุมชนนั้นจะต้องพึ่งตนเองได้ทางสังคม

2. ทฤษฎีการพึ่งพา : การเกิดขึ้นของการด้อยพัฒนา (Theory of Dependency :

The Development of Underdevelopment)

ปรเมษฐ์ กาจนวรางกูร (2541 : 52-53) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการพึ่งพาได้รับการพัฒนาจากนักสังคมศาสตร์ประเทศลาตินอเมริกาที่มีอิทธิพลของลัทธิมาร์ก โดยนักสังคมศาสตร์เหล่านี้ได้ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของประเทศลาตินอเมริกา พบว่า การเจริญเติบโตและการมีเอกภาพของระบบทุนนิยม การมีโครงสร้างผูกขาด และความมั่นคงของการค้าแบบทุนนิยมนี้สัมพันธ์กับการด้อยพัฒนา หากเขาเชื่อว่าการด้อยพัฒนาของประเทศต่าง ๆ เกิดจากวิวัฒนาการของคนรวยของระบบทุนนิยม หรือจักรวรรดินิยมประเทศที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และต้องอาศัยประเทศอื่น ถูกเรียกว่าประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศโลกที่สาม นักทฤษฎีการพึ่งพาไม่ให้ความสนใจทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ แต่พวกเขาเชื่อว่า ประเทศกำลังพัฒนาไม่เคยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เหมือนประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศที่พัฒนาแล้วต่างหากที่ไม่เคยด้อยพัฒนามาก่อน และการด้อยพัฒนาเป็นผลจากลักษณะทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ประเทศด้อยพัฒนามีไม่เท่าเทียมกับประเทศที่พัฒนา นอกจากนี้การด้อยพัฒนาเป็นผลจากการพัฒนาตามระบบทุนนิยมที่เรียกว่า ระบบทุนนิยมแห่งการพึ่งพา ระบบทุนนิยมแห่งการพึ่งพาเกิดจากระบบเศรษฐกิจของสังคมหนึ่งถูกกำหนด โดยการขยายตัวของอีกสังคมหนึ่งซึ่งทำให้เกิด

ความสัมพันธ์แบบการพึ่งพาที่มีฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบประเทศที่ได้เปรียบจะควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่ประเทศที่เสียเปรียบ เป็นสาเหตุที่ต้องทำให้ประเทศที่เสียเปรียบก็จะตามมาปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดคือประเทศที่ได้เปรียบมีแนวโน้มการพัฒนาไปมากกว่า นอกจากนี้ ประเมษฐ์ กาญจนวราภรณ์ (2541 : 53-54 ; อ้างจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์ราช. 2536 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่าจุดรวมของความคิดของนักทฤษฎีพึ่งพาที่สำคัญมี 3 ประการคือ

1. ภาวะเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนามีความผูกพันอยู่กับระบบเศรษฐกิจโลก ปกตินั้นความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศทุนนิยมตะวันตก หมายถึง ความทุกข์ยากและความอดอยากขาดแคลนที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา

2. ความเชื่อมโยงระหว่างชนชั้นนำ และนายทุนภายในประเทศกับชนชั้นนำและนายทุนระหว่างประเทศจะเป็นไปโดยใกล้ชิดและเอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. ผลต่อเนื่องในระยะยาวคือ ความสัมพันธ์ไม่เท่าเทียมกันจะเริ่มขยายตัวจากระดับประเทศไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศ กล่าวคือ ระหว่างกลุ่มชน ระหว่างภูมิภาค และระหว่างหน่วยผลิต อันอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางชนชั้นและความแตกต่าง

3. ทฤษฎีของเดมมิ่ง

<http://www.csc.ku.ac/~qa-csc/pdca.pdf>. (Online). (กุมภาพันธ์. 2548) กล่าวว่า วงจร PDCA นี้ได้พัฒนาขึ้นโดย ดร.ฮิวฮาร์ต ต่อมา ดร.เดมมิ่ง ได้นำมาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ขั้นตอนแต่ละขั้นของวงจร PDCA (Plan – Do – Check – Act) เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้น คือ วางแผน – ปฏิบัติ- ตรวจสอบ- ปรับปรุงการดำเนินงาน มีรายละเอียด <http://www.csc.ku.ac> ดังนี้

Plan (วางแผน) หมายความว่ารวมถึงการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายในการวางแผนจะต้องทำความเข้าใจกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เป้าหมายที่กำหนดต้องเป็นไปตามนโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจขององค์กรเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กร การวางแผนในบางด้านอาจจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานหรือเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปพร้อมกันด้วยข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานนี้จะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะใช้เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบได้ว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่ได้ระบุไว้ในแผนหรือไม่

Do (ปฏิบัติ) หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงานใด ๆ จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและเงื่อนไขต่าง ๆ ของสภาพงานที่เกี่ยวข้องเสียก่อนในกรณีที่เป็นงาน

ประจำที่เคยปฏิบัติหรือเป็นงานเล็กอาจใช้วิธีการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้าตนเอง แต่ถ้าเป็นงานใหม่หรืองานใหญ่ที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก อาจต้องจัดให้มีการฝึกอบรมก่อนที่จะปฏิบัติจริงการปฏิบัติจะต้องดำเนินการไปตามแผน วิธีการ และขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ และจะต้องเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไว้ด้วย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป

Check (ตรวจสอบ) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อประเมินผลว่ามีการปฏิบัติงานตามแผนหรือไม่มีปัญหาเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานหรือไม่ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเนื่องจากในการดำเนินงานใด ๆ มักจะเกิดปัญหาแทรกซ้อนที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนอยู่เสมอ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของการทำงาน การติดตามตรวจสอบและการประเมินปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกระทำควบคู่ไปกับการดำเนินงานเพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพของการทำงานต่อไปในการตรวจสอบและการประเมินการทำงาน จะต้องตรวจสอบด้วยการปฏิบัตินั้น เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของงาน

Act (การปรับปรุง) เป็นกิจกรรมที่มีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากได้ทำการตรวจสอบแล้ว การปรับปรุงอาจเป็นการแก้ไขแบบเร่งด่วนเฉพาะหน้า หรือการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอยเดิม การปรับปรุงอาจนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานของวิธีการทำงานที่ต่างจากเดิมเมื่อมีการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในรอบใหม่ข้อมูลที่ได้จากการปรับปรุงจะช่วยให้การวางแผนมีความสมบูรณ์และคุณภาพเพิ่มขึ้นได้ด้วย

แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

ความหมายของการพัฒนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538 : 591) ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาไว้ว่า ทำให้เจริญ คำว่าพัฒนานี้ มีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง ได้แก่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 : 5) กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทางหรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้นย่อมจะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น การพัฒนาจึงอาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถูกพอกพูนด้วยค่านิยมของชุมชน เช่นเดียวกับกับ นิรันดร์ จรุงวุฒิเวช (2526 : 94) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวกับการวางแผนและการปฏิบัติไว้ว่า ในความหมายของการวางแผนเป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายจากความด้อยพัฒนา (Underdevelopment) ให้หลุดพ้นจากความยากจน หรือเป็นการหามาตรการให้หลุดพ้นความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา สำหรับความหมายในเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาเป็นการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมาย โดยโครงการที่วางขึ้นเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานต่าง ๆ นอกจากนี้ คีเรก ฤกษ์หรัย (2527 : 1) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. เป็นกระบวนการในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม
2. มุ่งให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
3. สร้างให้เกิดการกระจายอย่างทั่วถึงในเรื่องรายได้ของบุคคลในชุมชนและกระจาย

บริการที่รัฐจะให้แก่ประชาชนไปสู่ชนบทให้มากและใกล้เคียงกับในเมืองมากยิ่งขึ้น

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 2) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า โดยมีการกระทำอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นเสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี (Means) เพื่อให้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ก้าวไปสู่ผล (Ends) ของกิจกรรมต่าง ๆ

จากการศึกษาแนวคิดและความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้นกว่าเดิม หรือเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่พึงประสงค์ ไปสู่สภาพที่ดีกว่าหรือน่าพอใจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นมีระบบ โดยการกำหนดทิศทางที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ความหมายของชุมชน

ในด้านแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาชุมชน ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายแนวคิด ได้แก่ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523 : 6) กล่าวว่า ชุมชนเป็นองค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และมวลสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้ และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนๆ ในชุมชนของคนได้ นอกจากนี้ จีรพรรณ กาญจนจิตรา (2530 : 11) ได้กล่าวว่า ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกัน รวมกันขึ้นเป็นชุมชนหนึ่ง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สถาบัน และกลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน อยู่ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน เช่นเดียวกับ ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ (2534 : 4) ได้กล่าวไว้ทำนองเดียวกันว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันนั้น มีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิด และสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่งคล้ายกัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน มีวิถีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ หรือกฎหมายเดียวกัน

ความหมายการพัฒนาชุมชน

ส่วนแนวคิดของการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นงานที่สำคัญของกลุ่มองค์กรที่จะต้องปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้น ได้มีผู้ศึกษาและให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ได้แก่ สัตยญา สัตยญาวิวัฒน์ (2523 : 10) ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ ส่วน สุเทพ เชาวลิต (2524 : 16) ได้กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนอีกแห่งหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาความคิด และความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันเอง เพื่อปรับปรุงตนเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัย และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อันจะไปสู่ความมั่นคงของประเทศในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2532 : 5) ที่กล่าวถึงลักษณะของการพัฒนาชุมชน ไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นการสร้างความเจริญและส่งเสริมการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจ
2. เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มและร่วมมือกันช่วยเหลือตนเอง
3. มีการช่วยเหลือสนับสนุนทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการ

โดยสรุป การพัฒนาชุมชน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่เดิมให้ดีขึ้นทั้งในทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาทางด้านวัตถุ และจิตใจ โดยเป็นการร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐกับประชาชน

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา (2530 : 5) ได้กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนอยู่ 3 ประการ

1. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุ และทรัพย์สิน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงให้การสนับสนุนตามควร
2. การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ หมายความว่า ปัญหาของชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีหนึ่ง หรือ โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นการประสานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน

3. การพัฒนาชุมชน เป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ ไม่ได้หมายถึงนโยบายของชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่กิจกรรมของท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนค้ำจุนนโยบายชาตินั้นคือจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน

นอกจากแนวคิดดังกล่าว การพัฒนาชุมชน จึงมีเป้าหมายครอบคลุมในหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประชาชน ซึ่งสรุปได้ 2 ประการ คือ

1. เป้าหมายสูงสุด ของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรมในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

2. เป้าหมายรอง ของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ถนน บ่อน้ำ และบ้านเรือน เป็นต้น

ดังนั้น การพัฒนาคนและการพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมควรกระทำไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ การไปสู่เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนนั้นจำเป็นต้องใช้การพัฒนาวัตถุหรือสิ่งแวดล้อม เป็นสื่อหรือแบบฝึกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนในที่สุด (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2532 : 10-11)

หลักการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนนั้น ทวี ทิมขำ (2528 : 9) ได้กล่าวถึงหลักการในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

1. หลักการช่วยตนเองคือสนับสนุนให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตัวเอง การช่วยเหลือจากภายนอกให้อยู่ในขอบเขตที่จะเป็นการช่วยให้เขาได้ช่วยตนเองได้เท่านั้น ไม่ควรช่วยทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวเองไม่ได้มีส่วนร่วมพอแก่การพัฒนาสมองของเขาและเพื่อที่จะให้เขาช่วยตนเองได้ จึงควรดำเนินการดังนี้

1.1 เริ่มจากภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ของประชาชน
1.2 เริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ และจากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งยาก
1.3 ไม่รีบเร่งทำโครงการดำเนินงาน แต่ค่อยทำค่อยไป แต่ให้โอกาสเขาได้เรียนรู้จากการทำงานนั้น ๆ

1.4 พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน และปฏิบัติงานตามที่เขาได้ตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งจะตรงกับความสนใจ และตามต้องการ และยังเปิดโอกาสให้เขาได้พัฒนาตนเองอีกด้วย

3. หลักประชาธิปไตยในการทำงาน ในการดำเนินงานใด ๆ ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใครด้วยยศฐาบรรดาศักดิ์ ยากดิมิเงินหรือระดับการศึกษา แต่ถือว่าเป็นคนหนึ่งที่มียุติธรรมในการลงคะแนนเสียงหรือออกเสียง

4. หลักการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ ไว้วางใจ หรือมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน และเป็นผู้ช่วยเหลือเผยแพร่ให้เกิดความนิยมของใจจากประชาชน ให้มาร่วมงานด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ

5. หลักความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง ซึ่งอาจจะเหมือน คล้ายคลึง หรือแตกต่างไปจากชุมชนอื่น ดังนั้นในการพัฒนาต้องทราบและยึดถืออย่างน้อยขั้นแรก ๆ การเข้าสู่ชุมชน ต้องวางโครงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับความเชื่อถือไปก่อน ต่อมาเมื่อเห็นว่าสิ่งใดควรปรับปรุง คัดแปลงแก้ไขจึงค่อยทำไปที่ละเล็กทีละน้อย โดยให้ชุมชนไม่รู้สึกรู้ว่าถูกเปลี่ยนแปลงและเห็นดีเห็นงามในการเปลี่ยนแปลง นั้น ๆ ด้วย

6. หลักการประเมินผล การประเมินผลงานภายหลังที่ได้ดำเนินการ ไประยะหนึ่งแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบดูว่า โครงการหรือกิจกรรมได้ดำเนิน ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไร จะได้หาแนวทางแก้ไขให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ

องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้ (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. 2530 : 20)

1. การพัฒนาชุมชน คือ ความพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในชุมชนให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

2. การพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและทัศนคติของประชาชนแบบเก่า ๆ ให้มีความคิดในแนวทางที่ถูกต้อง

3. การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน

4. การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักการช่วย เร่งเร้า ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มและรู้จักวิธีช่วยตนเอง

5. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน ชักจูง และส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดความคิดริเริ่ม

6. แผนงานพัฒนาที่อาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และองค์กรอาสาสมัครเอกชน

7. รัฐบาลหรือแหล่งให้ความช่วยเหลือจากภายนอกจะให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งใดที่
เกินความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจะจัดหามาเองได้

8. จะต้องมีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มิใช่ดำเนินงานเพียง
หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

9. ขบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น
เป็นหลัก

10. วิธีการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยหลักการ และแนวทางระบอบประชาธิปไตยเป็น
พื้นฐานในการดำเนินการ

โดยสรุป การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจาก
สภาพที่เป็นอยู่เดิมให้ดีขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาค่านิยม
และจิตใจ โดยความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐกับประชาชน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการพัฒนาชุมชนมาวิเคราะห์การปฏิบัติงาน
ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้า
ครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งการพัฒนาทุกอย่างมีเป้าหมายอยู่ที่คน โดยพัฒนานั้นตามหลักการพัฒนา
ชุมชนจะต้องเกิดจากความต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชนในชุมชนเป็นหลัก และให้ชุมชนมี
ส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ซึ่งการพัฒนาชุมชนเป้าหมาย
สูงสุดก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมหรือโครงการที่เกิดในชุมชนจะทำให้
กิจกรรมหรือการปฏิบัติงานมีความสำเร็จ โดยมีผู้ให้คำจำกัดความไว้ได้แก่ อภรณ์พันธ์
จันทร์สว่าง (2522 : 19) อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า “การมีส่วนร่วม”
(Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความดีและความดีของการ
เปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะต้องมีมากพอจนเกิดการริเริ่ม โครงการเพื่อการ
ปฏิบัติการ กล่าวคือ จะต้องเป็นความพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่จะเข้าปฏิบัติการนั้น ๆ เหตุผล
เบื้องต้นของการที่คนเรารวมกัน ได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดที่ทำใน
นามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึง
ความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้ นอกจากนี้ กรรณิกา ชมดี (2524 : 11) ได้ให้ความหมายของการมี
ส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่า

ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ ส่วน ลีอชัย ศรีเงินวงและมีผาสุข เอนกวนิช (2526 : 12-13) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องไม่หมายความเพียงแต่การดึงประชาชนเข้าร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบเป้าหมายของงาน” และ “กำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน” ดังที่ผ่านมา แต่จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบและมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่ค้นคิดปัญหา วางแผน ปฏิบัติงาน ดูแล กำกับ ตลอดจนประเมินผล คิดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องมีหมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 1-5) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง นอกจากนี้ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนชนในชุมชนทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ส่วน อकिन รพีพัฒน์ (2527 : 320) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ที่ทำทุกอย่าง ไม่ใช่กำหนดไปแล้วว่าให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา นอกจากนี้ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

อकिन รพีพัฒน์ (2527 : 101) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนออกเป็น

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนาตามแผน

4. การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

นอกจากนี้แล้วไพร์คิน์ เดชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น ในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผน นโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
7. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ประธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) กล่าวว่าชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจ
 2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการ
 3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์
 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินผล
- ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามีลักษณะดังนี้
1. การกำหนดแนวคิดของการพัฒนาชุมชน
 2. การศึกษาปัญหาและความต้องการ
 3. การวางแผนและการจัดทำโครงการ
 4. การปฏิบัติตามโครงการ
 5. การติดตามประเมินโครงการ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวความคิดทางยุทธศาสตร์ของหลักการพัฒนาชุมชนที่จะนำประชาชนให้บังเกิดความมีศรัทธาในตัวเอง (Self – Reliance) มีความเชื่อมั่นใน

ตนเอง (Self – Confidence) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถและประสิทธิภาพในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย สาละสำคัญของ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า “มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่าง เป็นสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของคนอื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อ กิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามี โอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง”

นอกจากนั้น นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527 : 183) ได้อธิบายถึง ความศรัทธาที่มีต่อ ความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลง แยก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้าง โบสถ์วิหาร และความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือ ความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอร้องผู้น้อยก็ช่วยแรง ส่วนอำนาจ บังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำ ต่าง ๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงหมายถึง กระบวนการกระทำที่ ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดการเปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วน ในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึง วัตถุประสงค์ที่ตั้งที่ปรารถนาหรือตั้งไว้ทั้งนี้มิใช่เป็นการกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก ปึงจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา นั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยที่แต่ละคนมีต่างกัน เช่น เงื่อนไขหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และทางด้านบุคคล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีส่วนร่วมในการกำหนดความสำเร็จและความเป็นไปได้ของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

จากแนวคิดนี้ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เพื่อให้ แนวทางในการพัฒนาชุมชนเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง (The Concept of Self Reliance)

ความเป็นมาเกี่ยวกับแนวคิดการพึ่งตนเอง

แนวความคิดหรือมโนทัศน์ของการพึ่งตนเอง ในปัจจุบัน ได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้น ในทางปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม นั้นหมายความว่าแต่ละประเทศเหล่านั้นจะต้องใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ จากทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรด้านการเงิน (Financial Resources) โดยให้มีการควบคุมจากแหล่งอำนาจภายนอกให้น้อยที่สุด การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนที่จะทำในสิ่งที่พวกเขาพึงพอใจเร่งแก้ไขปัญหาเหล่านั้น และพัฒนาตัวเขาเองตามแนวทางที่ทรัพยากรซึ่งพวกเขาพหุหาได้ เร่งให้มีการลดการเอารัดเอาเปรียบ (Exploitation) และพึ่งพาภายนอกให้น้อยที่สุด การพึ่งตนเองของประชาชนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของแต่ละประเทศที่จะปรับเป้าหมายของตัวเองให้สามารถยืนขึ้นได้อย่างภาคภูมิใจ (ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 18)

ในประเทศไทยแนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเองเกิดขึ้นราวประมาณปี 2525 ในช่วงนั้น ประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ปี 2525 - 2529 โดยให้ความสนใจในเรื่องของการพึ่งตนเองของบุคคล เสมือนหนึ่งเป็นวิธีการยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิต (Living Standards) เหมือนกับการยังชีพของคนจนในชนบท นอกจากนั้นแล้วในคนไทยด้วยกัน คำว่า " การพึ่งตนเอง " ยังมีคำสอนในพุทธศาสนา อัดดาหิ อัดตโน นาโถ ซึ่งหมายถึง " ตนเป็นที่พึ่งของตนเอง " (ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 18)

การกำเนิดแนวคิดการพึ่งตนเองยังไม่ปรากฏแน่ชัดแต่ก็คงเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคมที่ดำรงอยู่ตลอดเวลาของการพัฒนามนุษย์ในแทบทุกส่วนของโลก ภายใต้เงื่อนไขของนิเวศน์วิทยาและภูมิศาสตร์กายภาพที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการพึ่งตนเอง เช่น ในสังคมที่อาศัยอยู่ในเกาะเล็ก ๆ กลางทะเล สังคมกลางทะเลทรายหรือสังคมที่อยู่ในเขตหนาวเย็นจัด หรืออยู่ในหุบเขาที่ไกล โพน ซึ่งสังคมเหล่านี้ไม่มีทางเลือกแต่จำเป็นต้องอาศัยพวกเขาตนเองและต้องพอกพูนกับสิ่งที่เหลืออยู่ (ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 18) อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการพึ่งตนเองในปัจจุบันมีความซับซ้อนและแตกต่างจากในอดีตเป็นอย่างมาก

เหมา เจ๋อตุง (Mao Cheo Tung.nd) (อ้างถึงในปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 18-19) ได้ปราศรัยเกี่ยวกับแนวคิดการพึ่งตนเองเมื่อปี 1945 ที่ว่า " tzu li keng sheng " (Regeneration Through Our Own Efforts) ซึ่งหมายถึง การมีชีวิตใหม่ด้วยความพยายามของเราเอง ซึ่งคำปราศรัยดังกล่าวนี้จะมีความหมายไปในทางกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นแก่นสารของแนวความคิดการพึ่งตนเองที่เด่นชัด โดยในแนวนโยบายของจีนขณะนั้นคือ " walking on two legs " หมายถึง การ

ก้าวเดินด้วยสองขาของตนเอง เนื่องจากประเทศจีนในขณะนั้นต้องพึ่งพาเครื่องจักร เทคโนโลยี และการช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ จากสหภาพโซเวียตเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการหลุดพ้นจากการครอบงำและคุกคามทางเศรษฐกิจ ในระดับท้องถิ่น ในปี 1958 ก็ได้มีองค์กรประชาชนเกิดขึ้น ในคอมมูนของจีนซึ่งเป็นการประยุกต์นโยบายของการพึ่งตนเองระดับท้องถิ่นเข้าไปสู่พื้นที่ชนบท โดยองค์กรประชาชนที่รวมตัวกันได้ช่วยกันทำระบบชลประทานอ่างเก็บน้ำ ตลอดจนอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นหลัก อาทิ อิฐ กระเบื้องมุงหลังคา ท่อน้ำ เป็นต้น (ปรเมษฐ์ กาญจนวรากร. 2541 : 18-19)

คานธี (Gandhi : nd ; อ้างถึงในปรเมษฐ์ กาญจนวรากร. 2541 : 19) ได้กล่าวถึง " สวเทตี " หรือหลักการพึ่งตนเองซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของโครงสร้างสังคมอุดมคติของคานธีโดยแท้ การพึ่งตนเองคือสาระและแก่นแท้ทั้งต่อชีวิตและปัจเจกชนตลอดสังคม ตราบดีที่เราพึ่งตนเองไม่ได้ตราบนั้นเราต้องเอาเปรียบผู้อื่น หรือมิฉะนั้นก็ถูกผู้อื่นเอาเปรียบไม่ได้ทางตรงก็ทางอ้อม ดังตัวอย่างอันปรากฏอยู่ในปัจจุบันที่เมืองเอาเปรียบชนบท และประเทศพัฒนาเอาเปรียบประเทศที่กำลังพัฒนา คานธีกล่าวว่า การใช้แรงงานเพื่อผลิตสิ่งที่เราบริโภค จะช่วยให้เราแยกแยะได้ว่า อะไรคือสิ่งที่จำเป็น อะไรคือสิ่งไม่จำเป็นต่อชีวิต การพึ่งตนเองจึงเป็นสาระสำคัญที่แนบแน่นอยู่กับความเชื่อหิงสาตังวาตะประ โยคหนึ่ง ในภาษาลาตินที่ว่า " จงพึ่งตนเองแล้วจักไม่มีการทำร้ายเพื่อนบ้าน "

คานธีได้ให้ความสนใจกับหน่วยสังคมระดับหมู่บ้านในอินเดีย ซึ่งกำลังคืนชนทุกข์ยาก ท่านได้เสนอรูปแบบหมู่บ้านพึ่งตนเองคือ Village Swaraj หรือหมู่บ้านสวราช อันหมายถึงหมู่บ้านที่เป็นเอกราช หมู่บ้านดังกล่าวจะมีรูปแบบสาธารณรัฐที่มีความสมบูรณ์ที่ไม่ต้องพึ่งพิงเพื่อนบ้านในเรื่องของปัจจัยในการดำรงชีวิต แต่ยังคงมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในเรื่องอื่น ๆ ที่ถือว่าจำเป็นต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฉะนั้นสิ่งแรกที่ทุก ๆ หมู่บ้านค้ำนิงถึง คือ การปลูกธัญพืชเพื่อเป็นอาหารและปลูกฝ้ายสำหรับทอผ้าใช้เอง นอกจากนั้นควรมีทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ สถานพักผ่อนหย่อนใจ สนามเล่นสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ ต่อจากนั้น ถ้ามีพื้นที่เหลืออีกอาจมีการเพาะปลูกพื้นที่มีประโยชน์เพื่อการค้าภายในหมู่บ้าน จะมีโรงภาพยนตร์ โรงเรียนและหอประชุม จะมีระบบส่งน้ำที่รับประกันในด้านความสะอาด ซึ่งทำได้โดยการควบคุมบ่อและถังเก็บน้ำ มีการศึกษาภาคบังคับจนจบชั้นมูลฐาน กิจกรรมทุกอย่างจะดำเนินงานโดยมีระบบสหกรณ์เป็นพื้นฐานเท่าที่ทำได้ จะไม่มีระบบวรรณะที่ก่อให้เกิดวรรณะฉิบหาย การรักษาหลักการของหมู่บ้านจะอาศัยหลักอหิงสธรรมจะมีคณะปัญจาต 5 คน มีการเลือกตั้งโดยผู้ใหญ่ภายในหมู่บ้านที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งชายและหญิงจะทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาลบริหารหมู่บ้านอยู่ในวาระได้คราวละ 1 ปี ซึ่งพอสรุป

สาระสำคัญของท่านมหาตมะ คานธีได้ว่า ให้ชนบทมีความเพียงพอในตนเองในทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม อนามัย ที่อยู่อาศัย โดยเริ่มที่หมู่บ้าน เมื่อทุกหมู่บ้านดีขึ้น " ประเทศก็จะดีขึ้น " การส่งเสริมการปั่นและทอผ้าฝ้ายทุกหมู่บ้านและรวมกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ปั่นฝ้ายในบริเวณ 2 - 3 หมู่บ้านเพื่อช่วยให้แต่ละครอบครัวมีรายได้และอินเดียก็จะมีสินค้าส่งออก ซึ่งคนอินเดียทำได้แต่ ย้อนแต่ออก

รูโซ (Rousseau : nd ; อ้างจากปราณี หมอนทองแดง. 2541 : ไม่มีเลขหน้า) มี แนวความคิดเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง โดยได้เกิดขึ้นภายใต้ความกดดันทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญคือ Centre-periphery formation ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีศูนย์กลางอยู่เพียงแห่งเดียว แล้วมี ประเทศอื่นเป็นบริวาร ในแง่เศรษฐกิจก็คือ การมีประเทศทุนนิยมศูนย์กลางแล้วมีประเทศทุนนิยม ส่วนรอบข้างเป็นจำนวนมากรายล้อมอยู่โดยที่ประเทศบริวารหรือทุนนิยมส่วนรอบข้างจะถูกดึงเอา ทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศศูนย์กลางอย่างมหาศาล และเป็นแหล่งระบาย สินค้าที่สำคัญของประเทศศูนย์กลางอีกด้วย ซึ่งกระบวนการนี้มีทิศทางที่จะให้ตะวันตกเป็น ศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว แล้วดึงเอาประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สามเข้ามาเป็นบริวาร ฉะนั้น การเกิดขึ้น ของแนวความคิดการพึ่งตนเองก็เพื่อต่อต้านการแพร่กระจายของกระบวนการ Centre-periphery ดังกล่าวข้างต้นและเป็นการเพิ่มศูนย์กลางขึ้นอีกหลาย ๆ แห่ง แต่ละประเทศเป็นศูนย์กลางของ ตัวเอง คือมีอิสระไม่ขึ้นกับอิทธิพลของประเทศอื่น ด้วยนัยนี้เองทำให้แนวความคิดการพึ่งตนเองเป็นที่ แพร่หลายและยอมรับกันมากในประเทศโลกที่สามตลอดจนมีการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดและการ ติความกันอย่างกว้างขวาง

ความหมายของการพึ่งตนเอง

ปรมเมษฐ์ กาญจนวรากร (2541: 21; อ้างจากปราณี หมอนทองแดง. 2534 : ไม่มีเลข หน้า) ได้เสนอให้พิจารณามิติที่สำคัญที่เกี่ยวกับแนวความคิดการพึ่งตนเองคือ ความเป็นเอกราช (Independence) และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Interdependence) ความเป็นเอกราชหมายถึงความเป็น อิสระ (Autonomy) ซึ่งต้องประกอบไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ความเพียงพอทางเศรษฐกิจ ในระดับสูงและความเกรงกลัว (Fearless) ส่วนความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หมายถึง ความเสมอภาค ซึ่งมีลักษณะของความร่วมมือที่ไม่ก่อให้เกิดแบบแผนใหม่ของการพึ่งพา และลักษณะที่สำคัญของ การพึ่งตนเอง คือ การผสมผสานระหว่างความเป็นเอกราชเข้ากับความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การ พึ่งตนเองไม่ได้มีความหมายเป็น "การแยกตัวอิสระ" (Isolationism) ซึ่งเป็นแบบโคเคเดียวแยก ตนเองจากผู้อื่น หรือการปิดสังคมปิดประเทศไม่สัมพันธ์กับโลกภายนอก การจะให้บรรลุเป้าหมาย ของอุดมการณ์พึ่งตนเองก็ต้องมีการต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งได้รับการต่อต้านจากทั้งภายใน และ ภายนอกประเทศเป็นที่ต้องต่อสู้ทางการเมือง คราบเท่าที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในโลกที่สามยัง

เป็นเป้าหมายแห่งการดูดซับและตัดดวงจากประเทศอภิมหาอำนาจทางเศรษฐกิจหรือประเทศ ศูนย์กลางหรือคราบเท่าที่ศูนย์อำนาจที่เหนือกว่ายังดูดซับเอาทรัพยากรและดอกผลจากการพัฒนา ชุมชนหรือสังคมค้อยกว่า

โฮป (Hope : nd ; อ้างจากปราณี หมอนทองแดง. 2534 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า การ ฟังตนเองหมายถึงการมีอิสระในการตัดสินใจ และสามารถระดมทรัพยากรของสังคมมาใช้ตาม ความคิดและแนวทางของตนเองได้ ทั้งรวมถึงการปฏิเสธหลักการจัดสรรทรัพยากรของผู้อื่นอย่าง เอาเปรียบด้วย และยังกล่าวด้วยว่าปัจจัยสำคัญของการฟังตนเอง ประเทศกำลังพัฒนาจะต้อง กำหนดแนวคิดและนโยบายในการพัฒนาโดยอาศัยความเป็นจริงทางสังคม เศรษฐกิจของตนเอง เป็นพื้นฐานมากกว่าจะไปเอาอย่างมาจากประเทศพัฒนาแล้ว

โปโมลิน(Pomerleau : nd ; quoting Supanee Chaiumporn. 1987) เห็นว่าการ ฟังตนเองคือเงื่อนไขหนึ่งซึ่งพลเมืองแต่ละคนรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนประกอบที่จะทำการตัดสินใจ และ มีความพอใจกับความจำเป็นพื้นฐานของเขาที่อิงอยู่กับแรงงานของตัวเองและทรัพยากรที่มีอยู่

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530 : ไม่มีเลขหน้า) ให้คำนิยามการ ฟังตนเองในเชิงปัจเจกบุคคลว่าหมายถึงกิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อ บรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีวิต

ปรเมษฐ์ กาญจนวรากร (2541 : 22 ; อ้างจากปราณี หมอนทองแดง. 2534 : ไม่มีเลข หน้า) ให้ความหมายการฟังตนเองไม่ใช่ความเพียงพอในตนเอง (self sufficiency) แต่เป็นการ ปะทะสังสรรค์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่นและสภาพแวดล้อมอย่างพลวัต สร้างสรรค์ แสวงหาการ เติบโตในแง่ความภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความบอบบางของธรรมชาติมากกว่าการแสวงหา ประโยชน์ของมนุษย์และทำให้ธรรมชาติหมดไปในระยะเวลาอันสั้น

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2530 : ไม่มีเลขหน้า) ให้นิยามการฟังตนเองทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสมดุลระหว่างขีดความสามารถในการผลิตกับขอบเขตของการบริโภค

ปรเมษฐ์ กาญจนวรากร (2541 : 22 ; อ้างจากโอวาท สุทธนารักษ์. 2531 : ไม่มีเลข หน้า) ให้ความหมายว่าการฟังตนเองเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับการฟังพา กล่าวได้ว่าการ ฟังตนเองเป็นแนวคิดแย้ง คือการฟังพา การฟังในระดับประเทศแยกได้เป็นการฟังพาทางเศรษฐกิจ การฟังพาทางการเมือง และการฟังพาทางวัฒนธรรม สำหรับการฟังพาทางเศรษฐกิจนั้นอาจแยก ได้หลายลักษณะ คือ การฟังพาทางการค้า การฟังพาทางการเมือง และการฟังพาทางวัฒนธรรม สำหรับการฟังพาทางเศรษฐกิจนั้นอาจแยกได้หลายลักษณะ คือ การฟังพาทางการค้า การฟังพาทาง เทคนิควิทยาการ การฟังพาด้านการช่วยเหลือ การฟังพาด้านการเงินหรือเงินกู้ โดยมุ่งรับใช้ ผลประโยชน์และความจำเป็นทางสังคมของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น กล่าวคือยึดหลักการความ

เสมอภาคในความสัมพันธ์ระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับชุมชนหรือสังคมนั้น (หรือประเทศนั้น) กับชุมชนสังคมภายนอก หรือต่างประเทศ ซึ่งการพึ่งตนเองจึงไม่ใช่การปิดตัวเองจากความสัมพันธ์กับสังคมหรือโลกภายนอก สัมพันธภาพจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค

ประเมษฐ์ กาญจนวรากร (2541 : 22 ; อ้างจาก กระทรวงมหาดไทย, 2541 : ไม่มีเลขหน้า) ให้ความหมายการพึ่งตนเองว่า "ความพอมีพอกิน" โดยแบ่งเป็นการพึ่งตนเอง 5 ด้าน คือ

1. ด้านจิตใจ ทำคนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นการสร้างเครือข่าย
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า
4. ด้านเทคโนโลยี (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเทคโนโลยีเข้ามาใหม่ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี แยกแยะยาก แต่ก็ต้องมีพอควรเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่ การพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับภูมิสังคม

5. ด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่นักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ แต่ไม่มีการมุ่งที่จะลดรายจ่าย กล่าวคือต้องปรับทิศทางในเมืองต้นมุ่งลดรายจ่ายก่อน

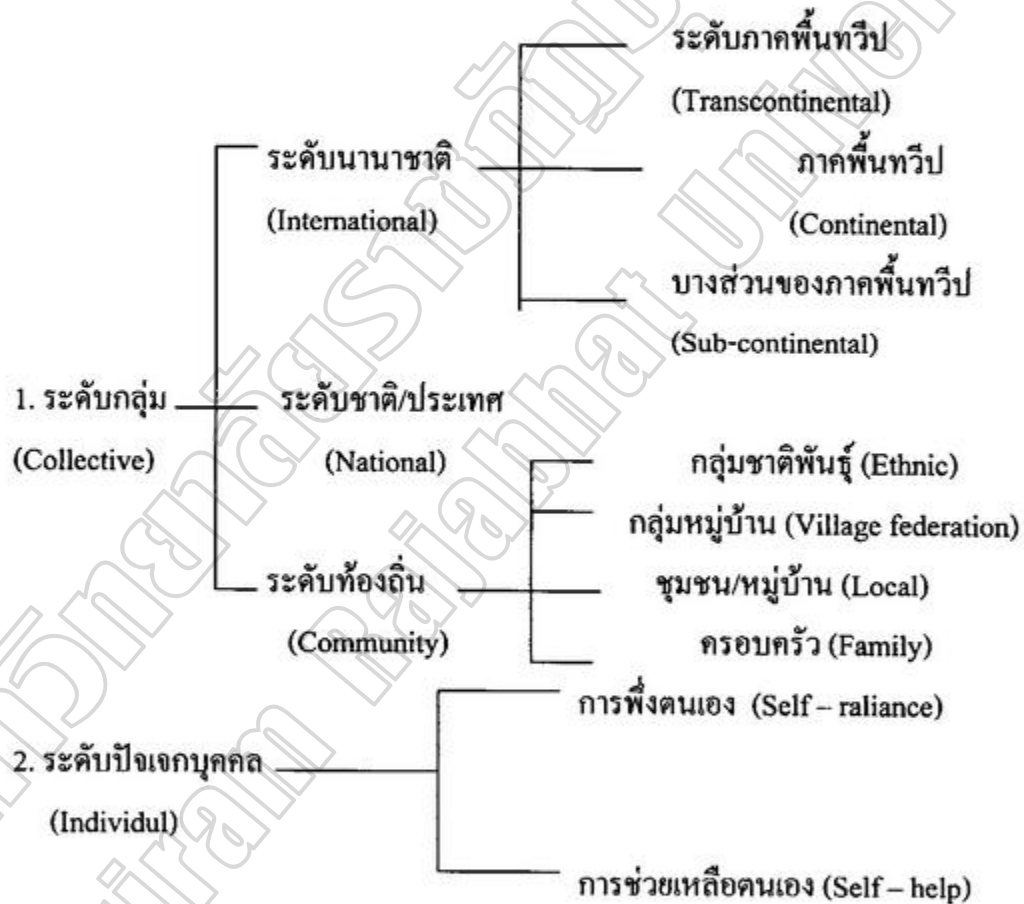
จากความหมายของการพึ่งตนเองดังกล่าวข้างต้น โดยสรุปแล้วแนวคิดการพึ่งตนเองจะมีลักษณะเด่นร่วมกัน 4 ประการ คือ

1. มีความอิสระในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ
 2. ยืนอยู่บนความสามารถของตนเองได้
 3. สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้
 4. เป็นเรื่องความรู้สึกรู้สึกของคนเห็นว่า สามารถบรรลุตามสิ่งที่ตนปรารถนาได้
- ระดับของการพึ่งตนเอง (Level of Self-Reliance)

ในการกล่าวถึงแนวคิดการพึ่งตนเองหรือมโนทัศน์การพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความสามารถเข้าใจได้ตรงกันมากขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระบุถึงระดับของการพึ่งตนเองด้วยการพึ่งตนเองเป็นมโนทัศน์ที่มีตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลระดับท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งนำไปเสนอความหลากหลายของการให้นิยามการพึ่งตนเองเป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพและเข้าใจถึงระดับการพึ่งตนเองโดยรวมทั้งหมดซึ่งนักวิชาการ นักพัฒนามักจะกล่าวถึงและเน้นเฉพาะระดับใดระดับหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยแล้วนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนา

ปราวณี หมอนทองแดง (2541 : ไม่มีเลขหน้า) ได้แบ่งระดับการพึ่งตนเองออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ระดับกลุ่ม (Collective) ได้แก่ การพึ่งตนเองในระดับภาค ระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ระดับปัจเจกบุคคล (Individual) ได้แก่ การพึ่งตนเอง และการช่วยเหลือตนเองดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ระดับของการพึ่งตนเอง

จากภาพประกอบ 1 ได้แสดงให้เห็นการพึ่งตนเองซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับกลุ่ม และระดับปัจเจกบุคคลในระดับกลุ่มจะแบ่งออกเป็นระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น สามารถแยกย่อยได้ตามแผนภูมิดังที่เสนอไว้ ฉะนั้นจะเห็นคำว่า "ตนเอง" หรือ "self" นี้สามารถหมายถึงบุคคลเดียวหรือหน่วยสังคมก็ได้ (ประเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 23 - 24)

กล่าวได้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การมีอิสระในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจขึ้นอยู่กับความสามารถของตนเอง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนสามารถบรรลุตามสิ่งที่ตัวเองปรารถนา

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง

ความหมายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

กระทรวงมหาดไทย (2541 : 6) ได้ให้ความหมายในเชิงวิชาการ หมายถึง การผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการ ผู้ที่อยู่ในกระบวนการมุ่งหวังผลกำไร ในรูปตัวเงิน แต่ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจที่แม้ว่าจะได้เงินเล็กน้อยแต่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนดำรงอยู่อย่างรู้รักสามัคคี และในเชิงปฏิบัติ หมายถึง การผลิต การแปรรูป การบริโภค การค้า และการบริหารที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาเป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานล่างของสังคม ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เน้นการปฏิบัติงานของชุมชน และความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในลักษณะพหุภาคีรวมทั้งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น มีแนวคิดหลักและเนื้อหาสาระสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง (กระทรวงมหาดไทย. 2541 : 7) ดังนี้

กลยุทธ์ 5 ประการ

1. ชีดชุมชนเป็นหลัก โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการทำการเกษตรผสมผสานและเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก
2. การรวมกลุ่มจะใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ โดยเริ่มที่กองทุนชุมชนและนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพ และมีร้านค้าชุมชนหรือสหกรณ์ดำเนินการด้านการซื้อขาย
3. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น และจัดทำผังองค์กรเครือข่ายและส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการที่ประสบผลสำเร็จ

4. จัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานเศรษฐกิจชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกจำหน่าย

5. จัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมเป็นฐานชุมชนระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหรือในลักษณะ " คิดเอง ทำเอง " ระหว่าง " เพื่อน " ค่ายกัน

แนวทางปฏิบัติ 9 ประการ

1. การเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่)
2. การจัดลานเศรษฐกิจชุมชนหรือตลาดนัดชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน
4. การพัฒนากลุ่มอาชีพ
5. การทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน
6. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
7. ประชาคมอำเภอ
8. จัดตั้งศูนย์บริการด้านเกษตร
9. กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์และจัดทุนหมุนเวียนในชุมชน (กระทรวงมหาดไทย. 2541 :

8-9)

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการแก้ไขปัญหาการพัฒนาการเกษตร โดยยึดหลักแนวคิดหลัก 5 ประการและกิจกรรมหลัก 9 ประการ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเอง ได้ในลักษณะการร่วมมือกัน มีการเรียนรู้ตลอดเวลา และรักษาวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดแผนฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน

วัตถุประสงค์ของแผนฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

ในการเตรียมความพร้อมของคนไทยให้กลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยเร็ว โดยยึดหลักการสร้างชุมชนและประชาสังคม (Civil Society) ที่เข้มแข็ง โดยอาศัยกระบวนการจัดการที่ดี ซึ่งจะเป็นการวางรากฐานให้เกิดสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับประเทศในระยะยาว กระบวนการจัดการที่ดีมีองค์ประกอบที่สำคัญ (ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. 2541 : 28-29) ดังนี้

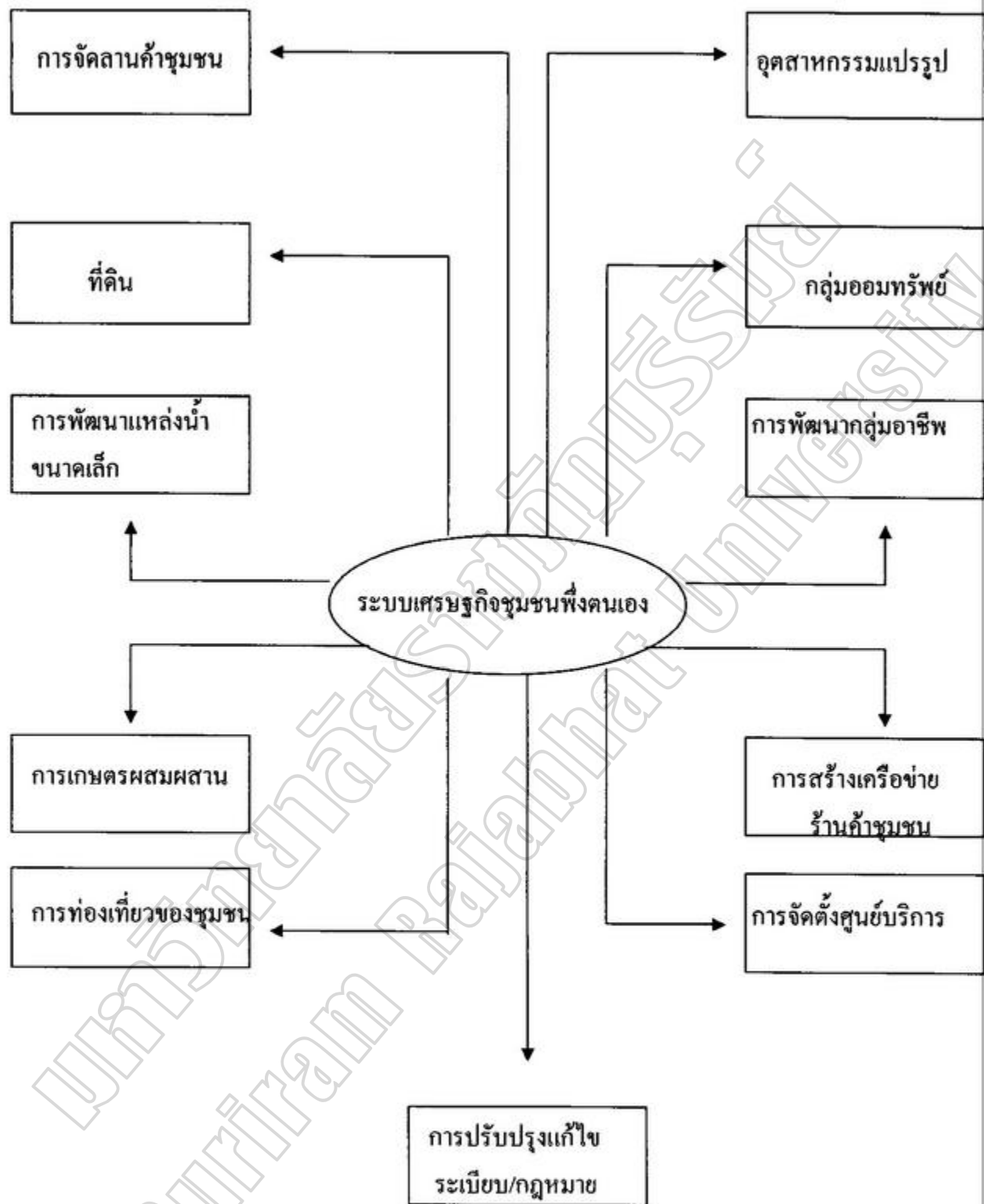
1. การมีส่วนร่วมและบทบาทของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

2. ความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูลทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นกระบวนการและระบบในการตัดสินใจในทางนโยบายและการบริหารที่ชัดเจน โดยถือประโยชน์ภาครัฐและของสาธารณชนเป็นหลัก

3. การตรวจสอบ มีกระบวนการตรวจสอบที่ยุติธรรม โปร่งใส และเข้มแข็งยิ่งขึ้น

4. ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ลดความผิดพลาด

5. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เปลี่ยนแปลงกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ให้ตามทันและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

จากภาพประกอบ 2 แสดงถึงระบบการจัดการที่ดี คือระบบที่ไปสู่การปฏิรูปการเมือง ราชการ ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและค่านิยม ที่มีธรรมรัฐแห่งชาติ (Good Governance) มีชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็ง ร่วมใจร่วมแรงแก้ไขปัญหาระยะสั้นและยาว ร่วมกับฝ่าย ราชการ องค์กรสาธารณะประโยชน์และธุรกิจเอกชน ซึ่งจะเกิดการสะสมทุนขึ้นมาใหม่ทั้งด้าน เศรษฐกิจและสังคม

องค์ประกอบ

องค์ประกอบสำคัญในกระบวนการนี้ ได้แก่ ครอบครัวยุคใหม่ซึ่งเป็นหน่วยสังคมพื้นฐาน องค์กรสาธารณะประโยชน์ (Civil Society Organization) ซึ่งประกอบไปด้วย วัด กลุ่มออมทรัพย์ องค์กรเอกชนอิสระ (เช่น มูลนิธิ สมาคม) องค์กรชุมชน สหกรณ์ เป็นต้น เป็นกลไกบริหาร รวมถึงกลไกธุรกิจของชุมชน หน่วยราชการและธุรกิจเอกชนที่อยู่บนพื้นฐานธรรมรัฐแห่งชาติเข้ามา กระตุ้นส่งเสริม และมีฝ่ายวิชาการซึ่งอาจเป็นสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เป็นผู้ให้คำปรึกษา ทางด้านวิชาการ ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้เลือกกิจกรรมเอง ผ่านเวทีประชาสังคม โดยเวทีประชาสังคมจะ ช่วยกลั่นกรองงบประมาณ ซึ่งการจัดการกระบวนการนี้ ต้องอยู่ภายใต้นโยบายที่รัฐประกาศ สนับสนุนอย่างแน่ชัด กระบวนการจัดการที่ดีแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะสั้น และระยะยาว (ปรเมษฐ์ กาญจนวราภรณ์. 2541 : 28-29)

1. แผนระยะสั้น มีวัตถุประสงค์

1.1 เพื่อบรรเทาผลกระทบวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อการดำรงชีพและจิตใจ

1.2 เพื่อรักษาระดับสวัสดิการทางสังคม ซึ่งลดน้อยลงไปเพราะการตัดงบประมาณ ของรัฐ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

1.2.1 ใช้กระบวนการจัดการที่ดีและระดมกำลังจากองค์กรชุมชน

องค์กรสาธารณะประโยชน์ และธุรกิจเอกชนเพื่อให้เกิดการขยายผลการบรรเทาผลกระทบอย่าง รวดเร็วและแพร่หลาย

1.2.2 ใช้กระบวนการจัดการที่วางรากฐานเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่ง

ของสังคม-เศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

1.2.3 เพื่อปรับทักษะให้เหมาะสมกับโอกาสด้านการจ้างงานโดยใช้

กระบวนการฝึกอบรมระยะสั้น

1.2.4 ปรับการให้สวัสดิการของรัฐแก่กลุ่มให้ตรงต่อกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น เช่น

ไม่ใช้นโยบายเกษตรเป็นนโยบายเพื่อคนยากจนอีกต่อไป เพราะคนจนก็มีได้หวังพึ่งภาคเกษตร

1.2.5 เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง (มีรายได้เพิ่มขึ้น) สามารถแก้ปัญหาและ

พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และสามารถโอปอ้อมหรือเป็นที่พึ่งพิงให้กับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เดือดร้อนจากการขาดรายได้และตกงานด้วยการริเริ่มแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. แผนระยะยาว การดำเนินการระยะยาวรัฐควรปรับรื้อแนวคิดการพัฒนาและมีนโยบายหรือมาตรการดังต่อไปนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้เลือกวิถีทางพัฒนา กิจกรรม การจัดสรรทรัพยากรภายในกลุ่มตลอดจนการตกลงการจ้างแรงงานสำหรับกิจกรรมทางสังคม ซึ่งอาจผิดแผกไปจากค่าแรงขั้นต่ำ ทั้งนี้หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชนอิสระ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นจะเป็นที่ปรึกษาให้กับประชาคมในท้องถิ่น องค์กรของรัฐจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก บริษัทเอกชนอาจเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนในระดับโครงการ การจัดการอาจจะจัดการโดยประชาคมท้องถิ่น อาสาสมัคร หรือจัดจ้างองค์กรอิสระ

2.2 ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง และยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แนวทางเลือกใหม่ของสังคมไทย

2.3 ปรับปรุงกฎหมาย นโยบาย ระเบียบของรัฐอย่างเร่งด่วน ให้องค์กรสาธารณะประโยชน์ (Civil Society Organizations-CSOs) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ และสังคมชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น เช่น การแก้ไขกฎระเบียบการจดทะเบียนให้ง่ายขึ้น การวางมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อให้ CSOs สามารถเข้าถึงทรัพยากรของรัฐให้มีระบบรายงานผลและระบบการเงินที่โปร่งใส จัดทำและตรวจสอบได้ง่าย และใช้มาตรการการเงินการคลังเพื่อให้สามารถสนับสนุนการทำงานขององค์กรสาธารณะประโยชน์ เช่น กลุ่มวัด สมาคม มูลนิธิ ในการจัดกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ที่ไม่หวังกำไร และจัดทำกฎหมายใหม่ที่เกื้อหนุนการดำเนินการขององค์กรสาธารณะประโยชน์

2.4 โอนบางกิจกรรมที่ยังบริหารโดยหน่วยราชการ ให้ประชาคมและองค์กรสาธารณะประโยชน์ท้องถิ่นจัดการ เช่น การดูแลสวนสาธารณะ การทำศูนย์เพาะชำกล้าไม้ของกรมป่าไม้และกรมทางหลวง การดูแลรักษาสวนป่า การจัดการकुคลองชลประทานและแหล่งน้ำ

2.5 ให้ความสำคัญและมีมาตรการเฉพาะสำหรับส่งเสริมภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการมากขึ้น เพราะเป็นภาคที่จะรองรับผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤติทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยการกำจัดส่วนเกินทางเศรษฐกิจที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าหัวคิววินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ค่าเช่าทางเท้าเพื่อวางแผงลอย ฯลฯ โดยใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น ใช้ทางด่วน ซึ่งรัฐบาลต้องหาระบบที่สามารถจัดการผู้ที่อาศัยภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ โดยไม่เป็นที่เดือดร้อนและไม่เอาเปรียบแก่สังคมโดยรวม

2.6 ปรับวิธีการบริหารของรัฐในท้องถิ่น ให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับ

สภาพกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ เช่น ปฏิรูปการศึกษา ให้มีความหลากหลายและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนโดยไม่เน้นเฉพาะระบบการศึกษาในโรงเรียน แต่ให้เป็นการศึกษาต่อเนื่อง หันมาหาวิธีการที่ครอบคลุม ชุมชน โรงงาน สถานีวิทย์ โทรทัศน์ และวัด เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ จัดช่องทางที่จะเชื่อมโยงการศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบให้เข้าหากันในด้านเนื้อหาและในทางเทียบระดับ มาตรฐานการศึกษาควรยืดหยุ่นให้พอเหมาะ เพื่อให้การศึกษาเป็นที่เข้าถึงโดยง่ายแก่ทุกคน ต้นทุนต่ำ และเหมาะกับสภาพและความต้องการในท้องถิ่น ตัวอย่างอื่น ๆ อาจจะเป็นการปฏิรูปบริการของรัฐในท้องถิ่น เช่น การชลประทาน การเกษตร ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกผู้ให้บริการมากขึ้น

2.7 ให้ธนาคารของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและธนาคารออมสิน สามารถปรับบทบาทให้เป็นธนาคารของประชาชน อนุญาตให้มีนวัตกรรมด้านเงินออม เงินกู้ ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ประชาคมคัดเลือกและการดำเนินการเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2.8 ให้รัฐใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ เป็นเวทีประชาคม โรงเรียน วัด องค์กรสาธารณะประโยชน์ สามารถและเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนสามารถติดตามและตรวจสอบนโยบายสาธารณะได้สะดวกและแพร่หลาย

2.9 ปรับปรุงแรงจูงใจในสังคมให้มีความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การบุกเบิกการขนส่งทางเรือ การใช้พลังงานทางชีวภาพและพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งไม่ต้องอาศัยโครงการสาธารณะประเภทอภิมาโครงการ

2.10 ปฏิรูปการทำงานของรัฐบาล ให้เน้นการบริการแบบเบ็ดเสร็จ (One-Stop Service) มากกว่าการปกครองแบบแยกส่วนตามกระทรวง การบริหารแบบหุ้นส่วน (Partnership) มากกว่าการผูกขาดการจัดการ

2.11 วางมาตรการในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป องค์กรสาธารณะประโยชน์หรือองค์กรชุมชน เป็นต้น มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ

กลยุทธ์แผนฟื้นฟูสังคม-เศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน

ปรเมษฐ์ กาญจนวราภรณ์ (2541 : 33) ได้กำหนดกลยุทธ์แผนฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน ดังนี้

1. วางนโยบายและส่งเสริมประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้เกิดการฟื้นฟูสังคม เศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนอย่างแพร่หลาย อาทิ การจัดเวทีชาวบ้าน ลานความร่วมมือ ลานเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

2. วางมาตรการและส่งเสริมการเงินการคลังเพื่อสังคมและท้องถิ่น

3. ผลักดันให้เกิดศูนย์ช่วยเหลือชุมชนแบบเบ็ดเสร็จ โดยรวมหน่วยราชการต่าง ๆ ในที่เดียวกัน ช่วยกระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้เกิดเวทีแห่งความร่วมมือจากทุกฝ่ายดูแลการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างประหยัด

4. พัฒนาความสามารถของหน่วยราชการในการทำงานที่เป็นภาคและหุ้นส่วน (Partnership) กับประชาชน ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ใหม่ของภาคราชการ และขยายทักษะนี้ไปยังระบบราชการโดยรวม

5. แก้ไขระเบียบทางการเงินการคลังและกฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการสร้างขีดความสามารถของชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

6. มีการติดตาม ประเมินผล เพื่อใช้ทรัพยากรของชาติ และชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยและกลยุทธ์การสร้างความยั่งยืน

จอห์นมิล (Johnmil : nd ; อ้างจากพิธีสิทธิ์ คำนวนศิลป์. 2541 : ไม่มีเลขหน้า) นับเป็นบุคคลแรกที่ได้ให้ความสนใจกับความยั่งยืนของการพัฒนาในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมุ่งสนใจประเด็นปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และต่อมา มีนักวิชาการอีกมากมาย ได้มองความยั่งยืนของการพัฒนาว่าขึ้นอยู่กับปริมาณทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะต้องรักษาปริมาณทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้นหรือรักษามาตรฐานคุณภาพชีวิตไว้ได้

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบันเน้นและมองว่าเกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการโดยตรง โดยเป็นการรักษาคงไว้ซึ่งระดับความครอบคลุมหรือคุณภาพบริการของโครงการพัฒนาให้มีความมั่นคงและยั่งยืน (Sustainability) ทั้งนี้มีปัจจัยถึง 9 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดความยั่งยืนของผลการพัฒนาอันหมายถึง การคงไว้ หรือรักษาไว้ซึ่งระดับของความครอบคลุมหรือคุณภาพบริการ ได้แก่

1. ขนาดของประชากรกลุ่มเป้าหมาย
2. ระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชากรกลุ่มเป้าหมาย
3. ระบบสนับสนุนการให้บริการ
4. ระดับความสามารถขององค์กร
5. การสนับสนุนทางการเมือง
6. ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่
7. งบประมาณหรือรายได้ที่ได้รับ
8. รายจ่ายหรือต้นทุนในการดำเนินการ

9. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอกกระทบการให้บริการ

กลยุทธ์ในการบริหารให้คงไว้ซึ่งความยั่งยืนมิได้มองว่าเงินงบประมาณเป็นเพียงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เมื่องบประมาณหรือปัจจัยนำเข้าเปลี่ยนไปกระบวนการในการให้บริการต้องแปรเปลี่ยนไป จึงมีผลงานและผลลัพธ์ที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการได้เท่าเดิม การกำหนดกลยุทธ์ในการดำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนจึงเป็นเสมือนการวางแผนกลยุทธ์ ข้อแตกต่างระหว่างการวางแผนกลยุทธ์ในสภาวะที่โครงการยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ของการแก้ไข ปัญหาความคืบหน้าและความเหลื่อมล้ำในสังคม กับการวางแผนเพื่อความยั่งยืนของโครงการอยู่ที่การวางแผนแบบแรกจะแปรเปลี่ยนเป้าหมาย (Target) โดยมีการขยับเป้าหมายขึ้นไปจนกว่าจะบรรลุถึงจุดสูงสุดที่แก้ไขปัญหามาของสังคมไปได้ แต่การวางแผนแบบหลังจะไม่แปรเปลี่ยนเป้าหมาย จะแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลงาน และมีผลลัพธ์ได้แต่ไม่แปรเปลี่ยนผลกระทบ การบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนของโครงการพัฒนา จึงเป็นขั้นตอนสุดท้ายของโครงการพัฒนา การบริหารเพื่อความยั่งยืนมักเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเมื่อมีปัญหาที่เราต้องการแก้ไขเป็นส่วนหนึ่งของ วงจรชีวิต อันได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บและตาย กล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่เป็นพลวัต ผู้บริหารอาจจะ ต้องใช้เทคนิคของการวิจัยปฏิบัติการ (Operations Research) เข้ามาช่วย เช่น อาจใช้โปรแกรม พลวัต (Dynamic Program) หรือโปรแกรมการตัดสินใจ (Decision Program) หรือโปรแกรม แถวคอย (Queuing Program) หรือ โปรแกรมสำรองวัสดุครุภัณฑ์ (Inventory Program) หรือ โปรแกรมเชิงเป้าหมาย (Goal-Program) เพื่อให้ตัวโครงการพัฒนาที่มีความยั่งยืนภายใต้หลักการที่ว่าทำงานได้ตามเป้าหมายภายใต้เงื่อนไข และข้อจำกัด (Constraint) ที่มีอยู่

ทั้งนี้ การหากลยุทธ์ในการสร้างความยั่งยืน ควรพิจารณาวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของแต่ละปัจจัยที่จะมีผลต่อความยั่งยืน ซึ่งความสามารถกระทำได้โดยการจัดอภิปรายหรือวิธีการระดมสมองกลยุทธ์ที่กล่าวข้างต้นเป็นกลยุทธ์ที่สมมติให้ปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงคงที่ (ปรเมษฐ์ กาญจนวรากร, 2541 : 41)

สรุปได้ว่า การฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนสำหรับชุมชน จะต้องดำเนินการเตรียมความพร้อมของชุมชนก่อน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และยึดหลักความยุติธรรม ซึ่งจะต้องเริ่มจากครอบครัว แล้วจึงแผ่ไปยังชุมชน โดยจะต้องดำเนินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ถ้าหากมีการบริหารจัดการที่ดี องค์กรและชุมชน จะมีความเข้มแข็ง รวมกลุ่มกัน มีความสามัคคีกัน ก็จะทำให้สังคมมีความยั่งยืนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งขององค์กร และผู้นำท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา

ความหมายขององค์กรที่มีความเข้มแข็ง

ประเวศ วะสี ให้ความหมายว่า องค์กรที่มีความเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรที่มีความสามารถบริหารจัดการได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและปัญหาอื่น ๆ รวมทั้งยังสามารถเผชิญกับภาวะวิกฤติต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

การที่จะพิจารณาว่าองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชน จะมีความเข้มแข็งหรือไม่นั้นมีปัจจัยหรือองค์ประกอบเป็นตัวชี้วัดดังต่อไปนี้

1. การมีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึง การมีทัศนคติต่อโลกต่อสังคมต่อชุมชนร่วมกันมีความเข้าใจตรงกัน อุดมการณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้คหน้ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ยิ่งถ้าสามารถกำหนดเป้าหมายระยะยาว หรือวิสัยทัศน์ (Vision) ได้ ยิ่งทำให้องค์กรชาวบ้านนั้น ๆ มีอุดมการณ์ในการรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น
2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้าองค์กรชาวบ้านทำไปเพื่ออะไร เช่น การมีเป้าหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีเป้าหมายเพื่อสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองก็มีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น
3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เป้าหมายและวัตถุประสงค์อาจมีลักษณะนามธรรมมาก แต่ผลประโยชน์ร่วมมีลักษณะรูปธรรมที่โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนก็ต้องการ องค์กรชุมชนทั่วไปจึงต้องสร้างข้อมูลให้เกิดการรับรู้ทั่วไปว่า ผลประโยชน์ของการรวมตัวกันเป็นองค์กร คืออะไร
4. ผู้นำ สมาชิก และชาวบ้านทั่วไป ในส่วนของผู้นำ นั้นจะต้องเป็นผู้มีความสามารถเป็นที่ยอมรับทั้งในด้านความคิด การพูด การกระทำ การเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านศีลธรรม และการประกอบอาชีพรวมทั้งความสามารถในการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน สำหรับสมาชิกและชาวบ้านทั่วไป จะต้องมีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร
5. การบริหารจัดการ ถือเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยเฉพาะทุกกิจกรรมมีเรื่องเงิน คน เข้าไปเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพซึ่งประกอบด้วย การตัดสินใจร่วมกัน การกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน มีสถานที่และ

วัตถุประสงค์ มีกติการ่วมกัน มีการสื่อสารที่กระหว่างผู้นำกับสมาชิก ตลอดทั้งมีการควบคุม ตรวจสอบการทำงานด้วยความโปร่งใสอย่างสม่ำเสมอ

6. กิจกรรมการเรียนรู้ฝึกฝนและปฏิบัติจริง โดยทั่วกิจกรรมในชุมชนเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมเป็นหลัก บางชุมชนอาจมีกิจกรรมทางการเมืองบ้าง ในยุค ปัจจุบันก็มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามสภาวะบ้านเมืองที่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสมาชิกชาวบ้านให้ทำงานร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ต้องการความต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหา หรือช่วยเสริมสร้างชีวิตชาวบ้านให้มี คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

7. งบประมาณ เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานไปได้ด้วยดี จำเป็นที่จะต้องมีการระดม ทุนทั้งภายในและภายนอกเพื่อทำกิจกรรมได้ ความคุ้นเคยในการถูกพัฒนาจากภายนอก ทั้งรัฐ และเอกชน ทำให้ชาวบ้านมีกรอบประมาณจากภายนอกจึงจะช่วยกันทำงานพัฒนา แต่ในทาง ความเป็นจริงที่ดีแล้ว ควรมีการระดมทุนจากภายในชุมชนก่อน เมื่อขาดเหลือจึงค่อยแสวงหา งบประมาณจากภายนอก (ประเมษฐ์ กาญจนวรากร. 2541 : 43)

แนวทางการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

แนวทางช่วยแก้ไขปัญหาด่าง ๆ และพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งมีดังนี้ คือ

1. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยภาครัฐและเอกชน มีจุดเน้นที่สิทธิ และอำนาจขององค์กรชาวบ้านในการจัดการปัญหาด่าง ๆ โดยมีจุดสำคัญ 2 ประการ คือ

1.1 นโยบายของรัฐและกฎหมาย จะต้องให้สิทธิและอำนาจแก่องค์กรชาวบ้านมาก ขึ้น ทั้งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษาของชุมชน การจัดการเก็บภาษีท้องถิ่น การจัดตั้งงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้โดยผ่านองค์กร ชาวบ้านมากขึ้นและเปิด โอกาสให้มีสิทธิและอำนาจแบบมีกฎหมายหรือกฎระเบียบรองรับให้มีการ จัดระเบียบอย่างเป็นทางการแบบง่าย ๆ เหมือนระบบธุรกิจเอกชน ทั้งนี้โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ กฎระเบียบและขั้นตอนต่าง ๆ เข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก แต่มีระบบของการสนับสนุนงบประมาณ วิชาการ (การอบรมสัมมนา การให้ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้กฎหมายต่าง ๆ แก่องค์กรชาวบ้าน) การพัฒนาสมบัตินิติธรรมต่าง ๆ ให้แก่องค์กรชาวบ้าน และการเสนอทางเลือกสำหรับแก้ปัญหา ชีวิตตนเอง ครอบครัว กลุ่ม/องค์กรและชุมชน

1.2 การกำหนดแผน งบประมาณ และโครงการ จากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ต่าง ๆ ในลักษณะของการดำเนินงาน โดยภาครัฐและเอกชนลงไปปฏิบัติงานกับองค์กรชาวบ้าน สมควรเปลี่ยนแปลงเป็นการวางแผน งบประมาณและโครงการ โดยองค์กรชาวบ้านร่วมกับ

เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน และให้ผู้นำชาวบ้านมีสิทธิและอำนาจในการดูแลงบประมาณการดำเนินงาน และการติดตามผลเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

การให้สิทธิและอำนาจแก่องค์กรชาวบ้านจะสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพความเป็นจริงซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น

2. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่ริเริ่มขึ้นใหม่

สำหรับการทำงานกับองค์กรชาวบ้านที่เป็นพื้นที่ทำงานใหม่ มีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็ง ดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาเรียนรู้ปัญหาชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ การศึกษาโดยให้ชาวบ้านที่สนใจปัญหาของชุมชนเข้าร่วมทำการศึกษาปัญหาของชาวบ้านในครอบครัวต่าง ๆ โดยอาจแบ่งเป็นระดับคุ้ม ๆ หนึ่งประมาณ 10 - 15 ครัวเรือน เจ้าหน้าที่จากรัฐหรือเอกชนทำหน้าที่วางกรอบคำถามในการศึกษาแบบกว้าง ๆ ร่วมกับชาวบ้าน จากนั้นก็ให้ชาวบ้านได้ทำการเก็บข้อมูลรายครัวเรือน หรืออาจใช้วิธีประชุมกลุ่มย่อย โดยเจ้าหน้าที่ช่วยเป็นที่เล็ง หรือเขียนความคิดเห็นที่ชาวบ้านนำเสนอออกมาบนกระดาน จากนั้นก็รวบรวมหมวดหมู่ปัญหา และรายชื่อครัวเรือนที่มีปัญหาต่าง ๆ ขึ้นตอนนี้จะทำให้รู้ปัญหา และกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ชาวบ้านเกิดแนวคิดร่วมกัน ช่วยกันหาทางออก เข้าใจกันเองมากขึ้นจนเกิดศรัทธา และแรงบันดาลใจในการเริ่มต้นปัญหาตนเอง และรวมกลุ่มช่วยเหลือกันเอง

2.2 การเรียนรู้และคิดค้นกิจกรรมแก้ปัญหา เมื่อได้รู้ปัญหาและกลุ่มเป้าหมายเรียบร้อยแล้ว การเปิดโอกาสให้มีการอบรมศึกษาดูงานในรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่และชาวบ้านที่มีประสบการณ์การแก้ปัญหามาก่อนในที่ต่าง ๆ จะเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มองเห็นลู่ทางต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมหลาย ๆ อย่างประกอบกัน สิ่งสำคัญคือแนวคิดในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วม และการรวมกลุ่มช่วยเหลือกัน จากนั้นจึงไปสู่กิจกรรมพัฒนาซึ่งควรครอบคลุมกิจกรรม 6 อย่างในแต่ละครอบครัว คือ มีข้าว ป่าไม้ พืชผัก ไม้ผล ปลา ปศุสัตว์

2.3 การวางแผนกิจกรรมแก้ปัญหา เมื่อได้แนวคิดและมองเห็นแนวทางกิจกรรมแล้วก็ทำการวางแผนกิจกรรมในรายละเอียดว่าจะมีการจัดการไร่นาของตัวเองอย่างไรจะมีกิจกรรมอะไรบ้างอยู่ในพื้นที่ต้องใช้งบประมาณมากน้อยเพียงไร เทคนิคปฏิบัติมีอะไรบ้าง ต้องใช้เวลาในแต่ละกิจกรรมอย่างไร เมื่อแต่ละครอบครัวมีความชัดเจนในการวางแผนกิจกรรมและเสริมความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นแล้วจึงตกลงใจดำเนินการได้

2.4 การร่วมกลุ่มปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือกันและกันทั้งทางความคิด เทคนิคต่าง ๆ ตลอดจนช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้นำกลุ่มจะเริ่มเกิดขึ้นในขั้นตอนนี้และควรมี กิจกรรมระดมทุนในรูปกลุ่มออมทรัพย์เป็นรายเดือนเพื่อเกาะเกี่ยวและหนุนช่วยกันทางการเงินและ ค่าใช้จ่ายในชีวิตยามขาดแคลนหรือเจ็บป่วย การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชาวบ้าน ควรนำเอาองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านที่กล่าวไว้แล้วมาดำเนินการให้ครอบคลุม

2.5 การติดตามแก้ปัญหาและพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เจ้าหน้าที่จาก ภายนอกและผู้นำชาวบ้าน ต้องทำการติดตามสมาชิกขององค์กรอย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยเหลือและ พัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งให้มากขึ้น เนื่องจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นจาก สาเหตุหลาย ๆ อย่าง การมีเวทีประชุม การติดตาม การสังเกตในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอทำให้ สมาชิกและองค์กรชาวบ้านแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทันที่และพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ได้

3. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว และกำลังดำเนินกิจกรรม พัฒนาอยู่ในปัจจุบัน

3.1 การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้าน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร ชาวบ้าน คือมีผู้นำที่ดี มีความรู้ กล้าตัดสินใจ เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน มีเงินทุน มีการสนับสนุน จากหน่วยงานของรัฐและเอกชน มีการบริหารจัดการภายในองค์กรที่ดี มีการกระจายผลประโยชน์ ที่เป็นธรรม ผู้นำคนหนึ่ง ๆ อาจมีคุณลักษณะในการเป็นผู้นำได้หลายอย่าง การจะช่วยสร้างองค์กร ชาวบ้านให้เข้มแข็งขึ้นมาได้ ต้องมีการจำแนกแยกแยะความรู้ความสามารถของผู้นำ และ เสริมสร้างในจุดที่ผู้นำมีอยู่แล้วให้เข้มแข็งขึ้นหรือจะเพิ่มทักษะความสามารถในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม ขึ้นมาได้

โดยทั่วไปการพัฒนา ผู้นำมักทำแบบรวม ๆ และ ไม่มีแผนหรือแนวทางที่ชัดเจนรวมทั้ง ไม่มี การให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้นำรายบุคคล ผลจึงปรากฏว่าองค์กรชาวบ้านอ่อนแอลงและเมื่อผู้นำ หลักที่ดีมีอายุมากขึ้นหรือหมดแรงเสียสละก็มักขาดการสืบทอดกลายเป็นการขาดแคลนผู้นำไปโดย ปริยาย องค์กรชาวบ้านก็ล้มลง การที่จะแก้ปัญหานี้ได้และสร้างความเข้มแข็งขององค์กรต้องให้มีผู้นำ หลายประเภทหลายบทบาทช่วยกันทำงาน และเสริมสร้างผู้นำรุ่นใหม่สืบทอดบทบาทผู้นำองค์กรต่อไปที่ สำคัญต้องคิดเสมอว่า องค์กรชาวบ้านมีผู้นำหลายคนหลายบทบาทไม่ใช่คนเดียวมีบทบาททุกอย่าง

3.2 การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด กระบวนการแก้ปัญหา การทำงานเป็น ทีม การวางแผนจากชาวบ้าน การวิเคราะห์ การบริหารจัดการ การถ่ายทอดแนวคิดสู่ประชาชน เน้นการพัฒนาความคิดของกรรมการและสมาชิกด้วยการประชุม การอบรมศึกษาดูงานขององค์กร ชาวบ้านแบบลงไปเรียนรู้กันอยู่ด้านบนพูดคุยกิจกรรม สัมภาษณ์สมาชิกชาวบ้านอย่างลึกซึ้ง และ ใ้วิทยากรผู้เชี่ยวชาญจัดฝึกอบรมเป็นครั้งคราว

3.3 เจ้าหน้าที่รัฐและเอกชน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าไปทำงานกับองค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้วและดำเนินกิจกรรมอยู่ ควรนำเอาองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านเป็นตัวชี้วัดในการทบทวนและปรับตัวขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งจะทำได้ดูผลการร่วม เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การพัฒนาผู้นำ การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก การทำกิจกรรมตรงกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่มากขึ้น และนั่นจะทำให้องค์กรชาวบ้านแก้ไขปัญหาวบ้านได้มากขึ้น (ประเมษฐ์ กาญจนวารังกูร. 2541 : 46)

4. การเพิ่มขีดความสามารถการจ้ดองค์กรชุมชนเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น มีลักษณะดังนี้

1. การแบ่งงานหรือกิจกรรมต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมกับสภาพของหน่วยงาน
2. ชีตหลักการประชาธิปไตยในการจ้ดองค์กร เช่น ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจ เมื่อกรรมการมีความคิดเห็น หรือความต้องการที่แตกต่างกัน รวมทั้งให้เลือกกรรมการ แบบมีวาระที่แน่นอน

3. สนับสนุนหลักการกระจายอำนาจให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ผูกขาดอำนาจ

4. อำนาจหน้าที่กับความรับผิดชอบที่กรรมการได้รับต้องมีความสมดุลกัน

5. การบังคับบัญชาต้องมีเอกภาพ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานมีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น และป้องกันความขัดแย้ง

6. มีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน ไม่ก้าวก่ายซ้ำซ้อนกัน

7. มีระบบการตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ (ประเมษฐ์ กาญจนวารังกูร.

2541 : 46)

ในการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและผู้นำท้องถิ่น นั้น จะต้องพิจารณาว่า องค์กรนั้นมีความเข้มแข็งหรือไม่ ซึ่งมีปัจจัยที่สามารถบ่งชี้ได้ โดยการที่ชุมชนมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน เกิดการยอมรับระหว่างผู้นำ สมาชิก และชาวบ้านทั่วไป ตลอดจนการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งจะต้องมีการฝึกฝนและเรียนรู้ตลอดเวลา มีการระดมทุนร่วมกันในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับเวทีชาวบ้าน

ความหมายเวทีชาวบ้าน

เวทีชาวบ้าน คือ เวทีที่ชาวบ้านหรือบุคคลที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Steak holder) ได้มาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำลังเป็นจุดสนใจของชาวบ้านหรือของคนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่อง

เกี่ยวกับปากท้องของชาวบ้าน หรือ เรื่องการทำมาหากินของชาวบ้าน หรือเรื่องการประกอบอาชีพของชาวบ้าน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านได้มารวมตัวกันหรือมาพบปะพูดคุยกัน ได้บ่อย (สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2544 : 20)

วัตถุประสงค์ของการทำเวทีชาวบ้าน

โดยเหตุผลและความจำเป็นหรือวัตถุประสงค์ของการทำเวทีชาวบ้านนั้นก็เพื่อหาความคิดเห็น หรือหาข้อสรุปบางสิ่งบางอย่างของชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งบางเรื่องเมื่อชาวบ้านได้พูดคุย หรือ ได้และเปลี่ยนความคิดเห็นจากการทำเวทีชาวบ้านและตนเองได้รับข้อมูล หรือ ความรู้อย่างเพียงพอก็อาจจะนำเอาข้อสรุปเหล่านั้น ไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะไม่ต้องมีการนัดหมายมาพบกันอีกในครั้งต่อไป กล่าวคือชาวบ้านสามารถนำเอาข้อสรุปหรือข้อยุติที่ได้รับไปปฏิบัติด้วยตนเองได้เลยหรือบางกรณีอาจเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนส่วนใหญ่ในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งอาจจะต้องมีการมาพบปะพูดคุยหรืออาจมีการทำเวทีชาวบ้านกันหลายครั้ง กล่าวคืออาจมีการพูดคุยเพื่อหาความคิดเห็นหรือข้อสรุปบางสิ่งบางอย่างเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยการวางแผนการทำงานเพื่อที่จะนำเอาข้อสรุปเหล่านั้น ไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน พร้อมทั้งมีการนัดหมายให้นำเอาสิ่งที่ไปปฏิบัติกลับมาพบปะและพูดคุยกันอีกครั้งต่อไป ซึ่งการทำเวทีชาวบ้านในลักษณะนี้ย่อมจะไม่จบสิ้นในการทำเวทีชาวบ้านเพียงครั้งเดียว อาจต้องมีการทำเวทีชาวบ้านเพื่อให้มีการพูดคุยกันอีกหลายครั้ง และสถานที่ที่จะพบปะพูดคุยกันอีกครั้งต่อไป อาจเป็นที่แปลงนาของเกษตรกรหรือของชาวบ้านคนใดคนหนึ่ง ในชุมชนนั้นก็ ได้ ซึ่งก็จะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้านอย่างต่อเนื่องต่อไป ซึ่งเวทีชาวบ้านที่สมบูรณ์แบบย่อมจะต้องจัดโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน และเป็นของชาวบ้านอย่างแท้จริง (สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2544 : 20-21)

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการจัดทำเวทีชาวบ้าน

หากจะแบ่งขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการทำเวทีชาวบ้าน โดยใช้ช่วงระยะเวลาของการดำเนินการเป็นเกณฑ์พอที่จะแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นเตรียมการ ซึ่งจะเป็นการปฏิบัติเพื่อเตรียมการก่อนถึง ณ วันที่จะทำเวทีชาวบ้าน สิ่งที่จะต้องเตรียมการ มีดังนี้

1. การเตรียมการเรื่องสถานที่ ซึ่งสถานที่ที่จะทำเวทีชาวบ้านจะต้องมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการที่ให้ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ ร่วมกัน กล่าวคือควรเป็นสถานที่ที่จัดแยกเป็นสัดส่วน โดยเฉพาะไม่พลุกพล่าน หรือถูกรบกวนจากเสียงหรือจากบุคคลภายนอก ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีสมาธิและ

การดำเนินกิจกรรมต่างๆสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการหยุดชะงักลงกลางคัน นอกจากนั้นการจัดสถานที่ควรมีลักษณะโล่ง ๆ มีเฉพาะเก้าอี้ (ไม่ควรมีโต๊ะ) เพื่อให้มีการเคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายในระหว่างการดำเนินกิจกรรมต่างๆได้สะดวก มีการระบายอากาศได้ดี ไม่ร้อนอบอ้าว การจัดที่นั่งควรจัดให้ทุกคนได้นั่งเป็นวงกลมเดียวกันเพื่อสื่อให้เกิดการรับรู้ถึงความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคกัน ความเป็นกันเอง ความร่วมมือกัน ความเป็นหมู่พวกเดียวกัน โดยที่ทุกคนสามารถมองเห็นหน้าซึ่งกันและกันและกันและกันได้ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ และสามารถสื่อสารกันได้ด้วยภาษากาย

2. การเตรียมบุคคลเป้าหมาย ในการทำเวทีชาวบ้านจะต้องมีการกำหนดบุคคลเป้าหมายที่จะมาเข้าร่วมให้ชัดเจนว่าควรจะมีใครมาเข้าร่วมในการทำเวทีชาวบ้านในครั้งนั้นๆ บ้าง ทั้งนี้ในการคัดเลือกชาวบ้านจะต้องพิจารณาเฉพาะผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องนั้น โดยพิจารณาว่าหัวข้อหรือประเด็นที่จะทำเวทีชาวบ้านนั้นๆเกี่ยวข้องกับใครบ้าง แล้วจึงจัดเวทีชาวบ้านให้กับคนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้ามาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ และแสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุปบางอย่างร่วมกัน ดังนั้น ในการทำเวทีชาวบ้านจึงต้องมีคนกลางหรือที่เรียกว่า Facilitator ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ที่คอยกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน หรือคอยอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยชาวบ้านในการคิด วิเคราะห์ หรือจัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ จนถึงชาวบ้านได้มีการตัดสินใจหรือได้ข้อสรุปบางอย่างร่วมกัน

3. การกำหนดประเด็นหรือหัวข้อเรื่องที่จะทำเวทีชาวบ้าน ได้ข้อสรุปหรือข้อยุติที่จะนำไปใช้ประโยชน์ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำเวทีชาวบ้านในแต่ละครั้งว่าภายหลังว่าภายหลังเสร็จสิ้นการทำเวทีชาวบ้านแล้ว ชาวบ้านต้องได้ข้อสรุป หรือข้อตกลง หรือมติอะไรออกมาบ้าง และนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งเมื่อได้ทิศทางในการทำเวทีชาวบ้านที่ชัดเจนแล้วว่าการให้บรรลุวัตถุประสงค์อะไร ต่อไปก็ควรที่จะจัดเตรียมเกี่ยวกับการเรียงลำดับขั้นตอนของการพูดคุยกันว่าควรพูดคุยเรื่องอะไรก่อนและควรพูดคุยอะไรกันทีหลัง และแต่ละเรื่องที่พูดคุยจะใช้ระยะเวลาอย่างน้อยเพียงใด ซึ่งตรงนี้จะต้องมีการวางแผนอย่างดี จึงจะทำให้การทำเวทีชาวบ้านในครั้งนั้นๆ ประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยที่ชาวบ้านไม่เสียเวลาและความรู้สึกที่ได้เข้าร่วมในการทำเวทีชาวบ้าน

4. การเตรียมสื่อโสตและวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการทำเวทีชาวบ้าน

ขั้นดำเนินการ ซึ่งจะเป็นการ ณ วันที่ทำเวทีชาวบ้าน สิ่งที่จะต้องปฏิบัติและจัดทำให้มีขึ้นในระหว่างการทำเวทีชาวบ้าน มีดังนี้

1. บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านได้มาร่วมกันคิด วิเคราะห์ และหาข้อสรุปหรือหาข้อยุติร่วมกันอย่างรอบคอบ และมีเหตุผล ซึ่งบรรยากาศดังกล่าว ได้แก่

- 1.1 ความคุ้นเคยและความเป็นกันเอง
- 1.2 ความเป็นมิตรและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน
- 1.3 ความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- 1.4 ความเชื่อมั่นและไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- 1.5 ความจริงใจต่อกัน
- 1.6 การพูดคุยหรือการสื่อสารทำความเข้าใจกันอย่างตรงไปตรงมา
- 1.7 การกระตุ้นให้ชาวบ้านได้มีการคิด และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ
- 1.8 ความสนุกสนาน และไม่ตึงเครียด

2. ก่อนเริ่มดำเนินการ ควรชี้แจงวัตถุประสงค์และข้อสรุปหรือข้อยุติที่ต้องการได้รับการจากการทำเวทีชาวบ้านในครั้งนั้นๆ เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้ทราบ และมีความเข้าใจที่กระจ่างและชัดเจนตรงกัน พร้อมทั้งขอความร่วมมือให้ทุกคนได้พูดคุย และแสดงความคิดเห็นในเรื่องหรือประเด็นที่เราจะพูดคุยกันและหาคำตอบร่วมกัน

3. ในระหว่างดำเนินการ ควรมีการจัดเรียงลำดับ พร้อมทั้งมีการนำเสนอเรื่องราวอย่างเป็นขั้นตอน

4. นำสื่อโสตมาใช้ประกอบในระหว่างการพูดคุยกันของชาวบ้าน เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางการเรียนรู้และการติดต่อสื่อสาร นอกจากนั้นยังใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการควบคุมการพูดคุยของชาวบ้านให้อยู่ในประเด็น รวมทั้งเป็นการบันทึกข้อยุติหรือข้อตกลงของกลุ่มที่ได้มีการตัดสินใจหรือหาข้อสรุปร่วมกันไปแล้ว เช่น การจดบันทึกข้อตกลงของกลุ่มลงในกระดาษฟาง หรือบนกระดานดำ เพื่อให้ชาวบ้านได้มองเห็น หรือการเขียนลงในบัตรคำ เป็นต้น

5. มีการใช้คำถามเพื่อกระตุ้น เร่งเร้า ให้ชาวบ้านได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและทั่วถึง รวมถึงเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดการพูด โดยสมาชิกคนหนึ่งคนใด หรือหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างบุคคล

6. จะต้องมีการสรุปประเด็นที่พูดคุยหรือข้อยุติต่างๆ ที่ได้รับการพูดคุยกัน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับทราบและมีความเข้าใจตรงกันเป็นระยะ ประการสำคัญคือ ข้อสรุปหรือข้อยุติจะต้องเป็นการตัดสินใจชาวบ้านเท่านั้น และการตัดสินใจนั้นจะต้องเป็นการตัดสินใจที่เป็นฉันทามติ (Consensus) กล่าวคือ ไม่ควรทำให้ใครเกิดความรู้สึกพ่ายแพ้ หรือเสียหน้า เช่น ไม่ควรใช้

การออกเสียงแบบยกมือ(Vote) แต่ควรรีดยึดหลักคนส่วนใหญ่เห็นด้วย และทำให้คนส่วนน้อยยอมรับโดยคุณ

7. ควรรักษาเวลาในการพูดคุยให้พอเหมาะ และเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการทำเวทีชาวบ้านในครั้งนั้น ๆ แล้วก็ควรยุติการพูดคุยกัน ไม่ควรปล่อยให้ระยะเวลายืดเยื้อออกไปโดยไม่จำเป็น หรือหากมีการวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ หรือมีการนัดหมายที่จะต้องกลับมาพบปะที่พูดคุยกันอีกครั้งต่อไป ก็ให้มีการจดบันทึกพร้อมทั้งกำหนดนัดหมายวัน เวลาและสถานที่ที่พบปะ โดยให้ทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกัน

ขั้นตอนภายหลังการทำเวทีชาวบ้าน

เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการจัดเวทีชาวบ้านในแต่ละครั้ง ชาวบ้านจะได้นำเอาข้อมูลหรือข้อคิดที่ได้จากการทำเวทีชาวบ้านไปปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกันได้ คกลงกันได้ พร้อมทั้งนำผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ หรือปัญหาอุปสรรคที่พบกลับมาพูดคุยกัน ในเวทีชาวบ้านอีกในครั้งต่อไป ซึ่งจะกลับเข้าสู่วงจรของการทำเวทีชาวบ้านอีกครั้งหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการทำเวทีชาวบ้าน ไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพราะในอดีตที่ผ่านมาเราเคยทำงานในลักษณะเช่นนี้มาแล้วทั้งนั้น เช่น โครงการปรับปรุงระบบการผลิตการเกษตร เป็นต้น แต่เหตุผลที่ทำให้การทำโครงการส่งเสริมการเกษตรเหล่านั้นไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังขาดทักษะและความสามารถในการวิเคราะห์แผนการผลิตของเกษตรกร รวมถึงในการทำเวทีชาวบ้านเพื่อให้เกษตรกร ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล และตัดสินใจจัดทำแผนการผลิตด้วยตัวของเกษตรกรเอง ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดเมนูหรือเลือกสำเร็จรูปมาให้เกษตรกรจัดทำแผนการผลิต จึงทำให้ชาวบ้านเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการส่งเสริมการเกษตรในอดีตที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สิ่งที่เขาหน้าที่จะต้องตระหนักให้มากๆ ก็คือการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาต่างๆ ของชุมชน การค้นหาแนวทางตลอดจนการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางที่แก้ไขปัญหาจะต้องกระทำโดยชาวบ้านเท่านั้น เจ้าหน้าที่ที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงที่คอยกระตุ้น และสนับสนุนให้ชาวบ้านได้พูดคุย ได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การตัดสินใจของชาวบ้านได้พูดคุย ได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การตัดสินใจของชาวบ้านเป็นไปอย่างรอบคอบและมีเหตุผลมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม การทำเวทีชาวบ้านในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้น ชี้นำ ส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้กับชาวบ้าน หรือที่เรียกว่า "facilitator" ซึ่งการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

จะแสดงบทบาทการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกร ได้เป็นอย่างดี
นั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีทัศนคติที่ดีต่อชาวบ้าน และการทำงานร่วมกับชาวบ้าน
2. ต้องให้เกียรติชาวบ้าน
3. ต้องเคารพความคิดเห็น และการตัดสินใจของชาวบ้าน
4. เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้พูดมากๆ เจ้าหน้าที่พูดแต่น้อย ฟังให้มาก
5. มีความสามารถในการกระตุ้นและสนับสนุนให้ชาวบ้านได้คิด วิเคราะห์ อย่างเป็นระบบ
6. มีความสามารถในการใช้คำถาม ตั้งคำถามให้มากๆ ตั้งคำถามให้เป็น ถามคำถาม อย่างเป็นระบบ และมีการเรียงลำดับขั้นตอนในการถาม
7. มีทักษะการฟัง การสรุปประเด็น และเป็นคนช่างสังเกต
8. ทำจิตใจของตนเองให้ว่างและมีความเป็นกลางจะต้องไม่เอานโยบายหรืองบประมาณ เป็นตัวตั้งถึงแม้ชาวบ้านจะไม่เห็นด้วย หรือไม่เลือกทำกิจกรรมตามที่หน่วยงานเสนอก็ตาม
9. มีความสามารถในการเชื่อมโยงผลที่ได้จากการทำเวทีชาวบ้าน โดยผสมผสานกับ โครงการส่งเสริมการเกษตรของหน่วยงานที่มีอยู่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้าน
10. มีความสามารถในการหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อมาช่วยให้ชาวบ้านตัดสินใจได้ อย่างรอบคอบและมีเหตุผล รวมทั้งการนำเอาทรัพยากรทั้งที่เป็นสิ่งของวัสดุอุปกรณ์ หรือนุคลิกที่ มีความรู้ความสามารถมาสนับสนุนและก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านหรือทำให้ ชาวบ้านตัดสินใจได้ง่าย

ทั้งนี้ ผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้าน ที่เก่งๆจะต้องมี ความสามารถในการทำให้คนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้มากที่สุด พูดแต่น้อยถาม ให้มาก ถามอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ช่างสังเกต มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาหรือ ลดข้อขัดแย้งของคนในกลุ่ม ทำให้บรรยากาศสนุกสนานด้วยการหักมุม หรือทำให้เป็นเรื่องขำขัน แล้วดึงกลับเข้าสู่สรุปประเด็นที่กำลังพูดอยู่ เพื่อให้สามารถดำเนินการพูดคุยต่อไปได้อย่างราบรื่น ประการสำคัญจะต้องตระหนักไว้เสมอว่า ในการทำเวทีชาวบ้านผู้อำนวยความสะดวกจะเป็นเพียง ผู้จัดกระบวนการหรืออำนวยความสะดวกเพื่อให้ชาวบ้านได้ดำเนินการเอง ดำเนินการอย่างได้เรื่อง ได้ราว โดยจะต้องไม่ยึดยึดความคิดเห็นของตัวเองให้กับชาวบ้านนั้นเด็ดขาด แต่จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านได้คิดเอง สรุปความคิดเห็นด้วยตนเอง และจะต้องไม่เป็นคนที่ทำให้ การทำเวทีชาวบ้านในครั้งนั้น ๆ ออกนอกเรื่อ่นอกราว เพราะฉะนั้นผู้อำนวยความสะดวกในการทำ

เวทีชาวบ้านจึงจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถอย่างดีเกี่ยวกับเรื่องของการใช้เทคนิคการฝึกอบรมต่าง ๆ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ช่วยกันคิด วิเคราะห์ และช่วยกันสรุปหรือตัดสินใจด้วยตัวของชาวบ้านเอง

ข้อสังเกตบางประการของการทำเวทีชาวบ้าน

1. การทำเวทีชาวบ้านจะต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ไม่ใช่ทำเพียงครั้งเดียวแล้วเลิกกันไป ถ้าทำเป็นประจำสม่ำเสมอจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในที่สุด

2. การทำเวทีชาวบ้านจะต้องมีเนื้อหาหรือประเด็นที่จะมาพูดคุยอย่างเพียงพอ จะต้องจับประเด็นของเรื่องให้ถูก จัดเรียงลำดับขั้นตอนของเรื่องที่จะพูดคุยให้ชัดเจน (จะต้องมีการวางแผนหรือเตรียมการหรือทำการบ้านในเรื่องนั้น ๆ มาก่อนล่วงหน้า)

3. อย่าใช้ประเด็นเรื่องเงินหรืองบประมาณเป็นหัวข้อเรื่องในการทำเวทีชาวบ้าน เพราะการทำเวทีชาวบ้าน โดยเอาเรื่องเงินมาเป็นตัวตั้งจะก่อให้เกิดการแย่งผลประโยชน์กัน การควบคุมต่าง ๆ เป็นไปด้วยความยากลำบาก และบางครั้งอาจจะทำให้ชาวบ้านเกิดการทะเลาะแตกแยกกัน

เพราะฉะนั้น ผู้อำนวยความสะดวกในกระบวนการเรียนรู้การทำเวทีชาวบ้านมือใหม่ทั้งหลายควรจะต้องเลือกทำเรื่องง่าย ๆ และฝึกหัดทำบ่อย ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความชำนาญ โดยเริ่มจากทำในเรื่องง่าย ๆ ไปก่อน จนถึงเรื่องที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งจะทำให้เราสามารถใช้เวลาเวทีชาวบ้านเป็นกระบวนการทำงานส่งเสริมการเกษตร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรหรือชาวบ้านให้ประสบผลสำเร็จได้ (สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2544 : 21-25)

การทำเวทีชาวบ้าน อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้คนในชุมชนได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หาข้อยุติ พุดคุย เพื่อก่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ การจัดทำเวทีชาวบ้านอาจจะทำหลายครั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

ความเป็นมาของโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ความหมายของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล คือ ศูนย์กลางในการประสานงานถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่าง ๆ ในระดับตำบลสู่เกษตรกรคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่มีผู้แทนเกษตรกรที่

ได้รับการคัดเลือกเป็นประธานกรรมการ ก็จะประกอบด้วย ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนสถาบันเกษตรกรและหรือกลุ่มอาชีพ อาสาสมัครเกษตรกร ผู้แทนหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2542 : 1)

ความเป็นมาของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เป็นโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาด้านการเกษตร โดยชุมชนมีส่วนร่วมอันเป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ต้องการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง โดยรัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และทำให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร การสร้างชุมชนเครือข่ายพัฒนาการเกษตรให้มีความเข้มแข็ง มีแหล่งให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการฟื้นฟูและการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรจากการพัฒนาการเกษตรที่มุ่งเน้นให้มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรแกนนำกลุ่มอาชีพ และหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสนองตอบความต้องการของเกษตรกรในชุมชน จึงจำเป็นต้องจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น

วัตถุประสงค์การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเพื่อ

1. ปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาการเกษตรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
2. ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของภาครัฐให้สามารถให้บริการแก่เกษตรกรที่จุดเดียว(One Stop Service) และมีการบูรณาการ
3. เพิ่มศักยภาพของชุมชนในการศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับการวางแผนและการพัฒนาตนเอง

4. เป็นศูนย์แม่ข่ายในการศึกษาเรียนรู้เพื่อขยายผลและให้สอดคล้องกับแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2545 : 1-2)

องค์ประกอบของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ส่วนที่เป็นสำนักงานเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร วิชาการด้านการเกษตรประจำตำบลและเป็นสถานที่ทำงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลทำหน้าที่เป็นเลขานุการศูนย์ฯ ในสำนักงานดังกล่าวมีสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกและข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ตั้งศูนย์ ฯ โดยพิจารณาสถานที่ที่มีความยั่งยืนติดต่อสะดวก ส่วนใหญ่จะพิจารณาให้อยู่ในที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นอันดับแรก ซึ่งจะเป็น ศูนย์กลางในการบริหารจัดการ โครงการมีสถานที่สำหรับประชุม หรือที่ทำงานสำหรับนักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ถ้าสถานที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สะดวกอาจพิจารณา สถานที่อื่น ได้ที่เหมาะสมและสะดวกที่ชุมชนหรือเกษตรกรสามารถติดต่อได้สะดวกโดย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะไปปฏิบัติงานประจำศูนย์ ฯ สัปดาห์ละ 2 วัน คือ วันอังคาร และวัน พฤหัสบดี วัตถุประสงค์ ได้แก่ ป้ายชื่อศูนย์ (โลโก้และขนาดของป้ายออกแบบจากส่วนกลาง) ใต้ เก้าอี้ทำงานเจ้าหน้าที่ เครื่องเขียนแบบพิมพ์กระดาษและบอร์ด ข้อมูลการเกษตรของตำบล ได้แก่ ศักยภาพพื้นที่ ข้อมูลดิน ข้อมูลด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ข้อมูลต้นทุนการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ของตำบล ปริมาณน้ำฝน แหล่งชลประทาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ให้บริการต่าง ๆ เพื่อ สนับสนุนการประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ เครื่องมือตรวจสอบวิเคราะห์ดินอย่างง่าย เทคโนโลยีหรือความรู้ด้านการเกษตรใหม่ ๆ เช่น นิทรรศการ วิธีการผลิตพืชผลให้ได้คุณภาพ แผนงาน/โครงการเกษตรประจำตำบล แผนปฏิบัติงานศูนย์ ฯ ในแต่ละสัปดาห์ และเดือน ไปสเตอร์ ประชาสัมพันธ์ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและ ไปสเตอร์ต่าง ๆ ใน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำให้เอกสารวิชาการเกษตรของกรมต่าง ๆ ตัวอย่างของจริง หรือ รูปภาพที่มีคำอธิบายพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับ โรคแมลง ศัตรูพืช หรืออื่น ๆ ตามสภาพปัญหาของ พื้นที่ ข้าราชการวิชาการด้านการเกษตร ซึ่งจัดแสดงไว้ในรูปแผนที่ แผ่นผัง ตาราง เช่น ข้อมูลดิน ข้อมูลต้นทุนการปลูกพืชเศรษฐกิจสำคัญของตำบล ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำชลประทาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการบริการรับจดทะเบียนเกษตรกร บริการข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร จัดคลินิก เกษตรเคลื่อนที่ ส่วนการดำเนินการที่เป็นจุดสาธิต หรือจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นสถานที่ที่ใช้ใน การถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้ทางด้านการเกษตร โดยมีวิทยากรเกษตร เจ้าของจุดสาธิต เป็นผู้ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มหรือบุคคลที่เข้ามาเรียนรู้ ศึกษาดูงาน โดยการคัดเลือกจุดสาธิตเพื่อใช้ เป็นจุดถ่ายทอดความรู้ นั้นจะต้องสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรในตำบล ไม่ควรมองแต่เรื่อง เทคโนโลยีอย่างเดียว แต่ควรมองรวมไปถึงการจัดการด้านอื่น ๆ ด้วย มีเครือข่ายผู้ผลิตที่คล้าย ๆ กันภายใต้ตำบล (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2546 : 4-5)

การบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมี คณะกรรมการไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วย

1. ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน

2. ผู้แทนสถาบันเกษตรกร และ/หรือ กลุ่มอาชีพการเกษตรในตำบล ไม่เกิน 2 คน
3. อาสาสมัครเกษตรกรที่มีอยู่ในตำบล จำนวน 1-4 คน
4. ผู้แทนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน
5. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล เป็นกรรมการและเลขานุการศูนย์ โดยตำแหน่ง

การคัดเลือกกรรมการดำเนินการ โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลร่วมกับผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้แทนสถาบันเกษตรกรจำนวน 2 คน สำหรับประธานกรรมการจะต้องได้รับเลือกจากที่ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ที่มีองค์ประชุมไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2547 : 14)

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์ มี 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการบริหารจัดการศูนย์ มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ การจัดการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ทุกเดือน พิจารณากิจกรรม/โครงการ การวางแผน การปฏิบัติงานและการติดตามผล กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนพัฒนาด้านการเกษตร วางแผนการปฏิบัติงานของศูนย์ร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประสานงานจัดหางบประมาณและบริหารจัดการเงินทุนของศูนย์ (ในกรณีที่มีเงินทุน) และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม
2. ด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร ได้แก่ จัดทำข้อมูลประจำตำบล มีการสำรวจและรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับเจ้าหน้าที่รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของตำบล สรุปผลข้อมูลและบริการข้อมูลแก่เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การหาความต้องการด้านการฝึกอบรม คู่มือ ฝึกงาน หรือการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร คัดเลือกและพัฒนาจุดสาธิตและวิทยากรเกษตร จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ เช่น การฝึกอบรมคู่มือ แปลงสาธิต ฯลฯ สนับสนุนการจัดทำวิสาหกิจชุมชน ด้านการเตือนภัย ได้แก่ การแจ้งข่าวเตือนภัยให้แก่ชุมชน ให้เฝ้าระวังและแจ้งข่าวให้สำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่ที่รับผิดชอบทราบเหตุผิดปกติหรือภัยธรรมชาติภัยศัตรูพืช สัตว์ ประมง และภัยเศรษฐกิจอื่น ๆ การรับรองรายงานต่าง ๆ เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของผู้ประสบภัย สำรวจข้าวนาปีนาปรังและข้อมูลการเกษตรอื่น ๆ และสนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งด้านกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มแปรรูป เครือข่ายการตลาด หรือองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกกิจกรรมของศูนย์ให้ประชาชน รับผิดชอบต่อ และเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ทางหอกระจายข่าว นิทรรศการ จัดกิจกรรมสื่อมวลชน ฯลฯ (กรมส่งเสริมการเกษตร. 2547 : 14-15)

การสร้างข้อมูลพื้นฐานประจำศูนย์บริการตำบล

ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 6 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การรับสมัครและจดทะเบียนสมาชิก เป็นขั้นตอนในการรับสมัครเกษตรกรในตำบลที่มีความสนใจและมีคุณสมบัติครบถ้วน พร้อมดำเนินการจดทะเบียน จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน และออกบัตรประจำตัวสมาชิก

ขั้นตอนที่ 2 การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ เป็นขั้นตอนการคัดเลือกตัวแทนชุมชนและจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ตามองค์ประกอบและวิธีการที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานประจำศูนย์ เป็นขั้นตอนการจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกรและชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำแผนพัฒนาการผลิตทางการเกษตรของชุมชนและตัวเกษตรกร

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความพร้อมข้อมูลชุมชน เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบความพร้อมของข้อมูลที่จัดเก็บและรวบรวมมาทั้งในแง่ปริมาณ ได้แก่ ความครบถ้วนของข้อมูลที่กำหนดไว้ในแง่คุณภาพ ได้แก่ ความชัดเจนถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขข้อมูลยังไม่มีความพร้อม

ขั้นตอนที่ 5 การจัดระบบข้อมูลภายในศูนย์ เป็นขั้นตอนการนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บและรวบรวมมาจัดระบบหมวดหมู่ และแปลงข้อมูลเป็นสื่อประเภทต่างๆ เพื่อนำเสนอต่อเกษตรกรและชุมชนภายในศูนย์บริการตำบล

ขั้นตอนที่ 6 การนำเสนอข้อมูลต่อชุมชน เป็นขั้นตอนการจัดเตรียมสถานที่ของสำนักงานศูนย์บริการตำบล เพื่อนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆต่อเกษตรกรและชุมชน สำหรับใช้ในการศึกษาหาความรู้และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2545 : 11)

สรุปได้ว่า ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานการร่วมมือกันในการพัฒนาการเกษตร ระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรเอกชน เกษตรกร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดึงดูดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางการเกษตรในชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยยึดฐานข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชน และให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2540 ในการ

กระจายอำนาจไปสู่ปกครองส่วนท้องถิ่น มุ่งให้เกิดการพัฒนาและงานบริการด้านการเกษตร ในลักษณะผสมผสานและศูนย์กลางการถ่ายทอดแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (One Stop Service) โดยให้เกษตรกรตระหนักและเข้าใจถึงศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธงชาติ รักษากุล (2525 : 132) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ เกี่ยวกับการฝึกอบรมและเยี่ยมชมเกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าการปฏิบัติงานของเกษตรตำบลส่วนใหญ่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระบบเยี่ยมชมเกษตรกร โดยได้รับการนิเทศงานในสนามส่วนใหม่จากเกษตรอำเภอและผู้ช่วยเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ระดับบริหารของจังหวัดให้ความสำคัญต่อการฝึกอบรมงานพักนี้ไม่น้อยมาก ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นมาอภิปรายได้

เสงี่ยม กอนโรตง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของ ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง พบว่าสภาพการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยภาพรวมพบว่า ผู้อำนวยการศูนย์ได้มีการปฏิบัติงานในระดับทุกครั้งตามบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลรวมทั้งในด้านการจัดทำและปฏิบัติงานตามแผน การประชุมตามระบบส่งเสริมการเกษตร การประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การบริการส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกรและการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี ผู้อำนวยการศูนย์ ๔ ส่วนใหญ่มีศูนย์ฯ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ 1 ศูนย์ ด้วยจำนวนหมู่บ้านเฉลี่ย 19.29 หมู่บ้าน ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการศูนย์ฯ ในระดับมากที่สุดศึกษามี 5 ปัจจัย ประกอบด้วย การได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม การมีสภาพการทำงานที่ดี การมีศักดิ์ศรีในการทำงาน เพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง ที่ศึกษามี 5 ปัจจัย ประกอบด้วย นักการเมือง สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมของเกษตรกร ด้านการจัดสวัสดิการ ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และความเพียงพอของรายได้

ไพโรจน์ สุทธิประภา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากลยุทธ์การเพิ่มส่วนแบ่งตลาดของรถบรรทุกทุกกลางของบริษัทไทยมาร์เก็ตติ้งแอนด์เซลส์ จำกัด ในจังหวัดขอนแก่น จากผลการดำเนินงานพบว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2542 ส่วนแบ่งการตลาดของรถบรรทุกทุกกลางของ

บริษัทฯ ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้บริษัทฯ สูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับเป็นจำนวนเงินหลายสิบล้านบาท เมื่อทำการวิเคราะห์ พบว่ามีสาเหตุหลักมาจากการขาดการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการส่งเสริมการขาย จึงได้ทำการทดลองศึกษาในรายละเอียดเฉพาะจังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นกรณีศึกษาในการขยายผลต่อไปในอนาคต โดยอาศัยแนวคิดด้านการตลาด (Marketing Mix) ในการศึกษาค้นคว้าและหาแนวทางแก้ไข จากนั้นได้กำหนดกลยุทธ์หลัก โดยใช้รูปแบบการขายตรง โดยใช้ Personal Selling สำหรับบางเรเคิลมีชิลิน และใช้การผลักดันสินค้าผ่านผู้แทนจำหน่าย สำหรับบางไทยไทร์ รวมทั้งจัดทำโปรแกรมสนับสนุนสำหรับสินค้าทั้งสองประเภท เพื่อให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อไป

สรัญญา แปะทอง (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การตลาดผ้าไหม : กรณีศึกษาศูนย์ศิลปหัตถกรรมบ้านสามโค ตำบลปราสาททอง กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ปัญหาที่พบ คือ ไม่สามารถผลิตเส้นไหมให้เพียงพอในการทอผ้า ราคาเส้นไหมมีราคาแพง การตั้งราคาไม่ได้มาตรฐาน ไม่สามารถจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคได้ทั่วถึง การกำหนดกลยุทธ์การตลาดโดยใช้ส่วนประสมการตลาด ดังนี้ ในด้านผลิตภัณฑ์ ศูนย์ศิลปหัตถกรรมควรพัฒนารูปแบบ ลวดลาย ให้สอดคล้องกับความต้องการ รสนิยมของผู้บริโภค เพิ่มการวางตำแหน่งผ้าไหมด้านราคา ควรมีกำหนดราคาและปริมาณการผลิตเป็นมาตรฐานเดียวกัน จัดหาวัสดุมาบริการสมาชิกให้มากขึ้น เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ควรเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายเพื่อกระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภคให้มากขึ้นตามความต้องการของตลาดและความสะดวกของผู้บริโภค ตลอดจนการดำเนินการหาตลาดเพื่อการส่งออกและด้านการส่งเสริมการตลาด จัดทำเอกสารเผยแพร่ ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม เพื่อนำไปเผยแพร่ในงานแสดงสินค้าที่ทางราชการและเอกชนจัดขึ้น

พิรพัฒน์ แพงมา (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทย โดยศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดในการดำเนินธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยพิจารณาในแง่ของกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงพรรณนา โดยการวิเคราะห์และสรุปผลจากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และบทสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องของบริษัทที่มีการผลิต การนำเข้า และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทย โดยเลือกบริษัทที่มีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมากกว่า 10 ชนิดขึ้นไป จำนวน 30 บริษัท พบว่า ในด้านกลยุทธ์การตลาดของบริษัท ควรให้ความสำคัญในเรื่อง การทำการส่งเสริมการตลาด โดยการลงโฆษณาในแผ่นพับ ใบปลิว ป้ายโฆษณา โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต นิตยสารต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และร่วมมือกับบุคลากรด้านสุขภาพ ในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย

ได้ทราบ และมีความสนใจเลือกซื้อใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

อนรรักษ์ โภธิสูง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรอำเภอต่อ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรอำเภอเห็นด้วยกับสภาพของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล กล่าวคือ เห็นด้วยอย่างยิ่งกับนโยบายของศูนย์ฯ ขณะเดียวกันมีความเห็นด้วยกับ วัตถุประสงค์ แผนงาน โครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่ กิจกรรมและเทคนิควิธีการ บุคลากร การประสานงาน กองอำนวยการ การติดตามนิเทศ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรอำเภอไม่เห็นด้วยในด้านงบประมาณ ที่มี การจัดสรรให้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานศูนย์

กรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 26-29) ได้ประเมินผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ปี 2545 ได้ประเมินผลระดับตำบลพบว่า ด้านการจัดทำ แผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการ ตำบลที่ติดตามทุกตำบลมีการจัดทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการ คิดไว้ภายในศูนย์บริการฯ ซึ่งตำบลร้อยละ 61.5 จัดทำแผนประจำปี ตำบลร้อยละ 69.2 จัดทำแผนราย เดือน ตำบลร้อยละ 46.2 จัดทำแผนรายสัปดาห์ ด้านการดำเนินงานตามแผน ตำบลร้อยละ 46.2 สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ทุกกิจกรรม ตำบลร้อยละ 53.8 ปฏิบัติงานได้ตามแผนบาง กิจกรรม ด้านสำนักงานศูนย์และองค์ประกอบภายในศูนย์บริการฯ ศูนย์ร้อยละ 93.7 มีวัสดุอุปกรณ์ พร้อมและเปิดให้บริการ ด้านการจัดเวทีชุมชน ทุกตำบลที่มีการติดตามมีการจัดเวทีชุมชนแล้วโดยจัด ในประเด็น การทำแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาการเกษตร การแก้ไขปัญหาของชุมชน แผนฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม โดยการประสานกับหน่วยราชการต่าง ๆ เข้าร่วมในเวทีด้วย เช่น อบต. ครู กลุ่ม เกษตรกร ประมง ปศุสัตว์ พัฒนาที่ดิน ปลัดอำเภอ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ตำบลที่ติดตามมีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร โดยใช้วิธีจัดทำเวทีชุมชน ประชาคมหมู่บ้าน ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ภายใต้แผนพัฒนาประกอบด้วยแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนา คุณภาพสินค้า และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร้อยละ 69.2 แผนธุรกิจชุมชนด้านการเกษตรเพื่อสร้าง ผลิตภัณฑ์หลักของตำบลร้อยละ 69.2 และแผนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีร้อยละ 76.9 ด้านการตรวจสอบความพร้อมของศูนย์บริการ ปรากฏว่าศูนย์บริการฯ ร้อยละ 38.5 มีความ พร้อมทั้ง 29 ตัวชี้วัด ด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์เข้าร่วมประชุมครบทุกครั้ง ร้อยละ 61.5 ปัญหาอุปสรรค ผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีการกิจกรรม ทุกหน่วยงานฝากงานไว้ที่ศูนย์ โดยเฉลี่ยจะรับผิดชอบ 2 - 3 ศูนย์ ทำให้ไม่สามารถไป ประจำที่ศูนย์บริการฯ สัปดาห์ละ 2 วัน เกษตรกรใช้บริการที่ศูนย์บริการฯ น้อย เนื่องจากไม่มีกิจกรรม ต่อเนื่อง ไม่มีงบประมาณที่จะสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่อง รูปแบบแนวทางการดำเนินงานของ ศูนย์บริการฯ ยังไม่ชัดเจน มีการเปลี่ยนแปลง การสั่งการบ่อย ที่ตั้งศูนย์บริการฯ คับแคบ ไม่เป็น

ักส่วน ขาดวัสดุ อุปกรณ์และเอกสารวิชาการ ขาดการประชาสัมพันธ์ ยังไม่สามารถให้บริการแบบ เบ็ดเสร็จ

อุดม บศสุข (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการบริการถ่ายทอดความรู้ของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบลในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้รับผิดชอบศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมีความต้องการบริการถ่ายทอดความรู้มากเกี่ยวกับงาน ข้าว งานจัดไร่นา งานพืชผักและเห็ด งานฝึกอบรม งานการตลาด งานแผนงาน งานบริหาร งาน ป้องกันกำจัดศัตรูพืช งานดินและปุ๋ย งานสถาบันเกษตรกร และต้องการบริการถ่ายทอดปานกลาง เกี่ยวกับงานไม้ผล งานไม้ดอกไม้ประดับ งานไม้ผล ไม้ยืนต้นและอื่น ๆ และงานพืชไร่ ข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการศูนย์ในการบริการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ ควรถ่ายทอดความรู้ให้ สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตและความต้องการของผู้อำนวยการศูนย์ และนอกจากเนื้อหา ทางด้านวิชาการเกษตรแล้วควรจะมีการเสริมเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรในทุกวิชาด้วย รูปแบบการถ่ายทอดความรู้ควรจัดกลุ่มและระยะเวลาที่เหมาะสม มีวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติ อย่างเพียงพอ มีการประเมินและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง วิทยากรจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถจริง ควรมีการสนับสนุนเอกสารวิชาการ ข้อมูลข่าวสาร สื่อการถ่ายทอดความรู้ให้ ผู้อำนวยการศูนย์ให้มากขึ้น ควรให้โอกาสผู้อำนวยการศูนย์ มีการแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรพร้อมทั้งสนับสนุน งบประมาณให้ผู้อำนวยการศูนย์ในการจัดทำแปลงสาธิต หรือทดสอบสำหรับฝึกปฏิบัติให้เกิด ความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีรายละเอียดของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชากร 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ

ตำบล จำนวน 225 คน

1.2 หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 13,913 คน

รวมประชากรทั้งสิ้น 14,138 คน รายละเอียดของประชากร ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบล	ประชากร		รวม
	คณะกรรมการ	หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร	
นางรอง	15	1126	1141
ชุมแสง	15	828	843
หัวถนน	15	783	798
สะเคา	15	1625	1640
หนองกง	15	1112	1127
หนองโบสถ์	15	1032	1047
ถนนหัก	15	833	848
หนองไทร	15	1090	1105
ก้านเหลือง	15	690	705
ทุ่งแสงทอง	15	472	487
ลำไทรโยง	15	927	942
หนองโสน	15	809	824
บ้านสิงห์	15	896	911
ทรัพย์พระยา	15	1040	1055
หนองยายพิมพ์	15	650	665
รวม	225	13913	14138

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5 % และระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ตามสัดส่วนด้วย

วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้ คณะกรรมการ 10 คน และหัวหน้าครัวเรือน
เกษตรกร 375 คน รายละเอียดของกลุ่มตัวอย่างปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบล	กลุ่มตัวอย่าง		รวม
	คณะกรรมการ	หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร	
นางรอง	1	30	31
ชุมแสง	1	22	23
หัวถนน	-	21	21
สะเดา	1	44	45
หนองกง	1	30	31
หนองโบสถ์	1	28	29
ถนนหัก	1	22	23
หนองไทร	1	29	30
ก้านเหลือง	-	18	18
ทุ่งแสงทอง	-	13	13
ลำไทรโยง	1	25	26
หนองโสน	-	22	22
บ้านสิงห์	1	24	25
ทรัพย์พระยา	1	28	29
หนองยายพิมพ์	-	18	18
รวม	10	375	385

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสอบถาม

1.1 ลักษณะของแบบสอบถาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็น ข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check Lists) จะมีคำตอบให้กาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ()

ตัวอย่าง

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ของผู้ตอบแบบสอบถาม

() คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบล

() หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ทั้ง 7 ด้าน การเตรียมความพร้อมของชุมชน การจัดทำแผน พัฒนาการเกษตรระดับ ตำบล การปฏิบัติงานตามแผน การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิกการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การติดตามประเมินผล ลักษณะ คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งคำถาม แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด ตามสภาพของการปฏิบัติงานแต่ละเรื่อง แล้วกาเครื่องหมาย ✓ ลงในแบบสอบถามซึ่งค่าของระดับความคิดเห็น มีดังนี้

น้อยที่สุด (1)	หมายถึง	เห็นด้วย อยู่ในระดับน้อยที่สุด
น้อย (2)	หมายถึง	เห็นด้วย อยู่ในระดับน้อย
ปานกลาง (3)	หมายถึง	เห็นด้วย อยู่ในระดับปานกลาง
มาก (4)	หมายถึง	เห็นด้วย อยู่ในระดับมาก
มากที่สุด (5)	หมายถึง	เห็นด้วย อยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถาม ได้ดำเนินการ ดังนี้

1.2.1 ศึกษาเอกสาร บทความ และรายงานการวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด หลักการ ที่เกี่ยวข้องกัศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1.2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแบบสอบถาม

1.2.3 นำร่างแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการ ควบคุมวิทยานิพนธ์ทำการตรวจสอบเพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุม และตรงตามเนื้อหาและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม แบบ Face Validity ซึ่งมี 3 ท่าน ดังนี้

1.2.3.1 นายณรงค์ฤทธิ์ อ่อนช้อย ตำแหน่ง เกษตรและสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.3.2 นายสมบุรณ์ ชารัมย์ ตำแหน่ง เกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์

1.2.3.3 นายชาญณรงค์ หาญกิจ ตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนบ้านกระนัง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

1.2.4 นำแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบ แก้ไข จากผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ทำการตรวจสอบ มาปรับปรุงแก้ไขและเสนอให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้งแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

1.2.5 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ตำบลเสาดิษฐ์ อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ

1.2.6 หาค่าอำนาจจำแนก โดยการวิเคราะห์แบบสอบถามเป็นรายข้อ หาค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของคะแนนแต่ละข้อ ทั้งกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ทดสอบความแตกต่าง โดยใช้ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 หรือถ้าค่า t มีค่า 1.75 ขึ้นไปถือว่ามีอำนาจจำแนกสูง ความเกณฑ์ ผลปรากฏว่า แบบสอบถามผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และมีค่า t อยู่ระหว่าง 2.655 ถึง 8.202

1.2.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ไปทดลองใช้ (Try out) กับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ตำบลเสาดิษฐ์ อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่ามีค่าความเชื่อมั่น 0.9551 ซึ่งมีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ถึงนายอำเภอ เพื่อขอความร่วมมือและขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
3. แบบสอบถามมีทั้งหมด 385 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้และมีความสมบูรณ์ จำนวน 385 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มารวบรวมเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในการจัดกระทำข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. กรอกรหัสแบบสอบถาม
3. กำหนดตัวเลขแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละข้อ แล้วบันทึกข้อมูล ทำจนครบแบบสอบถามทุกฉบับ
4. ประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Science)

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. การศึกษาสภาพภาพกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละเสนอข้อมูลเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละ
2. การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standrad Deviation) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง
3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้ t-test (Independent Sample) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4. เกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดขอบเขตของค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2535 : 100)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	เห็นด้วยในระดับมาก
2.51 – 3.50	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	เห็นด้วยในระดับน้อย
1.00 – 1.50	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1.1 การหาค่าอำนาจจำแนก โดยวิธีหาค่าอัตราส่วนวิกฤต t เป็นรายข้อตามวิธีการของ t -test มีสูตรดังนี้ (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 260)

$$t = \frac{\bar{x}_h - \bar{x}_l}{\sqrt{\frac{S_h^2 + S_l^2}{n}}}$$

เมื่อ \bar{X}_h	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มได้คะแนนสูง
\bar{X}_l	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มได้คะแนนต่ำ
S_h^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มได้คะแนนสูง
S_l^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มได้คะแนนต่ำ
n	แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำที่นำมาวิเคราะห์

1.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) มีสูตรดังนี้ (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 261)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ	α	แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
	n	แทน จำนวนข้อของเครื่องมือ
	s_i^2	แทน คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ
	s_t^2	แทน ความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 มัชฌิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean)

$$\bar{x} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	\bar{x}	แทน ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	n	แทน จำนวนของข้อมูล

2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x^2$	แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum x)^2$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้ *t-test* มีสูตรดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์ . 2541 : 172)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{N_1} + \frac{\sigma_2^2}{N_2}}}$$

เมื่อ

\bar{X}_1	แทน ค่าเฉลี่ยกลุ่มที่ 1
\bar{X}_2	แทน ค่าเฉลี่ยกลุ่มที่ 2
σ_1^2	แทน ความแปรปรวนกลุ่มที่ 1
σ_2^2	แทน ความแปรปรวนกลุ่มที่ 2
N_1	แทน จำนวนประชากรกลุ่มที่ 1
N_2	แทน จำนวนประชากรกลุ่มที่ 2

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะเสนอ
ตามลำดับหัวข้อ ต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ มีดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation)

t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในพิจารณาใน t - distribution

* แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

** แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้เครื่อง
คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของ
ตารางแบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 รายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินงาน
ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละคอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 รายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ จะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

แบบสอบถาม จำแนกเป็น เพศ ระดับการศึกษา การดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะปรากฏผล ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและค่าร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มตัวอย่าง	385	100.00
1. เพศ		
1.1 ชาย	333	86.50
1.2 หญิง	52	13.50
2. ระดับการศึกษา		
2.1 ประถมศึกษา	199	51.70
2.2 มัธยมศึกษา	173	44.90
2.3 อนุปริญญาหรือสูงกว่าขึ้นไป	13	3.40
3. สถานภาพตำแหน่ง		
3.1 เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ	10	2.60
3.2 ไม่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ	375	97.40

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน เมื่อจำแนกตามสถานภาพ เป็นเพศชาย จำนวน 333 คน คิดเป็นร้อยละ 86.50 เป็นเพศหญิง จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา จะสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ 199 คน คิดเป็นร้อยละ 51.70 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 44.90 ที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือระดับอนุปริญญาหรือสูงกว่าขึ้นไปคือ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.40 และสถานภาพตำแหน่ง เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.60 และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 97.40

ตอนที่ 2 ศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งปรากฏผลดังตาราง 4 ถึง ตาราง 10

ตาราง 4 คะแนนความคิดเห็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างความพร้อมและความเข้าใจแก่เกษตรกรในชุมชนถึงบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วม	3.10	0.88	ปานกลาง	3.27	1.01	ปานกลาง
2. การร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดทิศทางการพัฒนาและการวางแผนพัฒนาการเกษตรด้วยชุมชน	3.50	1.08	ปานกลาง	3.39	1.00	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การเตรียมความพร้อมของชุมชน						
3. การตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล	2.70	1.06	ปานกลาง	3.45	1.07	ปานกลาง
4. การคัดเลือกที่ทำการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นศูนย์กลางบริการ	3.70	0.95	มาก	3.49	1.08	ปานกลาง
5. การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล	3.80	1.23	มาก	3.52	1.08	มาก
6. วางแผนการปฏิบัติโครงการระดับตำบล กลั่นกรองแผนงานและงบประมาณของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล	3.50	1.27	ปานกลาง	3.40	1.07	ปานกลาง
7. ติดตามและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานแก้ปัญหา อุปสรรคต่อคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ/คณะกรรมการบริหารโครงการระดับจังหวัด	3.20	0.92	ปานกลาง	3.36	1.02	ปานกลาง

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
8. การจัดข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ แสดงความเชื่อมโยงข้อมูล สภาพภูมิศาสตร์ และระบบการ ผลิตของชุมชนในการสร้าง ความเข้าใจและแนวคิดในการ ตัดสินใจในการพัฒนาตนเอง ตามศักยภาพและข้อจำกัดตนเอง	2.90	0.57	ปานกลาง	3.27	0.97	ปานกลาง
9. ข้อมูลด้านกายภาพและชีวภาพ ของตำบล เช่น อาณาเขต พื้นที่ ตำบล แหล่งภูมิประเทศ เป็นต้น	3.50	0.97	ปานกลาง	3.32	1.03	ปานกลาง
10. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชน เช่น จำนวนหมู่บ้าน ประชากร ครัวเรือน แรงงาน อาชีพ และรายได้	3.20	0.63	ปานกลาง	3.44	0.98	ปานกลาง
11. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจทาง การเกษตรของชุมชน เช่น สภาพ การผลิต พื้นที่การเกษตร ผลผลิต และรายได้ ตลาด ปัญหา และข้อจำกัด เป็นต้น	3.10	0.88	ปานกลาง	3.35	1.06	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.29	0.95	ปานกลาง	3.39	0.77	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$ และ $\bar{X} = 3.39$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคณะกรรมการ พบว่า ข้อ 4 “การคัดเลือกที่ทำการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นศูนย์กลางบริการ” และ ข้อ 5 “การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล” เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$ และ $\bar{X} = 3.80$) ตามลำดับ และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ข้อ 5 “การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล” เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$)

ตาราง 5 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล						
12. การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสงคตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาของชุมชน	3.40	1.07	ปานกลาง	3.48	1.08	ปานกลาง
13. แผนพัฒนาระดับตำบลครอบคลุมทางการผลิตการเกษตร ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.40	0.52	ปานกลาง	3.41	1.01	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
14. แผนหลัก ได้แก่ แผนถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนลงทุนทางเศรษฐกิจ และแผนปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3.10	0.57	ปานกลาง	3.43	1.12	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.97	0.82	ปานกลาง	3.44	0.93	ปานกลาง

จากตาราง 5 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.97$ และ $\bar{X} = 3.44$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคณะกรรมการพบว่า ข้อ 12 “การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสังคมาตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาของชุมชน” และ ข้อ 13 “แผนพัฒนาระดับตำบลครอบคลุมทางด้านการผลิตการเกษตร ด้านเศรษฐกิจและสังคม” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) สำหรับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่าข้อ 12 “การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสังคมาตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และปัญหาของชุมชน” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$)

ตาราง 6 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การปฏิบัติงานตามแผน						
15. แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร ตามความต้องการเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้จุดสาธิตในด้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในตำบล มีวิทยากรเกษตรกรเจ้าของจุดสาธิตเป็นผู้ถ่ายทอดหรือนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานฟาร์มที่ประสบความสำเร็จ	3.40	0.97	ปานกลาง	3.32	1.15	ปานกลาง
16. แผนการลงทุนทางธุรกิจโดยการสนับสนุนการลงทุนแก่ชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ ทั้งในด้าน การผลิต การแปรรูปและการตลาด	3.00	0.92	ปานกลาง	3.36	1.12	ปานกลาง
17. แผนการปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน	3.20	1.03	ปานกลาง	3.42	1.03	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.20	0.97	ปานกลาง	3.37	0.97	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการปฏิบัติงานตามแผน ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$ และ $\bar{X} = 3.37$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คณะกรรมการ พบว่า ข้อ 15 “แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร ตามความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้จุดสาธิตในด้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในตำบล มีวิทยากรเกษตรกรเจ้าของจุดสาธิต เป็นผู้ถ่ายทอดหรือนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานฟาร์มที่ประสบความสำเร็จ” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) สำหรับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ข้อ 17 “แผนการปรับปรุงทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$)

ตาราง 7 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกร และสมาชิก

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกร และสมาชิก						
18. จัดทำระบบทะเบียนสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตร ประจำ ตำบล	3.60	0.97	มาก	3.46	0.94	ปานกลาง
19. รับสมัครเกษตรกรเป็นสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล	3.50	0.85	ปานกลาง	3.36	1.03	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
20. ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร และข้อมูลชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐให้บริการ	3.80	0.92	มาก	3.46	1.07	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.63	0.91	มาก	3.43	0.87	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ในด้านการจัดทำทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) และในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.43$) ตามลำดับเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคณะกรรมการ พบว่า ข้อ 20 “ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและข้อมูลชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐให้บริการ” และข้อ 18 “จัดทำระบบทะเบียนสมาชิกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$ และ $\bar{X}=3.60$) ตามลำดับสำหรับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่าข้อ 18 “จัดทำระบบทะเบียนสมาชิกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” และข้อ 20 “ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและข้อมูลชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐให้บริการ” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.46$)

ตาราง 8 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร						
21. ให้บริการวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรที่จำเป็นและสนับสนุนเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมตามแผน	3.10	0.99	ปานกลาง	3.23	1.24	ปานกลาง
22. การช่วยเหลือทางด้านวิชาการและสนับสนุนจัดทำอาชีพตามแบบแผนโดยปรับ ขบวนการทำงานของภาครัฐให้เกิดการบูรณาการแก่เกษตรกรที่จุดเดียว (One Stop Service)	3.30	0.95	ปานกลาง	3.37	1.08	ปานกลาง
23. เชื่อมเขียนเกษตรกรจุดสาริตกลุ่มอาชีพ	2.80	1.03	ปานกลาง	3.34	1.14	ปานกลาง
24. การทำงานที่กำหนดขึ้นร่วมกันระหว่างชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์และชุมชน	3.20	0.79	ปานกลาง	3.42	1.04	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าคร่ำวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
25. สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอดความรู้โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง และศึกษาคุณานนำความรู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ	3.20	0.79	ปานกลาง	3.42	1.04	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.18	0.95	ปานกลาง	3.37	0.97	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าคร่ำวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$ และ $\bar{X} = 3.37$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คณะกรรมการ และหัวหน้าคร่ำวเรือนเกษตรกร พบว่า ข้อ 25 “สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอดความรู้โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและศึกษาคุณานนำความรู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$ และ $\bar{X} = 3.48$) ตามลำดับ

ตาราง 9 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์						
26. พัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และการเชื่อมโยงข้อมูล การค้าขายสินค้าของชุมชนแบบขายตรง โดยใช้ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	2.80	1.00	ปานกลาง	3.03	1.15	ปานกลาง
27. ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูลสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชน หรือมีการขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่านผู้บริ โภคผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกษตรกรขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น	3.60	1.26	มาก	3.29	1.16	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.20	1.33	ปานกลาง	3.16	1.07	ปานกลาง

จากตาราง 9 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$ และ $\bar{X} = 3.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ คณะกรรมการและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ข้อ 27 “ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูลสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนหรือมีการขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่านผู้บริโภคผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกษตรกรขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น” เห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) และเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.29$) ตามลำดับ

ตาราง 10 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผล

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
การติดตามประเมินผล						
28. มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ	3.00	1.05	ปานกลาง	3.44	1.07	ปานกลาง
29. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	3.00	1.05	ปานกลาง	3.45	0.77	ปานกลาง
30. ประเมินผลการดำเนินงาน	2.90	0.99	ปานกลาง	3.50	0.99	ปานกลาง
เฉลี่ย	2.97	1.03	ปานกลาง	3.46	1.01	ปานกลาง

จากตาราง 10 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในด้านการติดตามประเมินผล ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$ และ $\bar{X} = 2.97$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคณะกรรมการพบว่า ข้อ 28 “มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ” และข้อ 29 “จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) สำหรับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ข้อ 30 “ประเมินผลการดำเนินงาน” เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$)

ตาราง 11 คะแนนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยภาพรวม

ข้อความ	คณะกรรมการ			หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน	3.29	0.95	ปานกลาง	3.39	0.77	ปานกลาง
2. การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล	2.97	0.82	ปานกลาง	3.44	0.93	ปานกลาง
3. การปฏิบัติงานตามแผน	3.20	0.97	ปานกลาง	3.37	0.99	ปานกลาง
4. การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก	3.63	0.91	มาก	3.43	0.87	ปานกลาง
5. จัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	3.18	0.97	ปานกลาง	3.37	0.97	ปานกลาง
6. การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	3.20	1.33	ปานกลาง	3.16	1.07	ปานกลาง
7. การติดตามประเมินผล	2.97	1.03	ปานกลาง	3.46	1.01	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.21	0.99	ปานกลาง	3.38	0.77	ปานกลาง

จากตาราง 11 พบว่าในความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$ และ $\bar{X} = 3.38$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน คณะกรรมการเห็นว่าด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิกเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) สำหรับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเห็นว่าด้านการติดตามและประเมินผล เห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) ที่มีค่าเฉลี่ยมาก

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับความคิดเห็นการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งจะปรากฏผลดังตาราง 12

ตาราง 12 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การเตรียมความพร้อมของชุมชน						
1. จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างความพร้อมและความเข้าใจแก่เกษตรกรในชุมชนถึงบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วม	3.10	0.88	3.27	1.01	0.542	0.588

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
2. การร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ปัญหา การกำหนดทิศทาง พัฒนาและวางแผนพัฒนาการ เกษตรด้วยชุมชน	3.50	1.08	3.38	1.00	0.363	0.717
3. การตั้งตัวแทนของชุมชนและ เลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่ เป็นคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล	2.70	1.06	3.47	1.07	2.244*	0.025
4. การคัดเลือกที่ทำการ ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบลเป็น ศูนย์กลางบริการ	3.70	0.95	3.48	1.08	0.636	0.525
5. การจัดตั้งคณะกรรมการ บริหารศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล	3.80	1.23	3.51	1.01	0.891	0.374
6. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจทาง การเกษตรของชุมชน เช่น สภาพการผลิต พื้นที่ การเกษตร ผลผลิต และรายได้ ตลาด ปัญหาและข้อจำกัดเป็น ต้น	3.10	0.88	3.27	1.01	0.308	0.758

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
7. การร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ปัญหาการกำหนดทิศทาง พัฒนาและวางแผนพัฒนาการ เกษตรด้วยชุมชน	3.50	1.08	3.38	1.00	0.513	0.609
8. การตั้งตัวแทนของชุมชนและ เลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่ เป็นคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตร	2.70	1.06	3.47	1.07	1.215	0.225
9. การคัดเลือกที่ทำการ ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบลเป็นศูนย์กลางบริการ	3.70	0.95	3.48	1.08	1.564	0.573
10. การจัดตั้งคณะกรรมการ บริหารศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล	3.80	1.23	3.51	1.01	0.781	0.435
11. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจทาง การเกษตรของชุมชน เช่น สภาพการผลิตพื้นที่ การเกษตร ผลผลิต และรายได้ ตลาด ปัญหาและข้อจำกัด	3.10	0.88	3.35	1.07	0.746	0.456
เฉลี่ย	3.29	0.64	3.40	0.77	0.393	0.694

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 12 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ 3 “ การตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ” มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 13 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล						
12. การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสัมคมตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาของชุมชน	3.10	0.88	3.27	1.01	0.542	0.588
13. แผนพัฒนาระดับตำบลครอบคลุมทางด้านกายภาพด้านการผลิตการเกษตร ด้านเศรษฐกิจและสังคม	3.40	0.52	3.41	1.02	0.025	0.980

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
14. แผนหลัก ได้แก่ แผนถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนลงทุนทางเศรษฐกิจและแผนปรับปรุงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	3.10	0.57	3.44	1.13	0.952	0.342
เฉลี่ย	3.20	0.88	3.37	0.99	0.485	0.628

จากตาราง 13 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 14 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการ ดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงาน ตามแผน

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การปฏิบัติตามแผน						
15. แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยถ่ายทอดความรู้สู่ เกษตรกรตามความต้องการ เรียนรู้ของชุมชน โดยใช้จุด สาคิดในด้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ใน ตำบล มีวิทยากรเกษตร เข้าของจุดสาคิดเป็นผู้ถ่ายทอด หรือการนำเกษตรกรไปศึกษา ดูงานฟาร์มที่ประสบ ความสำเร็จ	3.40	0.97	3.32	3.40	0.97	3.32
16. แผนการลงทุนทางธุรกิจโดย สนับสนุนการลงทุนแก่ชุมชน เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ทั้ง ในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด	3.00	0.94	3.37	3.00	0.94	3.37

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
17. แผนการปรับปรุงฟื้นฟู ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนกิจกรรม ส่งเสริมการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติที่ยั่งยืน	3.20	1.03	3.42	1.03	0.680	0.497
เฉลี่ย	3.20	0.88	3.37	0.99	0.540	0.589

จากตาราง 14 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามแผน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 15 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการ ดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทะเบียนและ บริการเกษตรและสมาชิก

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกร และสมาชิก						
18. จัดทำระบบทะเบียนสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล	3.60	0.97	3.46	0.94	0.471	0.638
19. รับสมัครเกษตรกรเป็นสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำ ตำบล	3.50	0.83	3.35	1.04	0.448	0.655
20. ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร และข้อมูลชุมชน โดยหน่วยงาน ของรัฐให้บริการ	3.80	0.92	3.45	1.07	1.029	0.304
เฉลี่ย	3.63	0.66	3.42	0.88	0.766	0.444

จากตาราง 15 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดทะเบียนเกษตรกรและสมาชิก แตกต่างกัน

อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
จัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร						
21. ให้บริการวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือการเกษตรที่จำเป็นและสนับสนุนเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมตามแผน	3.10	0.99	3.23	1.24	0.333	0.740
22. การช่วยเหลือทางด้านวิชาการและสนับสนุนจัดทำอาชีพตามแบบแผนโดยปรับขบวนการทำงานของภาครัฐให้เกิดการบูรณาการแก่เกษตรกรที่จุดเดียว(One Stop Service)	3.30	0.95	3.37	1.08	1.523	0.832
23. เชื่อมเขียนเกษตรกร จุดสาริตกลุ่มอาชีพ	2.80	1.03	3.36	1.14	0.664	0.129

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
24. การทำงานที่กำหนดขึ้น ร่วมกันระหว่างชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์และ เจ้าหน้าที่	3.20	0.79	3.42	1.05	0.644	0.507
25. สร้างเครือข่ายในการ ถ่ายทอดความรู้โดยการ เชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่ เกี่ยวข้องและศึกษาดูงานนำ ความรู้มาใช้ใน	3.50	0.97	3.48	1.08	0.050	0.960
เฉลี่ย	3.18	0.76	3.37	0.98	0.620	0.535

จากตาราง 16 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การขายผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์						
26. พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและการเชื่อมโยงข้อมูลการค้าขายสินค้าของชุมชนแบบขายตรงโดยใช้ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E – Commerce)	2.80	1.40	3.03	1.15	0.635	0.526
27. ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูลสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนหรือมีการขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่านผู้บริโภครผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกษตรกรขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น	3.60	1.26	3.28	1.15	0.856	0.392
เฉลี่ย	3.20	1.16	3.16	1.07	0.121	0.904

จากตาราง 17 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผล

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
การติดตามประเมินผล						
28. มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ	3.00	0.47	3.45	1.10	1.298	0.195
29. จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน	3.00	1.05	3.46	1.08	1.329	0.184
30. ประเมินผลการดำเนินงาน	2.90	0.99	3.51	1.06	1.801	0.072
เฉลี่ย	2.97	0.76	3.48	1.01	1.578	0.115

จากตาราง 18 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 19 เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับความคิดเห็นการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล โดยภาพรวม

ข้อความ	คณะกรรมการ		หัวหน้าครัวเรือน		t	Sig.
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน	3.29	0.64	3.40	0.77	0.393	0.694
2. การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล	3.20	0.88	3.37	0.99	0.485	0.628
3. การปฏิบัติงานตามแผน	3.20	0.88	3.37	0.99	0.540	0.589
4. การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก	3.63	0.66	3.42	0.88	0.766	0.444
5. การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร	3.18	0.76	3.37	0.98	0.620	0.535
6. การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์	3.20	1.16	3.16	1.07	0.121	0.904
7. การติดตามประเมินผล	2.97	0.76	3.48	1.01	1.578	0.115
เฉลี่ย	3.26	0.56	3.39	0.78	0.508	0.612

จากตาราง 19 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ที่ได้จากการออกแบบสอบถาม เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในแต่ละด้าน ดังปรากฏผลจากตาราง 20 ถึงตาราง 26 ดังนี้

ตาราง 20 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน

ข้อความ	N = 200	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน			
1. อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปประชุมชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องการทำเวทีชาวบ้าน	100	50.00	1
2. อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปช่วยเหลือแนะนำปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วม	50	25.00	2
3. อยากให้มีการประชาสัมพันธ์	35	17.50	3
4. ชุมชนยังไม่มีความเข้มแข็ง ขาดความร่วมมือ	10	5.00	4
5. อยากให้ทำอย่างต่อเนื่อง	10	2.50	5
รวม	200	100	

จากตาราง 20 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน จำนวน 200 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 100 คน คือ อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปประชุมชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องการทำเวทีชาวบ้าน รองลงมา จำนวน 50 คนคือ อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไปช่วยเหลือแนะนำปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วม รองลงมา จำนวน 35 คนคือ อยากให้มีการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

ตาราง 21 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

ข้อความ	N = 140	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล			
1. อยากให้มีการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติอย่างจริงจัง	70	50.00	1
8. อยากให้มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ	30	21.43	2
9. อยากให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบองค์รวม	20	14.29	3
10. แผนพัฒนาการเกษตรจะต้องผ่านการทำประชาสัมคมก่อน	10	7.14	4
11. อยากให้จัดลำดับความสำคัญของแผน	10	7.14	5
รวม	140	100	

จากตาราง 21 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล จำนวน 140 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 70 คน คือ อยากให้มีการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่องปฏิบัติอย่างจริงจัง รองลงมา จำนวน 30 คนคือ อยากให้มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รองลงมา จำนวน 20 คน คือ อยากให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบองค์รวม ตามลำดับ

ตาราง 22 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลด้านการปฏิบัติงานตามแผน

ข้อความ	N = 160	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการปฏิบัติงานตามแผน			
1. อยากให้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่จัดทำไว้ปฏิบัติอย่างจริงจัง	60	37.50	1
2. อยากให้มีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชน	40	25.00	2
3. อยากให้มีเป้าหมาย งบประมาณ อย่างชัดเจน	30	18.75	3
4. อยากให้นำเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ มาถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร	20	12.50	4
5. ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ถ้ามีแต่น้อย	10	6.25	5
รวม	160	100	

จากตาราง 22 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการปฏิบัติงานตามแผนจำนวน 160 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 60 คน คือ อยากให้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่จัดทำไว้และปฏิบัติอย่างจริงจัง รองลงมา จำนวน 40 คนคือ อยากให้มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ รองลงมา จำนวน 30 คน คือ อยากให้มีเป้าหมาย งบประมาณ อย่างชัดเจนตามลำดับ

ตาราง 23 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษา
กลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก

ข้อความ	N = 190	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก			
1. การจัดทำทะเบียนเกษตรกร ปรากฏว่าเกษตรกรยังไม่ได้รับบัตรเกษตรกร	60	31.58	1
2. เกษตรกรมีความสนใจในเรื่องการขึ้นทะเบียนเกษตรกรมาก	50	26.32	2
3. ขาดความเข้าใจในเรื่องความสำคัญการขึ้นทะเบียนเกษตรกร	40	21.05	3
4. ขาดการประชาสัมพันธ์	30	15.79	4
5. ขาดข้อมูลข่าวสาร	10	5.26	5
รวม	190	100	

จากตาราง 23 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการจัดทำทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก จำนวน 190 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 31.58 คือ การจัดทำทะเบียนเกษตรกรปรากฏว่าเกษตรกรยังไม่ได้รับบัตรเกษตรกร รองลงมาจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 26.32คือ เกษตรกรมีความสนใจในเรื่องการขึ้นทะเบียนเกษตรกรมาก รองลงมา จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 21.05 คือ ขาดความเข้าใจในเรื่องความสำคัญการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตามลำดับ

ตาราง 24 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษา
กลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ข้อความ	N = 230	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร			
1. การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังเป็นนามธรรม	120	52.17	1
2. ขาดการประชาสัมพันธ์	50	21.74	2
3. การจัดตั้งศูนย์ฯ ควรอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล	35	15.22	3
4. เจ้าหน้าที่รับผิดชอบมากกว่า 2 ศูนย์จึงไม่เพียงพอ	20	8.70	4
5. คณะกรรมการบริหารศูนย์ ไม่มีคำตอบแทน	5	2.17	5
รวม	230	100	

จากตาราง 24 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 230 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 คือ การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรยังเป็นนามธรรม รองลงมา จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ รองลงมา จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 15.22 คือ การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรควรอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล

ตาราง 25 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษา
กลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ข้อความ	N = 170	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์			
1. ยังไม่มีความเข้าใจระบบพาณิชย์ อิเล็กทรอนิกส์	90	52.94	1
2. อยากให้มีการฝึกอบรมระบบอิเล็กทรอนิกส์	40	23.53	2
3. สินค้าการเกษตรมีมาก ขาดการจัดการ ราคาต่ำ ต้นทุนสูง	20	11.77	3
4. อยากให้มีการจดทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืช	15	8.82	4
5. อยากให้มีการประกันสินค้าการเกษตร ล่วงหน้า	5	2.94	5
รวม	170	100	

จากตาราง 25 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการขายสินค้าผ่านระบบ
พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 170 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 90 คน คิดเป็น
ร้อยละ 52.94 คือ ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รองลงมา จำนวน 40 คน
คิดเป็นร้อยละ 23.53 คือ อยากให้มีการฝึกอบรมระบบอิเล็กทรอนิกส์ รองลงมา จำนวน 20 คน
คิดเป็นร้อยละ 11.77 คือ สินค้าการเกษตรมีมากขาดการจัดการ ราคาต่ำ ต้นทุนสูง

ตาราง 26 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการติดตามประเมินผล

ข้อความ	N = 140	ร้อยละ	อันดับที่
ด้านการติดตามประเมินผล			
1. ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง	50	35.72	1
2. คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ มีหน้าที่คอยติดตามและให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ด้วย	40	28.57	2
3. ควรรายงานผลการติดตามให้คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ และเกษตรกรได้ทราบด้วย	30	21.43	3
4. ควรมีการประเมินผลอย่างเป็นระยะ	10	7.14	4
5. มีแผนการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน	10	7.14	5
รวม	140	100	

จากตาราง 26 พบว่าคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการติดตามประเมินผล จำนวน 140 คน ปรากฏว่ามีผู้ให้ความสำคัญมาก จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 35.72 คือ ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงมา จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ มีหน้าที่คอยติดตามและให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ รองลงมา จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 คือ ควรรายงานผลการติดตามให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและเกษตรกรได้ทราบด้วย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอตามลำดับ
หัวข้อ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ
 - 6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
 - 6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลกับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

สมมติฐานการวิจัย

คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 225 คน และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 13,913 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 14,138 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้จากการสุ่มประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางสำเร็จรูปของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5 % และระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ จะได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำนวน 10 คน และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร จำนวน 375 คน ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขึ้นเอง โดยมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือแล้วนำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใน 1 อำเภอ ของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถามรายข้อ โดยทดสอบด้วย t -test ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 ผลปรากฏว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อ โดยมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 2.655 – 8.202 เมื่อผ่านเกณฑ์ที่ต้องการแล้ว จึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่น 9.551 และแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นรายด้าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยส่งหนังสือขอความร่วมมือพร้อมนำแบบสอบถามด้วยตนเอง ไปถึงอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แบบสอบถามที่ส่งไป จำนวน 385 ฉบับ ได้รับกลับคืน 385 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows และใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (Percent) เสนอข้อมูลเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละ

4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นรายชื่อเป็นตารางประกอบความเรียง

4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร โดยวิเคราะห์ t-test กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญที่ .05

4.4 ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยปานกลาง ในส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง คือ ด้านการติดตามและประเมินผล รองลงมา คือ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล และด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิกตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละด้าน พบว่า

1.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูง คือ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล รองลงมา คือ ข้อการคัดเลือกที่ทำการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นศูนย์กลางบริการ และข้อการจัดตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1.2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยสูง คือ การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสงคมตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาของชุมชน

1.3 การปฏิบัติงานตามแผน คือ แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการถ่ายทอดความรู้ ผู้เกษตรกรตามความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้จุดสาธิตในด้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในตำบล มีวิทยากรเกษตรเจ้าของจุดสาธิตเป็นผู้ถ่ายทอดหรือนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานฟาร์มที่ประสบความสำเร็จ และปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน

1.4 การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก คือ ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและข้อมูลชุมชน โดยหน่วยงานของรัฐให้บริการจัดระบบทะเบียนสมาชิกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

1.5 การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร คือ สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอดความรู้โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและศึกษาดูงานนำความรู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ

1.6 การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ คือ ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูลสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนหรือมีการขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่านผู้บริโภครผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกษตรกรขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น

1.7 การติดตามประเมินผล คือ ประเมินผลการดำเนินงาน

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลกับหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณารายข้อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ข้อ 3 การตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนข้ออื่น ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปประชุมชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องการทำเวทีชาวบ้าน รองลงมา อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปช่วยเหลือแนะนำปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนมีส่วนร่วม และอยากให้มีการประชาสัมพันธ์

ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ อยากให้มีการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติอย่างจริงจัง รองลงมา อยากให้มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ อยากให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบบองค์รวมตามลำดับ

ด้านการปฏิบัติงานตามแผน ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ อยากให้มีการปฏิบัติงานตามแผนที่จัดทำไว้ปฏิบัติอย่างจริงจัง รองลงมา อยากให้มีการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชน และ อยากให้มีเป้าหมาย งบประมาณ อย่างชัดเจน ตามลำดับ

ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ การจัดทำทะเบียนเกษตรกร ปรากฏว่าเกษตรกรยังไม่ได้รับบัตรเกษตรกร รองลงมา เกษตรกรมีความสนใจในเรื่องการขึ้นทะเบียนเกษตรกรมาก และ ขาดความเข้าใจเรื่องความสำคัญการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตามลำดับ

ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังไม่เป็นรูปธรรม รองลงมา ขาดการประชาสัมพันธ์ และการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลควรอยู่ในองค์การบริหารส่วนตำบล ตามลำดับ

ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ ยังไม่มีความเข้าใจระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ รองลงมา อยากให้มีการฝึกอบรมระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และ สินค้าเกษตรมีมาก ขาดการจัดการ ราคาต่ำ ต้นทุนสูง ตามลำดับ

ด้านการติดตามประเมินผล ที่มีความสำคัญอันดับ 1 คือ ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลมีหน้าที่คอยติดตามและให้คำแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ด้วย และ ควรรายงานผลการติดตามให้คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและเกษตรกร ได้ทราบด้วยตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และด้านการติดตามประเมินผล ทำให้ทราบถึงแนวทางวิธีการดำเนินงาน และสภาพการปฏิบัติงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ค้นพบที่น่าสนใจอันจะเป็นข้อมูลไปสู่การวางแผน โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ซึ่งจะส่งผลการปฏิบัติงานของโครงการนี้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้อภิปรายผลดังนี้

1. ผลจากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร โดยภาพรวม มีความเห็นด้วยว่าศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีการดำเนินงานในระดับปานกลาง การได้ข้อสรุปเช่นนี้เนื่องมาจาก คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ เกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เกษตรกรยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผลตอบแทนคณะกรรมการมีน้อย ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังไม่มีสถานที่จัดตั้งที่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลง คณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังขาดการเชื่อมโยงกับเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา พัฒนาการให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลทราบถึงบทบาทหน้าที่ และประชาสัมพันธ์ให้หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ได้รับทราบเห็นความสำคัญของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร (2545 : 2) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการเกษตรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เน้นการพัฒนา “คน” ให้การบริการเกษตรกรในท้องถิ่นแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว มีการบูรณาการและมีการพัฒนาตนเอง ยังสอดคล้องกับแนวนโยบายของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 7) ที่กล่าวว่า การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ โดยมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาการเกษตรตามแนวนโยบายของรัฐที่บัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตราที่ 78 ที่รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง มาตราที่ 79 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล มาตราที่ 84 ที่รัฐจะต้องส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนทางการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของ กรมส่งเสริมการเกษตร (2540 : 7) ที่กล่าวว่าให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม สม่ำเสมอ โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปแนะนำและเสนอแนะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ที่กล่าวว่าถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ อทิน รพีพัฒน์ (2527 : 101) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลว่าการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาด้านแผนจะต้องมีการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลว่าโดยชุมชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจการที่ได้นำมาใช้โดยเอกชนและรัฐบาล และยังสอดคล้องกับแนวความคิด ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) ที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน มีคณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ควรดำเนินการในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2546 : 8-9) กล่าวว่าบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในการบริหารจัดการ พิจารณากิจกรรม/โครงการ การวางแผน การปฏิบัติงานและติดตามผล วางแผนพัฒนาด้านการเกษตร สนับสนุนการช่วยเหลือเกษตรกร และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ การจัดทำแผนของตำบลโดยการจัดเวทีชาวบ้านทำประชาสังคมตำบลให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาของชุมชน ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ คณะทำงานประสานงานเตรียมวิทยากรกระบวนการโครงการบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน (2547 : 4) กล่าวว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดการกระจายอำนาจในท้องถิ่นทั้งตนเอง และตัดสินใจในการทำกิจการท้องถิ่นได้เอง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการวางแผน เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และยังสอดคล้องกับ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546 : 9) ที่กล่าวว่า การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร เป็นข้อตกลงร่วมของชุมชน จัดทำแผนร่วมกันในการประกอบอาชีพ เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันและเป็นแผนปฏิบัติของตำบลด้านการเกษตร

ด้านการปฏิบัติงานตามแผน พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ แผนการปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของจอห์นมิล (อ้างจากพิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, 2541 : ไม่มีเลขหน้า) ที่กล่าวว่า ความยั่งยืนของการพัฒนาว่าขึ้นอยู่กับปริมาณทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะต้องรักษาปริมาณทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น หรือรักษามาตรฐานคุณภาพชีวิตไว้ได้ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเมษฐ์ กาญจนวารงกูร (อ้างในกระทรวงมหาดไทย, 2541 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวว่า ทรัพยากรธรรมชาติให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 1) กล่าวว่าภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตราที่ 79 รัฐจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ จัดทำระบบทะเบียนสมาชิกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในระดับปานกลาง และให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรและข้อมูลชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐให้บริการ ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 11) กล่าวว่า การรับสมัครและจดทะเบียนสมาชิกเป็นการรับสมัครเกษตรกร ในตำบลที่มีความสนใจและมีคุณสมบัติครบถ้วน พร้อมดำเนินการจดทะเบียนจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนและออกบัตรประจำตัวสมาชิก เพื่อเกษตรกรมีสิทธิและผลประโยชน์ของเกษตรกรเอง

ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอดความรู้โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและศึกษาดูงานนำความรู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 5) กล่าวว่า ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในแนวนโยบายของรัฐที่ต้องการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง ตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นเอง พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการสร้างเครือข่ายพัฒนาการเกษตร ให้มีความเข้มแข็ง เป็นแหล่งให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการเกษตร

ที่ถูกต้องเหมาะสม สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรให้มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กร แกนนำอาชีพและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในชุมชน

ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูลสินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนหรือการขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่านผู้บริโภคผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกษตรกรขายสินค้าในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ เกตุอร (จดหมายข่าวส่งเสริมการเกษตร. 2547 : 7) กล่าวว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีผลกระทบต่องานส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรในประเทศมีข้อจำกัดทางการศึกษา ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญในด้านการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการส่งเสริมการเกษตร ผู้ใช้จะต้องมีพื้นฐานด้านไอที

ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร คือ ประเมินผลการดำเนินงาน ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ที่กล่าวว่าถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ อทิน รพีพัฒน์ (2527 : 101) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลว่าการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนจะต้องมีการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลว่าโดยชุมชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจการที่ได้นำมาใช้โดยเอกชนและรัฐบาล และยังสอดคล้องกับแนวความคิด ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) ที่กล่าวว่าชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

2. จากผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร โดยภาพรวม และรายด้าน จำแนกตามสถานภาพ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย จากที่ได้ข้อสรุปเช่นนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน มีการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและการขัดเกลาทางสังคมที่ถ่ายทอดกันมา ทำให้มีความเป็นอยู่

ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ จิตรพรหม กาญจนะจิตรา (2530 : 11) ที่กล่าวว่า ชุมชนประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ในด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ที่ว่าการจัดตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 การที่ได้จากข้อสรุปเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรให้ความสำคัญในการคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรเพื่อตัวแทนของตนเองในการเข้าไปมีบทบาทในการทำหน้าที่แทนคนสามารถที่จะทำหน้าที่แทนตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ทวี ทิมจำ (2528 : 9) ที่กล่าวว่า หลักการใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ ไว้วางใจ หรือมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน และเป็นผู้ช่วยเหลือเผยแพร่ให้เกิดความนิยมใจจากประชาชน ให้มาร่วมงานด้วยอย่างมีประสิทธิภาพ

3. สำหรับการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ปรากฏว่ามีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ

3.1 ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ให้ความสำคัญอันดับ 1 อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปประชุมชี้แจงให้เข้าใจในเรื่องการทำเวทีชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนยังไม่มีสมาธิเข้าใจในเรื่องของการทำเวทีชุมชน ประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำเวทีชุมชน ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตัดสินใจร่วมกัน และการแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับแนวความคิดของ สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น (2544 : 20-23) วัตถุประสงค์ของการทำเวทีชาวบ้านเพื่อหาข้อยุติ หรือหาข้อสรุปบางสิ่งบางอย่างของชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ การจัดเวทีชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านมาพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน ในการจัดทำเวทีชาวบ้านจะมีคนกลางหรือเรียกว่า Facilitator ทำหน้าที่เป็นผู้คอยกระตุ้นส่งเสริม สนับสนุนอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยชาวบ้านในการคิด วิเคราะห์ จัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ จนกระทั่งชาวบ้านมีการตัดสินใจ มีการกำหนดประเด็นหรือหัวข้อเรื่อง การทำเวทีชาวบ้านอาจกล่าวได้ว่าการที่จะให้ทำให้คนในชุมชนได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หาข้อยุติ พุดคุย เพื่อให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติ การจัดเวทีชาวบ้านอาจจะทำหลายครั้ง เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

3.2 ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ให้ความสำคัญอันดับ 1 อยากรให้มีการจัดทำแผนอย่างต่อเนื่องและปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรไม่ได้รับงบประมาณในการดำเนินการ หรือได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ และไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ เจมส์ คีค ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ที่กล่าวว่าถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ อคิน รพีพัฒน์ (2527 : 101) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลว่าการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนจะต้องมีการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลว่าโดยชุมชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจการที่ได้นำมาใช้โดยเอกชนและรัฐบาล และยังสอดคล้องกับแนวความคิด ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) ที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

3.3 ด้านการปฏิบัติงานตามแผน ให้ความสำคัญอันดับ 1 อยากรให้มีการปฏิบัติงานที่จัดทำไว้ปฏิบัติอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ หน่วยงานไม่สามารถปฏิบัติงานตามแผนได้อย่างต่อเนื่อง และจริงจัง โดยการพัฒนาชุมชนจะสำเร็จบรรลุเป้าหมายได้ โดยสอดคล้องกับ เจมส์ คีค ปิ่นทอง (2527 : 272-273) ที่กล่าวว่าถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ อคิน รพีพัฒน์ (2527 : 101) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลว่าการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนจะต้องมีการประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา ยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ที่กล่าวว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลว่าโดยชุมชนจะต้องร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจการที่ได้นำมาใช้โดยเอกชนและรัฐบาล และยังสอดคล้องกับแนวความคิด ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) ที่กล่าวว่า ชุมชนควรมีขอบเขตของการมีส่วนร่วม โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีการติดตามประเมินผลโครงการ

3.4 ด้านการจัดทะเบียนและบริการเกษตรกรและสมาชิก ให้ความสำคัญอันดับ 1

การจัดทำทะเบียนเกษตรกร ปรากฏว่าเกษตรกรยังไม่ได้รับบัตรเกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้เกษตรกรต้องทำบัตรประจำตัวเกษตรกร สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 11) กล่าวว่า การรับสมัครและจดทะเบียนสมาชิกเป็นการรับสมัครเกษตรกรในตำบลที่มีความสนใจและมีคุณสมบัติครบถ้วน พร้อมดำเนินการจดทะเบียนจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานครัวเรือนและออกบัตรประจำตัวสมาชิก เพื่อเกษตรกรมีสิทธิและผลประโยชน์ของเกษตรกรเอง

3.5 ด้านการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ให้ความสำคัญอันดับ 1 การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังเป็นนามธรรม ทั้งนี้เนื่องจาก คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการเกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เกษตรกรยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผลตอบแทนคณะกรรมการมีน้อย ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังไม่มีสถานที่จัดตั้งที่แน่นอนมีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังขาดการเชื่อมโยงกับเกษตรกร ขาดการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการฝึกอบรม ประชุมสัมมนา พัฒนาการให้ความรู้แก่คณะกรรมการบริหารและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และประชาสัมพันธ์ให้หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรได้รับทราบ สอดคล้องกับแนวความคิดของ กรมส่งเสริมการเกษตร(2545) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการเกษตรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เน้นการพัฒนา “คน” ให้การบริการเกษตรกรในท้องถิ่นแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว มีการบูรณาการและมีการพัฒนาตนเอง ยังสอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2543 : 1) ที่กล่าวว่า การจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ โดยมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาการเกษตรตามแนวนโยบายของรัฐที่บัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตราที่ 78 ที่รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง มาตราที่ 79 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล มาตราที่ 84 ที่รัฐจะต้องส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนทางการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร

3.6 ด้านการขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ให้ความสำคัญอันดับ 1 ยังไม่มีความเข้าใจระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรยังค่อนข้างมีข้อจำกัด ทางด้านการศึกษา สอดคล้องกับเกตุอร (จดหมายข่าวส่งเสริมการเกษตร, ปีที่ 1 ฉบับที่ 9 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2547 : 7) ที่กล่าวว่าผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารต่องาน ส่งเสริมการเกษตร ด้านเกษตรกรนับว่าเป็นสิ่งที่ค่อนข้างน่าเป็นห่วงอยู่มากเพราะเป็นข้อจำกัดด้วย ตัวของเกษตรกรเองเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการส่งเสริมการเกษตรเพราะ สารสนเทศส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปภาพสัญลักษณ์และตัวอักษรซึ่งต้องใช้ความสามารถพื้นฐานในการอ่านและเขียน จึงจะเข้าใจถึงสารสนเทศนั้นได้

3.7 ด้านการติดตามประเมินผล ให้ความสำคัญอันดับ 1 ควรมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิบัติที่ผ่านมาได้มีการติดตามไม่ต่อเนื่องทำให้การพัฒนาไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ จีรพรรณ การณจนะจิตรา (2530 : 20) กล่าวว่า การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อ ความต้องการของประชาชน โดยแผนงานพัฒนาที่อาศัยการช่วยเหลือระหว่างประชาชนกับ ประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ และองค์กรอาสาสมัครเอกชน ยังสอดคล้องกับ อคิน รพีพัฒน์ (2527 : 101) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต้องการให้ปฏิบัติงานในกิจกรรม พัฒนาตามแผน ยังสอดคล้องกับ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาจะต้องร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้ บรรลุเป้าหมาย และยังสอดคล้องกับ ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 125) กล่าวว่า ชุมชนมีขอบเขต ของการมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดทำโครงการและการปฏิบัติงานโครงการ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและ ฝ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร เกี่ยวกับการดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและ แก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและ ฝ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ต่อการศึกษากลยุทธ์ ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูง คือ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด

เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ดังนั้น จึงควรกระตุ้นส่งเสริมให้คณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร และเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรมาเป็นคณะกรรมการ ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน โดยวิธีการจัดเวทีประชาคม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตามนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้กระบวนการทั้งหมดเป็นไปโดยเปิดกว้าง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้และแสดงออกถึงความรับผิดชอบของชุมชน

1.2 จากผลการตอบคำถามปลายเปิดตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เห็นว่า การดำเนินงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลยังเป็นนามธรรม ดังนั้น หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องจะต้องเน้นเรื่องการประชาสัมพันธ์ ประชุมชี้แจง ผูกอบรวมการดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ การติดตามประเมินผลทุกระดับ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร และเกษตรกร ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย

1.3 ผลการวิจัยที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมทุกกรมที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นำไปปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี นั้นหมายถึงคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งเป็นเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รับการแก้ไขปัญหาด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม หากได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง จะช่วยพัฒนาชุมชนในด้านสังคมการเกษตรให้เข้มแข็งทั้งในระดับรากหญ้าจนถึงระดับประเทศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลประสบผลสำเร็จในเชิงคุณภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2542). แนวทางการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศูนย์นำร่อง. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2545). ผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประจำปี 2545. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- (2546). กระบวนการจัดทำแผนชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2546). คู่มือการปฏิบัติงานการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (จัดโรงเรียน). กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2546). คู่มือการปฏิบัติงานวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสำนักงานเกษตรอำเภอ. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2546). คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล สำหรับ เจ้าหน้าที่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และเขต. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2546). ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- (2547). คู่มือสำหรับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2541). เอกสารประกอบการชี้แจงการดำเนินงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชน. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- (2545). คู่มือการปฏิบัติงานการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตชุมชน ภายใต้โครงการเงินกู้เพื่อปรับโครงสร้างภาคการเกษตร (ASPL). กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหาร โครงการตามนโยบาย.
- กระทรวงมหาดไทย. กรมการปกครอง. (2541). คู่มือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- (2541). ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทรงสิทธิ์วรรณ.

- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ .(2530). การพึ่งตนเอง : ศักยภาพในการพัฒนา.
กรุงเทพฯ : สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษา
เฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สาขาสังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เกตุอร. (2547, ธันวาคม). “ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่องานส่งเสริม
การเกษตร,” จดหมายข่าวส่งเสริมการเกษตร. 1(9): 1.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรรา. (2530). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : เทพเนรมิต
การพิมพ์.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2527). การพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทีชแอส.
- ทองศักดิ์ คุ้มไชน้ำ. (2541). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทวี ทิมขำ. (2528). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภ
การพิมพ์.
- ธงชาติ รักษาภูล. (2525). ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
การเกษตรระดับตำบล เกี่ยวกับระบบการฝึกอบรมและการเยี่ยมเยียนเกษตรกรตาม
โครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทยใน 4 จังหวัดภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขาส่งเสริมการเกษตร). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชนพรธณ ธานี. (2541). แนวความคิดและกลยุทธ์ในการพัฒนาสังคม. ขอนแก่น : โรงพิมพ์
พระธรรมจันทร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2526). “ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
การพัฒนาชนบท. หน่วยที่ 1-7 กรุงเทพฯ : นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- . (2527). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2544). กลยุทธ์ในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร. นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปราณี หมอนทองแดง. (2534). ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป : ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านสองแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขามานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปราน สุวรรณมงคล. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ปรเมษฐ์ กาญจนวรางกูร. (2541). การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองสำหรับสตรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาพัฒนาสังคม) : ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- พีรพัฒน์ แพงมา. (2546). กลยุทธ์ทางการตลาดผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขาวิชาธุรกิจการเกษตร). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. (2541). การบริหารจัดการโครงการพัฒนาสังคมแบบก้าวหน้า. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ไพโรจน์ สุทธิประภา. (2543). กลยุทธ์การเพิ่มส่วนแบ่งตลาดยางรถบรรทุกกลางของบริษัทยางไทยมาร์เก็ตติ้งแอนด์เซลส์ จำกัด ในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ฐ.ม. (สาขาวิชาธุรกิจ) : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2536). การพัฒนาชนบท. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชนบท : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

- ลือชัย ศรีเงินยวง และผาสุข เอนกวนิช. (2526). **ยุทธศาสตร์ใหม่ของการพัฒนา(สาธารณสุข).**
(เอกสารประกอบการเสวนาการแพทย์ของกลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข). กรุงเทพฯ :
ม.ป.ท.
- วงจร PDCA. (2548 : กุมภาพันธ์). (Online). Available : <http://www.csc.ku.ac.th/~qa-csc/pdca.pdf>.
- วิจิตรวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2530). **องค์กรเพื่อการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท.** ขอนแก่น :
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2532). **การพัฒนาชุมชนประยุกต์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคนอื่น ๆ. (2540). **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน.**
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2523). **การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 3.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สร้อยญา เปะทอง. (2544). **การศึกษากลยุทธ์ตลาดผ้าไหม : กรณีศึกษาศูนย์ศิลปหัตถกรรม
บ้านสามโคก ตำบลปราสาททอง กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.** วิทยานิพนธ์
บธ.ม. (สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ถ่ายเอกสาร.
- เสงี่ยม กอนไธสง. (2546). **ปัจจัยที่มีผลการปฏิบัติงานของผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.** วิทยานิพนธ์
วท.ม. (สาขาส่งเสริมการเกษตร). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
ถ่ายเอกสาร.
- สุเทพ เชาวลิค. (2524). **หลักการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พีระพัฒนา.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์. (2546). **บุรีรัมย์ : สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์.**
- สำนักงานเกษตรอำเภอนางรอง. (2546). **บุรีรัมย์ : สำนักงานเกษตรอำเภอนางรอง.**
- สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.(2544). **เอกสารประกอบการฝึกอบรมการ
เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ
ตำบลแก่ผู้อำนวยการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีงบประมาณ 2544 หลักสูตรวิทยากรกระบวนการเรียนรู้แบบ
มีส่วนร่วม.** ขอนแก่น : สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- (2545). **การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** ขอนแก่น :
สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

- อคิน รพีพันธ์, ม.ร.ว. (2527). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อาภรณ์ จันทร์สว่าง. (2522). คำบรรยายลักษณะวิชาทฤษฎีและหลักชุมชน. (เอกสารประกอบคำบรรยาย). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- อนุรักษ์ โทธิสูง. (2546). ความคิดเห็นของเกษตรกรอำเภอต่อศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ว.ท.ม. (สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- เอกชัย โอเจริญ และธวัชพันธ์ พานิชโยทัย. (2541). พัฒนาการระบบส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กองเกษตรสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร.
- อุดม ยศสุข. (2547). ความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สำนักงานเกษตรจังหวัดมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- โอวาท สุทธานารักษ์. (2531). บทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน โดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (คณะครุศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Supanee Chaiumporn. (1987). **Development of a Self-Reliance Measuring Instrument for Farmers of Northern Thailand.** Bangkok : Research Center, National Institute of Development Administration.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ที่ ศธ 0545.20/ ว 1462

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

29 ตุลาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัย

เรียน นายณรงค์ฤทธิ์ อ่อนช้อย

ด้วยนายสมจิตต์ โพศรีดี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ผศ.ดร.หาญชัย อัมภาสล เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์โกวิท เชื่อมกลาง)
อธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0 - 4461 - 1221 ต่อ 3806

โทรสาร 0 - 4461 - 2858

ที่ ศธ 0545.20/ ว 1462

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจระ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

30 ตุลาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัย

เรียน นายสมบูรณ์ ชาร์มย์

ด้วยนายสมจิตต์ โพศรีดี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ผศ.ดร.หาญชัย อัมภาสล เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์โกวิท เชื่อมกลาง)
อธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-4461-1221 ต่อ 3806

โทรสาร 0-4461-2858

ที่ ศธ 0545.20/ ว 1462

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

31 ตุลาคม 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัย

เรียน นายชาญณรงค์ หาญกิจ

ด้วยนายสมจิตต์ โปศรีดี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ผศ.ดร.หาญชัย อัมภาสล เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์โกวิท เชื่อมกลาง)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-4461-1221 คอ 3806

โทรสาร 0-4461-2858

ที่ ศธ 0545.20/ว 1463

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

5 พฤศจิกายน 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ทดลองใช้แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน นายอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

ด้วยนายสมจิตต์ โปศรีดี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ผศ.ดร.หาญชัย อัมภาสล เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์ในการทดลองใช้แบบสอบถามก่อนที่จะใช้ กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์โกวิท เชื่อมกลาง)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-4461-1221 ต่อ 3806

โทรสาร 0-4461-2858

ที่ ศธ 0545.20/ ว 1464

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจระ ตำบลในเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ 31000

10 พฤศจิกายน 2546

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เรียน นายอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ด้วยนายสมจิตต์ โพศรีดี นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี ผศ.ดร.หาญชัย อัมภผล เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามแก่ผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์โกวิท เชื่อมกลาง)

อธิการบดีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร 0-4461-1221 , 0-0446-1616-20 ต่อ 3806

โทรสาร 0-4461-2858

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การศึกษากลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบล : กรณีศึกษาอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้ มี 2 ตอน
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งหมด 5 ข้อ
ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหาร
ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เกษตรกร เกี่ยวกับกลยุทธ์
ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ของ
ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ
2. กรุณาตอบแบบสอบถามชุดนี้ให้ครบทุกข้อ
3. กรุณาตอบแบบสอบถามชุดนี้ตามความคิดเห็นของแต่ละท่าน ว่า ไม่มีข้อใดถูกหรือข้อ
ใดผิด
4. ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ผู้วิจัยต้องเก็บเป็นความลับ ดังนั้นจึงความ
กรุณาโปรดตอบแบบสอบถามตามสภาพความเป็นจริง เพราะคำตอบที่ตรงกับความเป็น
จริงเท่านั้นที่จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยและประโยชน์ต่อการ
ดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัด
บุรีรัมย์
5. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะเสนอผลในภาพรวมไม่มีผลกระทบต่อ
การปฏิบัติงานของท่านแต่อย่างใด

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็น
อย่างดี

นายสมจิตต์ โปศรีดี

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์

ตอนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน

	ช่องนี้สำหรับผู้วิจัย
1. เพศ	
☐ ชาย	☐ 1
☐ หญิง	
2. อายุปี	☐ 2
3. ระดับการศึกษา	
☐ ประถมศึกษา	☐ 3
☐ มัธยมศึกษา	
☐ อนุปริญญาหรือสูงกว่านี้ขึ้นไป	
4. ท่านเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลหรือไม่	
☐ เป็น ระบุ.....ปี	☐ 4
☐ ไม่เป็น	
5. รายได้.....บาท/ปี	☐ 5

ตอนที่ 2

แบบสอบถาม

ความคิดเห็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ
ตำบล เกษตรกร เกี่ยวกับกลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตร
ประจำตำบล

คำชี้แจง

ในฐานะที่ท่านเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ
ตำบล เกษตรกร ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด โปรดอ่านแบบสอบถามและ
พิจารณา ทำเครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ซึ่งแต่ละช่อง โดย
กำหนดระดับคะแนนไว้ดังนี้

1	หมายถึง	เห็นด้วยกับเรื่องนี้	อยู่ในระดับ	น้อยที่สุด
2	หมายถึง	เห็นด้วยกับเรื่องนี้	อยู่ในระดับ	น้อย
3	หมายถึง	เห็นด้วยกับเรื่องนี้	อยู่ในระดับ	ปานกลาง
4	หมายถึง	เห็นด้วยกับเรื่องนี้	อยู่ในระดับ	มาก
5	หมายถึง	เห็นด้วยกับเรื่องนี้	อยู่ในระดับ	มากที่สุด

ตัวอย่าง การตอบแบบสอบถาม

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	
		1	2	3	4	5	
0	การคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรใน ชุมชนเป็นคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี เกษตรประจำตำบล					/	☐

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
00	คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตร ประจำตำบลร่วมวางแผนการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล			/			☐

จากตัวอย่าง

จากข้อตัวอย่างที่ 0 ผู้ตอบภาเครื่องหมาย / ในช่องเห็นด้วยมากที่สุด หมายถึง เห็นด้วย
เกี่ยวกับการคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรในชุมชนเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล อยู่ในระดับมากที่สุด

จากข้อตัวอย่างที่ 00 ผู้ตอบภาเครื่องหมาย / ในช่องเห็นด้วยปานกลาง หมายถึง เห็นด้วย
เกี่ยวกับคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล ร่วมวางแผน
การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	
		1	2	3	4	5	
1.	การเตรียมความพร้อมของชุมชน จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างความพร้อม และความเข้าใจแก่เกษตรกรใน ชุมชนถึงบทบาทสำคัญในการเข้ามา มีส่วนร่วม						☐ 6
2.	การร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ปัญหาการ กำหนดทิศทางการพัฒนาและการ วางแผนพัฒนาการเกษตรด้วยชุมชน						☐ 7
3.	การตั้งตัวแทนของชุมชนและเลือก กรรมการเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะ กรรมการบริหารศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล						☐ 8
4.	การคัดเลือกที่ทำการศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล เป็นศูนย์กลางการ บริการ						☐ 9
5.	การจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล						☐ 10

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
6.	วางแผนการปฏิบัติงาน โครงการ ระดับตำบล กลั่นกรองแผนงานและ งบประมาณของศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำ ตำบล						☐ 11
7.	ติดตามและให้คำแนะนำในการ ปฏิบัติงานและปัญหาอุปสรรคต่อ คณะกรรมการพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ/คณะกรรมการบริหาร โครงการระดับจังหวัด						☐ 12
8.	การจัดทำข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้แสดง ความเชื่อมโยงข้อมูลสภาพ ภูมิศาสตร์และระบบการผลิตของ ชุมชนในการสร้างความเข้าใจและ แนวคิดในการตัดสินใจในการ พัฒนาตนเองตามศักยภาพและ ข้อจำกัดตนเอง						☐ 13
9.	ข้อมูลกายภาพและชีวภาพของตำบล เช่น อาณาเขต พื้นที่ตำบล แหล่งภูมิ ประเทศ เป็นต้น						☐ 14

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
10.	ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคมของ ชุมชน เช่น จำนวนหมู่บ้าน ประชากร ครัวเรือน แรงงาน อาชีพ และรายได้						☐ 15
11.	ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจทาง การเกษตรของชุมชน เช่น สภาพ การผลิต พื้นที่การเกษตร ผลผลิต รายได้ ตลาด ปัญหาและข้อจำกัด เป็นต้น						☐ 16
12.	การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับตำบล การจัดทำแผนของตำบลโดยการจั ดเวทีชาวบ้านทำประชาสังคตำบล ให้มาร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล และ ปัญหาของชุมชน						☐ 17
13.	แผนพัฒนาระดับตำบลครอบคลุม ทางด้านกายภาพ ด้านการผลิต การเกษตร ด้านเศรษฐกิจและสังคม						☐ 18

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
14.	แผนหลัก ได้แก่ แผนถ่ายทอด เทคโนโลยี แผนลงทุนทางเศรษฐกิจ และแผนปรับปรุงทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม						☐ 19
15.	การปฏิบัติงานตามแผน แผนถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการ ถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรตาม ความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดย ใช้จุดสาธิตในด้านต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ใน ตำบล มีวิทยากรเกษตรเจ้าของจุด สาธิตเป็นผู้ถ่ายทอดหรือการนำ เกษตรกรไปศึกษาดูงานฟาร์มที่ ประสบผลสำเร็จ						☐ 20
16.	แผนการลงทุนทางธุรกิจโดย สนับสนุนการลงทุนแก่ชุมชนเพื่อ สร้างอาชีพและรายได้ ทั้งในด้าน การผลิต การแปรรูป และการตลาด						☐ 21
17.	แผนการปรับปรุงทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม โดยให้การสนับสนุน กิจกรรมส่งเสริมการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน						☐ 22

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
18.	การจัดทะเบียนและบริการเกษตรกร และสมาชิก จัดทำระบบทะเบียนสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล						☐ 23
19.	รับสมัครเกษตรกรเป็นสมาชิก ศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล						☐ 24
20.	ให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร และข้อมูลชุมชนโดยหน่วยงานของ รัฐให้บริการ						☐ 25
21.	จัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตร ให้บริการวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ การเกษตรที่จำเป็น และสนับสนุน ให้เกษตรกรในการดำเนินกิจกรรม ตามแผน						☐ 26

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	
22.	การช่วยเหลือทางด้านวิชาการและสนับสนุนจัดทำอาชีพตามแผน โดยการปรับขบวนการทำงานของภาครัฐให้เกิดการบูรณาการแก่เกษตรกรที่จุดเดียว (One Stop Service)						☐ 27
23.	เยี่ยมชมเกษตรกร จุดสาธิต กลุ่มอาชีพ						☐ 28
24.	การทำงานที่กำหนดขึ้นร่วมกันระหว่างชุมชน คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ และเจ้าหน้าที่						☐ 29
25.	สร้างเครือข่ายในการถ่ายทอดความรู้โดยการเชื่อมโยงกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและศึกษาดูงาน นำความรู้มาใช้ในการประกอบอาชีพ						☐ 30

ข้อที่	กลยุทธ์ในการดำเนินงาน	ระดับการปฏิบัติ					สำหรับ ผู้วิจัย
		น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด	
		1	2	3	4	5	
26.	การขายสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ พัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และ การเชื่อมโยงข้อมูลการค้าขายสินค้า ของชุมชนแบบขายตรง โดยใช้ ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์						☐ 31
27.	ให้ชุมชนหรือเกษตรกรเก็บข้อมูล สินค้าที่ผลิตขึ้นในชุมชนหรือมีการ ขายสินค้าตรงผู้ขายปลีก หรือผ่าน ผู้บริโภคมผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกษตรกรขายสินค้า ในราคาที่เป็นธรรมมากขึ้น						☐ 32
28.	การติดตามประเมินผล มีการติดตามผลการดำเนินงานอย่าง เป็นระบบ						☐ 33
29.	จัดทำรายงานผลการดำเนินงาน						☐ 34
30.	ประเมินผลการดำเนินงาน						☐ 35

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. การเตรียมชุมชน

.....

.....

.....

2. การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

.....

.....

.....

3. การปฏิบัติตามแผน

.....

.....

.....

4. การจดทะเบียนและบริการ

.....

.....

.....

5. การตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรประจำตำบล

.....

.....

.....

6. การขายสินค้าตรงต่อผู้ขายปลีกหรือผู้บริโภครผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

.....

.....

.....

7. อื่นๆ

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ค

คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ข้อที่	t-test for Equality of Mean	
	t	Sig (2-tailed)
V01	8.20	.000
V02	6.61	.000
V03	3.34	.002
V04	2.69	.012
V05	2.98	.006
V06	3.59	.001
V07	2.69	.012
V08	3.50	.002
V09	3.56	.001
V10	5.39	.000
V11	6.81	.000
V12	3.97	.000
V13	5.07	.000
V14	5.68	.000
V15	3.72	.001
V16	3.98	.000
V17	4.73	.000
V18	4.70	.000
V19	4.46	.000
V20	4.19	.000

ข้อที่	t-test for Equality of Mean	
	t	Sig (2-tailed)
V21	2.84	.008
V22	3.64	.001
V23	3.28	.003
V24	3.86	.001
V25	4.92	.000
V26	3.24	.003
V27	5.27	.000
V28	2.66	.013
V29	3.12	.004
V30	3.67	.001

ภาคผนวก ง
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

N of

Statistics for Mean Variance Std Dev Variables

SCALE 109.5333 436.3954 20.8901 30

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 30

Alpha = .09551

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมจิตต์ โทศรีดี
วันเดือนปีเกิด	16 มกราคม 2501
สถานที่เกิด	5/2 หมู่ 4 ตำบลหนองคู อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	1/8 ซอยประจวบอุ้ยแจ่ม ถนนสัมพันธมิตร อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โทร. 0-4462-4301
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	เกษตรอำเภอ (นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานเกษตรอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2523 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ พ.ศ. 2529 ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกเกษตรศาสตร์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ พ.ศ. 2548 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์